

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ

Давидов Д.С.

ДИПЛОМНА РОБОТА МАГІСТРА

Сєвєродонецьк, 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В. ДАЛЯ
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
МАРКЕТИНГУ
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Пояснювальна записка

до дипломної роботи магістра
(освітній рівень)

на тему Удосконалення управління інвестиційними процесами на
підприємстві

Виконав: здобувач(ка) гр. МОА-20дм
напряму підготовки (спеціальності)
073 Менеджмент організацій і
адміністрування
(за видами економічної діяльності)
(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Давидов Д.С.
(прізвище та ініціали) (підпис)

Керівник Моргачов І.В.
(прізвище та ініціали) (підпис)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Зав. кафедрою публічного управління,
менеджменту та маркетингу

Хандій О.О.

Сєвєродонецьк, 2021

Система, аналіз, дослідження, ефективність, економічний стан, методи, оцінка, інвестиції, норма дисконту, підприємство, проект, результат, виробництво.

Об'єктом дослідження є процес управління інвестиційними процесами на ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча». Предметом – теоретико-методичні та практичні питання управління інвестиційними процесами на ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча». Метою роботи є комплексний аналіз процесу управління інвестиційними процесами на підприємстві та розробка пропозицій його удосконалення. В результаті проведених досліджень теоретичних можливостей удосконалення управління інвестиційними процесами розглянуто сутність таких процесів, особливості управління ними, напрями удосконалення відповідного управління. З метою аналізу діяльності підприємства розглянуто характеристику та основні види його продукції. Здійснено аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства. Досліджено інвестиційні процеси на підприємстві, проблеми їх реалізації та систему управління відповідними процесами. Як методологічний недолік існуючої на підприємстві системи управління інвестиційними процесами виділено той, що значення норми дисконту (ставки процента) для цілей дисконтування використовується в розмірі інфляції. За умов врахування альтернативності запропоновано використовувати норму дисконту в розмірі 25,24 % річних, що враховує альтернативу інвестування у фондовий ринок США. Здійснено оцінку економічної доцільності пропозицій роботи шляхом порівняння зміни значень техніко-економічних та балансових показників діяльності підприємства в межах одного року.

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	7
1.1. Сутність інвестиційних процесів	7
1.2. Особливості управління інвестиційними процесами на підприємстві	23
1.3. Напрями удосконалення управління інвестиційними процесами на підприємстві	33
Висновки до розділу	44
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «МАРІУПОЛЬСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ ІМЕНІ ІЛЛІЧА» ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	47
2.1. Характеристика ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» та аналіз діяльності товариства	47
2.2. Аналіз техніко-економічних показників діяльності підприємства	52
2.3. Дослідження інвестиційних процесів на підприємстві.....	63
Висновки до розділу	74
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА	78
3.1. Напрями вдосконалення інвестиційних процесів на підприємстві.....	78
3.2. Удосконалення методології оцінювання інвестиційних проектів.....	87
3.3. Оцінка втрат від реалізації збиткових інвестиційних проектів	92
3.4. Оцінка економічної ефективності реалізації комплексу запропонованих заходів.....	96
Висновки до розділу	101
ВИСНОВКИ	104
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	110

ВСТУП

Сучасний стан економічного середовища України характеризується складними кризовими явищами та постійними змінами зовнішніх та внутрішніх факторів, значними коливаннями курсів валют, змінами цін на товари та послуги, інфляційними процесами, що знецінюють капітал господарюючих суб'єктів, появою нових конкурентних викликів. На сьогоднішній день економіка України опинилася на складному трансформаційному етапі розвитку та перебудови, який є переломним, та у якому дуже важливу роль відіграють інвестиційні процеси, від ефективності яких буде залежати подальша стабілізація та розвиток економіки нашої держави та окремих підприємств.

Розвиток сучасного підприємства неможливий без успішних інвестиційних процесів. Сукупність цих процесів являє собою інвестиційну діяльність, ефективність якої в кінцевому підсумку або зробить підприємство успішним та переможцем в конкурентному зовнішньому середовищі, або, навпаки, зумовить закриття діяльності. Саме тому важливо знати актуальні аспекти реалізації інвестиційних процесів та постійно їх використовувати на практиці в діяльності майже кожного підприємства країни з метою удосконалення управління відповідними процесами.

Об'єктом дослідження є процес управління інвестиційними процесами на ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча».

Предметом – теоретико-методичні та практичні питання управління інвестиційними процесами на ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча».

Метою роботи є комплексний аналіз процесу управління інвестиційними процесами на ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» та розробка пропозицій його удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлено і виконано наступні завдання:

- розглянуто характеристику і специфіку ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча»;
- здійснено аналіз основних техніко-економічних показників діяльності виробництва та показників ефективності використання його ресурсів;
- конкретизовано теоретико-методичні основи управління інвестиційними процесами на підприємстві;
- досліджено діючу на підприємстві систему реалізації інвестиційних процесів та визначено її недоліки;
- розроблено пропозиції удосконалення інвестиційними процесами на підприємстві.

Інформаційною базою роботи послуговували статистико-звітні дані підприємства, результати власних досліджень. При розробці дипломної роботи магістра також використано наукові праці і навчальні посібники за темою роботи.

В процесі написання роботи використано традиційні методи досліджень: аналіз, синтез, індукція і дедукція та факторний аналіз.

Науковою новизною дипломної роботи магістра є уточнення напрямів удосконалення управління інвестиційними процесами на промисловому підприємстві в сучасних умовах.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Сутність інвестиційних процесів

Дослідження проблеми інвестування в економіку країни завжди знаходилося у центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що курс на інвестиційноінноваційний розвиток світової економіки та національних економік розвинутих країн суттєво активізує наукові пошуки нових підходів і теоретичних положень інвестиційної діяльності. Проблематика на цьому напрямку актуалізується по мірі поглиблення глобалізаційних процесів і зростання конкуренції в сфері інвестицій. У центрі наукових дискусій опинилися базові поняття, терміни та категорії, які визначають сутнісну характеристику інвестицій.

Сучасний інвестиційний процес – це комплексна діяльність усіх учасників ринкової економіки з приводу нарощування вітчизняного капіталу, яка являється важливою передумовою динамічного розвитку економічної системи в цілому. Чим активніше розгортається інвестиційний процес, тим швидше відбуваються ефективні ринкові перетворення в країні. Результати інвестиційних процесів покращують загальні макроекономічні показники економічного розвитку держави. На сьогодні залежність національної економіки від інвестиційної діяльності є загальноприйнятим фактом серед наукової еліти.

Теоретико-методологічним основам інвестиційної діяльності присвячені дослідження С. І. Абрамова, Ю. М. Бажала, Г. Бірмана І. О. Бланка, П. П. Борщевського, М. С. Герасимчука, А. Ф. Гойка, Б. В. Губського, В. Е. Коломойцева, І. І. Лукінова, Т. В. Майорової, О. С. Махмудова, А. А. Пересади, С. І. Прилипка, О. О. Смірної, Т. С. Хачатурова та ін. Однак, аналіз джерел дає підстави дійти висновку, що розмаїття трактувань сутності інвестицій свідчить

не лише про різні підходи до розкриття їх змісту, а й про незавершеність дослідження з даної проблеми. Не дивлячись на дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців, що засвідчують достатньо глибоке вивчення процесу інвестування як загалом, так і в Україні, значення інвестиційного процесу як визначального чинника економічного розвитку країни потребує подальшого вивчення.

Теоретичні основи інвестиційної діяльності зароджувалися в ХХ ст. Трансформація класичної інвестиційної концепції відбулася під впливом змін в самій класичній теорії. Представники неокласичної концепції, зокрема І. Фішер, А. Пігу, Р. Хоутри, ще в 30-ті роки ХХ ст. акцентували увагу на тому, що економічний розвиток має ґрунтуватися на інвестиційних процесах. Це обумовлено тим, що інвестиції безпосередньо пов'язані, по-перше, з виробництвом капітальних благ (інвестиційних товарів), а, по-друге, з ринком споживчих благ. Інвестиції є частиною сукупного попиту в національній економіці, їх зростання створює об'єктивні передумови для подальшого збільшення сукупного попиту та обсягів національного виробництва [13].

Трансформаційні процеси в Україні тривають вже понад десять років. Перехід до регульованого ринкового господарства змінив функції інвесторів та учасників інвестиційного процесу, модифікував принципи їх діяльності. Виникла потреба в нових підходах до інвестицій, інвестиційного процесу, інвестиційної діяльності.

За роки незалежності сформувався відповідний категоріальний апарат в проблематиці інвестицій. У нашій країні стали широко вживатися терміни “інвестиції”, “інвестування”, “інвестиційний процес”, “інвестиційна стратегія”, “інвестиційна діяльність”, “інвестиційна політика” та інші. Всі ці поняття тісно пов'язані з сутністю інвестиційних процесів. Але, як показав аналіз розробок вітчизняних авторів і законодавства України, поняття і сутність цих термінів все ще трактуються по-різному.

Вважаємо, що базові поняття теорії інвестицій потребують уточнення. Це є необхідною умовою для створення міцної, фундаментальної методологічної

основи управління інвестиційним процесом на всіх його рівнях, його ефективністю. Поняття “інвестиції” виступає первинною категорією, яка є базою для побудови ієрархії решти супутніх категорій.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає вкладення коштів. У більш широкій трактовці інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення. Інвестиції мають фінансове та економічне визначення. Категорія інвестицій у вітчизняній та зарубіжній літературі визначається по-різному. З одного боку, – це довгострокові вкладення ресурсів із метою отримання прибутку в майбутньому, з іншого – це виробничий процес створення виробничих потужностей, найму робочої сили.

Французький економіст П. Массе вважає, що найзагальніше визначення інвестиції, яке можна дати акту вкладання капіталу, зводиться до того, що «інвестування є актом отримання задоволення у майбутньому від поточних інвестиційних благ» [13].

При певному розходженні у визначеннях французького вченого П. Массі та Дж. Кейнса, в них явно відчувається загальний методологічний підхід. Дж. Кейнс визначає інвестиції як поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності поточного періоду, як ту частину доходу за даний період, яка не була використана для споживання.

Основною спільною рисою у трактуваннях поняття «інвестиції», запропонованих представниками різних наукових шкіл, є основна ціль інвестора, що полягає у взаємозв'язку отримання доходу та необхідністю залучення інвестицій [10].

Водночас І. О. Бланк оцінює інвестиції як кошти, майнові та інтелектуальні цінності держави юридичних і фізичних осіб, що спрямовуються на створення нових підприємств, реконструкцію й технічне переоснащення діючих, придбання нерухомості, акцій, інших цінних паперів із метою одержання прибутку.

Ми цілком погоджуємося з визначенням інвестицій, поданим З. Герасимчуком, що формулює їх як будь-які вкладення, зумовлені стратегічними цілями економічної політики та спрямованими на розвиток окремих галузей,

виробництв, регіональних господарських систем з метою примноження матеріального та соціальнозначимого багатства у майбутньому [1].

Сучасні підходи до роз'яснення особливостей інвестиційного процесу загалом, і зокрема інвестицій, передбачають врахування особливостей формування інвестицій та пов'язаних з цим виробничих відносин, їх відтворення, дослідження переліку можливих суб'єктів та об'єктів інвестиційного процесу та аналіз перспективних джерел залучення інвестицій.

Отже, у сучасній макроекономічній теорії інвестиції трактуються як частина сукупних витрат у національній економіці, тобто це валові приватні внутрішні інвестиції. Вони охоплюють три компоненти:

- 1) усі кінцеві закупки машин, устаткування і верстатів, що здійснюють ділові підприємства;
- 2) усе будівництво (виробничі будівлі та житлове будівництво);
- 3) зміну в запасах (запаси – це вироблені, але не продані у цьому році інвестиційні, а також споживчі товари) [5].

У економічній теорії поширеною є думка, щодо визначення інвестицій, як капіталоутворюючого процесу – тобто, як категорія ринкової економіки, це основний інструмент формування макроекономічних пропорцій, які визначають темпи економічного розвитку країни. Проте, ряд вчених спростовує таке твердження, посилаючись на те, що суть цієї категорії визначається як усією економічною системою (макрорівень), так і економічною поведінкою окремої фірми (мікрорівень).

На рівні макроекономіки інвестиції є складовою частиною ВВП і визначають можливості економічного розвитку. Інвестиції на рівні мікроекономіки – це інвестиції у відтворення основного капіталу на підприємстві.

Такі інвестиції називають реальними інвестиціями [8]. О. М. Вінник виділяє наступні ознаки інвестицій:

- 1) цінності – матеріальні (кошти, рухоме та нерухоме майно) або нематеріальні цінності, в т. ч. об'єкти права інтелектуальної власності

(інвестиційні проекти, торгова марка, «ноу-хау», винаходи та ін.), вартість яких може бути виражена в грошовому еквіваленті;

2) об'єкт вкладення – об'єкти господарської діяльності або інших сфер суспільного життя (наука, культура, соціальна сфера тощо);

3) мета вкладення – досягнення певного соціально-економічного ефекту, що зазвичай поєднує задоволення суспільних потреб (у нових товарах, об'єктах – житлових, культури, освіти, охорони здоров'я, духовного життя) та приватних інтересів інвесторів (у задоволенні господарських потреб інвестора, отриманні прибутку, створенні сприятливих умов для праці та відпочинку найманих працівників, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню прибутковості виробництва) [7].

Найбільш результативним способом пізнання сутності інвестицій є, на наш погляд, їх розгляд у динаміці, в процесі послідовного перетворення первісно акумульованих інвестиційних ресурсів (інвестиційних цінностей) у продукт інвестиційної сфери (об'єкти вкладення, або інвестиційні товари), відшкодування витрат і одержання ефекту.

Якщо досліджувати трактування поняття “інвестиції” вітчизняними і закордонними вченими, то, згідно з наведеним нами вище підходом, очевидним в них є упущення авторами з поля зору того чи іншого моменту, який, на нашу думку, є важливою характеристикою сутності інвестицій.

Ми пропонуємо наступне визначення суті інвестицій: інвестиції – це всі види грошових, матеріальних і нематеріальних (інтелектуальних, інших майнових прав) цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення іншого ефекту (рис.1.1).

Рис.1.1. Види інвестицій

Наведений методологічний підхід до визначення інвестицій дозволяє обґрунтовано підійти до інших базових понять таких як: інвестування, інвестиційний процес, інвестиційна діяльність. Іноді ототожнюють терміни “інвестиції” і “інвестування”, як, наприклад, в [15, с.7].

На нашу думку, потрібно чітко розмежовувати ці поняття. Ми вважаємо, що інвестиція – це вкладена цінність, а інвестування – це етап вкладення (трансформації) цінностей у відповідні об’єкти інвестиційної сфери. Термін “інвестування” буває трактують як “інвестиційний процес”. У нашому підході інвестування – це лише один з етапів інвестиційного процесу. Сам інвестиційний процес є багато складнішим явищем, ніж власне інвестування.

У працях ряду науковців [12, 32] також простежується схожий висновок щодо необхідності розмежування понять “інвестування” і “інвестиційний

процес”, хоч іноді він сформульований і нечітко. Так, В.Я.Шевчук, П.С. Рогожин пишуть, що одним з “головних етапів інвестування” є “процес спрямування інвестицій у конкретні об’єкти інвестиційної діяльності” [16, с.8]. Вони тут же зазначають, що це і є “власне інвестування”. Отже, доречно тут було б вести мову не про етапи інвестування, а про етапи інвестиційного процесу.

Щодо поняття “інвестиційний процес”, то аналіз літератури виявив дуже різноманітні погляди вчених на суть цього терміну. Можна спостерігати такі кути зору на суть даного поняття:

- 1) інвестиційний процес трактується як механізм взаємодії попиту і пропозиції інвестицій;
- 2) як рух капіталу;
- 3) як повторення інвестиційних циклів;
- 4) як складова інвестиційної діяльності чи як сама інвестиційна діяльність;
- 5) як процес прийняття інвестиційних рішень.

Отже, під інвестиціями необхідно розуміти ті економічні ресурси, що спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так й інвестиції в «людський капітал», які на сучасному етапі розвитку економіки набувають усе більшого значення, тому що саме результатом людської діяльності є будинки та споруди, машини й обладнання і, що найголовніше, основний фактор сучасного розвитку – інтелектуальний продукт, що визначає економічне становище країни у світовій ієрархії держав. До останніх належать витрати на освіту, наукові дослідження, підготовку кадрів тощо.

На якість людського капіталу впливає й інфраструктура, тому інвестиції в соціальну інфраструктуру є водночас інвестиціями в людський капітал. Розглянемо основні історичні етапи розвитку інвестиційних теорій, світової практики їх застосування в контексті реалізації економічної політики держав та дослідження важелів державного впливу на інвестиційні процеси (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Гене́за розвитку інвестиційних теорій, світової практики їх застосування в контексті реалізації економічної політики держав та дослідження важелів державного впливу на інвестиційні процеси

Течія	Представники	Зміст
Ранній меркантилізм	Д. Юм (1711-1776 рр.), Т. Ман (1571-1641 рр.) та Д. Ло (1671-1729 рр.)	Вважали, що експорт товарів та послуг є необхідною передумовою збільшення припливу грошей у країну, а імпорт капіталу у формі іноземних інвестицій або прибутків від інвестицій за кордон чи іноземних позик означає зростання виробництва й обсягів майбутнього експорту товарів. Представникам властиве перебільшення ролі грошей, в яких вони вбачали чи не єдину умову розвитку виробництва.
Теорія французької школи фізіократів	Ф. Кене (1694- 1774 рр.), Ж. Тюрбо (1727- 1781 рр.)	Розглядає інвестиції як початкові аванси або капітальні вкладення. На його думку, вони є витратами на виробництво, які визначають вартість товарів. Представлені у грошовому вираженні інвестиції Кене поділяє на основний і оборотний капітал, які відшкодовуються в ціні товару. Основним джерелом багатства вважають землю. Саме в землеробстві, завдяки продуктивним силам природи утворюється чистий продукт – основа економічного зростання
Англійська класична школа	А. Сміт (1723- 1790 рр.)	Нагромадження капіталу є наслідком заощаджень, в основі яких лежать доходи. Цінність річного продукту суспільства складається лише з доходів. Засоби виробництва (перенесена вартість) – це також чийсь доходи, отримані на попередніх стадіях виробництва. Сприяння економічного розвитку розуміє як часткове втручання держави в економічні процеси, зокрема з метою обмеження непродуктивного споживання, яке гальмує інвестування.
Марксизм	К. Маркс (1818- 1883 рр.)	Розглядали інвестиції, як процес зростання матеріально – речової маси засобів виробництва, загальне економічне зростання (тобто процес накопичення капіталу). Всі заощадження робляться капіталістами з метою реінвестицій, і капіталісти автоматично знову вкладають увесь прибуток незалежно від розмірів очікуваних доходів, лише у вищій точці економічного циклу, піднесення ділової активності капіталіст може скоротити обсяги інвестицій у відповідь на різке падіння обсягів прибутку. Експорт капіталу пояснюється надлишком інвестицій у країні. Він виникає тоді, коли зростає база платоспроможного попиту, що зумовлюється зубожінням робітничого класу і це призводить до зменшення прибутків.

Течія	Представники	Зміст
Маржиналісти	(К. Менгер (1840-1921 рр.), Ф. Віер (1851-1926 рр.), Л. Вальрас (1834- 1916 рр.), Д. Кларк (1847-1938 рр.)	Розроблено теорію граничної корисності (ціна товару визначається його потребою). Ф. Візер увів у науковий обіг термін «маржинальна корисність інвестиційних товарів». Вартість інвестиційного товару він виводив із його корисності, а інвестиційні витрати розглядав, як витрати для суспільства, які вирішують певні його проблеми, передусім проблему зайнятості.
Неокласики	А. Маршал (1842-1942 рр.), Дж. Кейнс (1883- 1946 рр)	Надавали великого значення людському капіталу, вважаючи здібності людини так само важливими, як і будь-який інший вид капіталу (якщо капітал перебуває в руках обдарованих людей, то вони збільшать його обсяг, якщо навпаки, то вони можуть його знищити). Інвестування пов'язували з його уречевленою формою і стверджував, що ця тенденція має місце в тих галузях і видах виробництва, де природні фактори відіграють велику роль. Дж. Кейнс розуміє під інвестиціями поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду, тобто ту частину доходу за даний період, яка не була використана для споживання
Інституційні теорії	Дж. Коммос (1862-1945 рр.), В. Мітчелл (1874- 1948 рр.), А. Шпітгоф (1873-1938 рр.)	Грунтувалися на тому, що імпульсом до кумулятивного інвестування є формування галузей, де отримуються надвисокі прибутки, і котрі мають значні переваги перед іншими та у світовому господарському просторі в цілому. Інвестиційну активність не може спричинити лише тиск нагромадження маси позикових капіталів, вона є наслідком відкриття нових можливостей у самій країні чи за кордоном. Межею інвестування є процес інвестиційного насичення: період інвестиційної експансії завершується не тільки внаслідок спадання граничної ефективності капіталів. А й тому, що вичерпується вільний капітал, котрий шукає інвестиційних можливостей, і вичерпуються самі ці можливості.
У рамках централізованої економіки	Ф.С. Тумусов, Т.С. Хачатуров, Л. Брагінський, В. Чернявський	Більшість радянських вчених ототожнювали термін «інвестиції» з терміном «капітальні вкладення», яке розуміли як затрати праці, матеріально-технічних ресурсів на відновлення основних фондів. На їхню думку, за допомогою капітальних вкладень відбувалось розширення сфери застосування праці і залучення у матеріальне виробництво нових працівників при відносному зменшенні їх кількості на одиницю виробничої потужності.

Узагальнюючи підходи до визначення поняття інвестицій, можна виділити наступні найбільш суттєві ознаки інвестицій [5]:

- потенційна здатність інвестицій приносити прибуток;
- інвестиційний процес, як правило, пов'язаний з перетворенням частини нагромадженого капіталу в альтернативні види активів суб'єктів господарювання;
- в процесі здійснення інвестицій використовуються різноманітні інвестиційні ресурси, які характеризуються попитом, пропозицією та ціною;
- цілеспрямований характер вкладення капіталу у будь-які матеріальні і нематеріальні об'єкти; наявність терміну вкладання капіталу;
- вкладення здійснюється особами, інвесторами, які керуються своєю індивідуальною метою, не завжди пов'язаною з безпосереднім отриманням прибутку; наявність ризику вкладення капіталу.

У таблиці (1.2) наведено погляди різних вчених щодо трактування ними інвестиційного процесу.

Таблиця 1.2

Погляди економістів на зміст інвестиційного процесу

№	Вислів	Джерело
	I. Інвестиційний процес як механізм взаємодії попиту і пропозиції інвестицій.	
1.1	Інвестиційний процес – це механізм зведення разом тих, хто пропонує гроші (хто має тимчасово вільні засоби), з тими, хто пред'являє попит (має потребу в них).	[4, с.11]
1.2	Інвестиційний процес – це специфічний для кожного середовища механізм залучення власника коштів чи інших матеріальних цінностей до об'єкту інвестування з метою отримання доходу	[5, с.87]
	II. Інвестиційний процес як рух капіталу.	
2.1	Інвестиційний процес – є процес відтворення і накопичення засобів виробництва і фінансів для забезпечення руху, відтворення капіталу.	[6 с.13]
2.2	... основні етапи руху інвестицій або інвестиційного процесу: по-перше, реалізація інвестиційного попиту (нагромадження) ...; по-друге, процес виробництва продукції (інвестиційних або споживчих товарів, робіт, послуг); по-третє, реалізація продукції, одержання прибутку; по-четверте, розподіл прибутку, формування інвестиційного попиту. Сукупність вказаних стадій руху інвестицій представляє собою їх кругообіг.	[3, с.13]

№	Вислів	Джерело
	III. Інвестиційний процес як повторення інвестиційних циклів.	
3.1	Інвестиційний цикл (період) охоплює один оборот інвестицій, тобто рух вартості, авансованої в капітальне майно, від моменту акумуляції грошових засобів до реального відшкодування	[2, с.132]
3.2	Інвестиційний процес і цикл проходять через одні і ті ж самі стадії та етапи, але на відміну від інвестиційного процесу як безперервного процесу реалізації капітальних вкладень, що відбиває суть розширеного відтворення основних фондів, інвестиційний цикл – це індивідуальний обіг капітальних вкладень.	[7, с.37]
3.3	Комплекс міроприємств, з моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії інвестиційного проекту, визначається як інвестиційний цикл ... Інвестиційний цикл включає передінвестиційну, інвестиційну та експлуатаційну фази. Ряд інвестиційних циклів, що повторюються – це інвестиційний процес.	[8, с.90-91] [9, с.8-9]
	IV. Інвестиційний процес як складова інвестиційної діяльності / як інвестиційна діяльність.	
4.1	Інвестиційний процес являє собою послідовність робіт інтелектуального та фізичного характеру, що служать створенню об'єкта, впливають безпосередньо та опосередковано на нього	[3, с.109]
4.2	Інвестиційний процес становить собою реалізацію інвестиційного проекту від факту прийняття рішення до отримання сприятливого або несприятливого результату.	[5, с.96]
4.3	У вузькому тлумаченні поняття “інвестиційна діяльність” застосовують термін “інвестиційний процес”. Це поняття звичайно пов'язується з обґрунтуванням і реалізацією інвестиційних проектів.	[10, с.13]
	V. Інвестиційний процес як процес прийняття інвестиційних рішень	
5.1	“... процес прийняття і здійснення інвестиційних рішень ... інвестиційний процес виникає і протікає у внутрішньому середовищі підприємства...” Стадії інвестиційного процесу: пошук ідей; формулювання проектів і первинний відбір; фінансовий аналіз і прийняття рішень; здійснення проекту; моніторинг і після інвестиційний контроль	[11, с.10-11]
5.2	Інвестиційний процес при здійсненні фінансового інвестування полягає у прийнятті інвестором рішення стосовно цінних паперів, в які здійснюватимуться інвестиції, обсягів і строків інвестування.	[12, с.10]

Отже, вже перший погляд на дані визначення свідчить, що інвестиційний процес трактується дуже по різному. Головна причина цього, на нашу думку, – різний ракурс проблем а іноді і різні проблеми, які досліджуються науковцями. Так, скажімо, погляд на інвестиційний процес як механізм взаємодії попиту і пропозиції інвестицій (Л.Дж. Гітман, М.Д. Джонк, С.К. Реверчук, І.Г. Скоморович та інші) правомірний і доречний при розгляді функціонування ринків інвестицій і інвестиційних товарів.

Погляд на інвестиційний процес як рух капіталу (Ф.С. Тумусов, В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин) дозволяє досліджувати глибинну суть руху інвестицій, які стадії вони при цьому проходять, як відбувається їх кругообіг. Фактично такому підходу до розгляду інвестиційного процесу дуже близьке трактування його як послідовності інвестиційних циклів (С.І. Вакарін, Г.В. Федоренко, Д.М. Черваньов, Б.В. Губський та ін.). Це досить поширений погляд на інвестиційний процес.

Відмінності у підходах авторів в основному виникають стосовно питання завершальної стадії інвестиційного циклу. На наш погляд, трактування інвестиційного процесу як послідовного повторення інвестиційних циклів дещо завужене. Адже реально підприємство (чи інший суб'єкт) може реалізувати кілька інвестиційних проектів, тобто спостерігається не послідовне, а паралельне в часі існування інвестиційних циклів, причому тривалість їх зазвичай різна. При цьому кожен інвестиційний цикл досягає певної цілі (конкретного результату). Всі разом – певну мету організації.

При визначенні поняття “інвестиційний процес” зазначені моменти слід обов'язково враховувати. Ще потрібно відмітити, що при розглянутих підходах до інвестиційного процесу окремо виділяється інвестиційна діяльність. Вона виступає як організаційна основа інвестиційного процесу.

Так, Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова зазначають, що інвестиційна діяльність по суті “представляє собою організаційну основу постійного обігу, тобто кругообігу інвестицій” [2, с.132].

Дуже поширений погляд на інвестиційний процес як складову інвестиційної діяльності чи саму інвестиційну діяльність (А.А.Пересада, В.Я. Шевчук та ін.). При такому підході міняється кут зору на розглядуване питання. Акцентується увага не на русі інвестицій, а на діяльності, яка забезпечує цей рух. Сама інвестиційна діяльність розглядається як така, якій притаманні всі риси процесу, оскільки зауважується, що для неї характерне постійне проходження одних і тих же конкретних етапів при реалізації інвестицій.

Аналіз визначень 4.1, 4.2, 4.3, наведених в табл. 1.1, виявляє ще два моменти: по-перше, інвестиційний процес подається як діяльність по реалізації окремого проекту, по-друге, дані визначення вказують на тимчасову тривалість такого процесу (до одержання результату). Тому таке трактування суті інвестиційного процесу вважаємо вузьким.

З огляду на те, що у реальному житті на підприємстві одночасно може проводитися діяльність щодо реалізації кількох різних проектів різної тривалості, ми пропонуємо подивитися на інвестиційний процес значно ширше. Чому? Бо підприємство має свою логіку розвитку. У своєму розвитку прагне досягнути мети. Тому всі проекти, програми підпорядковані цій меті. У сукупності їх реалізація і відбиває хід інвестиційного процесу. Отже, інвестиційний процес пропонуємо розглядати на рівні економічної системи, організації (а не проекту!).

Важливою характеристикою його вважаємо неперервність (а не тимчасовість), бо в часі тривалість окремих проектів є меншою, ніж віддаленість генеральної мети. Окрім цього розвиток системи може корегувати мету, що теж спричинюватиме неперервність інвестиційного процесу. Досить цікавим находимо підхід Д. Норткотт. Автор розглядає інвестиційний процес як процес прийняття і реалізації інвестиційних рішень. Пропонує конкретні етапи (стадії), які має пройти процес, щоб рішення були ефективними (див. визначення 5.1 табл. 1.1).

Хоч цей підхід багато в чому перекликається з попереднім, акцент тут автором робиться на іншому - русі інвестиційних рішень: від ідеї до впровадження, від моменту інвестування до отримання результату (рух матеріалізованих інвестиційних рішень, тобто рух інвестицій видимий), від результату і його оцінки до наступних ідей про вкладення. Такому підходу притаманна динамічність. Окрім того, з точки зору діяльності підприємств – це дуже практичний підхід.

З'ясування сутності поняття «інвестиції» дає нам можливість визначити зміст категорії «інвестиційний процес». В сучасній економічній думці не існує

єдиного чіткого визначення терміну «інвестиційний процес». Так, наприклад, У. Шарп у своїх дослідженнях подає інвестиційний процес як певний розумовий процес інвестора з приводу прийняття того чи іншого інвестиційного рішення [2].

А. Пересада робить висновок, що економічна природа інвестицій дещо інша, ніж капітальних вкладень. По-перше, інвестиції – це категорія, яка значно ширша, ніж капітальні вкладення, тому що може здійснюватися у різних формах: реальній, фінансовій, інтелектуальній та інноваційній. По-друге, на відміну від капітальних вкладень, інвестиції направляються тільки в ефективні проекти, результатом яких є прибуток, дохід та дивіденди [4].

Ми погоджуємось з поглядами А. Пересади, тому що найчастіше сучасні вітчизняні науковці проблему інвестування зводять до методів розподілу ресурсів капітальних вкладень. У зв'язку з цим, дуже часто метою інвестиційного процесу вважають тільки формування матеріально-технічної бази об'єкту господарювання. Оскільки існує багато суперечностей та відмінностей між розумінням сутності терміну «інвестиції», необхідно узагальнити існуючі погляди науковців на це питання, визначити внутрішній зміст, характерні риси та цілі інвестування.

Ми згодні з думкою В. Г. Федоренко автора багатьох наукових праць, присвячених питанням інвестування, що процес інвестування капіталу може здійснюватися не тільки в грошовій, але й у будь-якій формі: майна, немайнових активів (досвіду роботи, пакетів програм, інших форм інтелектуальної власності); сукупності технічних, технологічних, комерційних та інших знань; виробничого досвіду; прав використання землі, води, ресурсів, споруд, а також інших майнових прав. Науковець визначає інвестиційний процес як комплекс практичних дій, пов'язаних із вкладенням капіталу у галузі економіки [4].

Б. В. Губський підкреслює, що сучасний інвестиційний процес слід розуміти як багатосторонню діяльність всіх учасників інвестиційного ринку з

приводу нарощування капіталу, яка безпосередньо пов'язана з динамічним розвитком національної економіки [2].

Зазначимо, що інвестиційний процес не існує сам по собі, його роль та значення проявляється як в окремій сфері діяльності (інвестиційній сфері), так й в системі економічних відносин в цілому. Дослідження інвестиційного процесу як цілісної економічної системи можливе через відображення її складових елементів (суб'єкта, об'єкта інвестування), взаємодії між ними (інвестування з метою отримання інвестиційних вигод) і середовища, в якому ці елементи взаємодіють (інвестиційного середовища).

Враховуючи проведений аналіз підходів до визначення суті інвестиційного процесу і зауваження, які при цьому у нас виникли, пропонуємо наступне визначення суті інвестиційного процесу:

Інвестиційний процес – це неперервний в просторі і часі процес реалізації інвестиційних рішень спрямований на досягнення певної мети економічної системи, в ході якого постійно акумулюються інвестиційні ресурси і вкладаються в об'єкти інвестиційної сфери.

Переваги цього визначення вбачаємо у врахуванні таких моментів:

- вказано на неперервність інвестиційного процесу;
- акцентовано увагу на спрямованості інвестиційного процесу на досягнення мети (всі індивідуальні інвестиційні цикли (проекти, програми) різні за тривалістю, кожен з своїм результатом – підпорядковані одній спільній меті організації);
- звернено увагу на акумуляцію економічною системою інвестиційних ресурсів (накопичених, залучених, позичених) – у відомих визначеннях ця важлива характеристика інвестиційного процесу практично опускається, вся увага приділяється лише етапам інвестування і отримання результату.

Дане визначення вважаємо доречним як для економічних систем мікрорівня таких як, наприклад, підприємство, так і макроекономічних. Щодо інвестиційної діяльності, то вважаємо притаманними їй такі функції:

- розроблення інвестиційних цілей відповідно до стратегічної мети підприємства;
- формування стратегії досягнення мети через досягнення цих цілей; - в рамках накреслених контурів стратегії формування, спрямовування інвестиційного процесу;
- формування інвестиційної політики;
- створення відповідного інвестиційного клімату.

Отже, згідно з нашим підходом, інвестиційна діяльність не ототожнюється з інвестиційним процесом. Запропоноване визначення інвестиційного процесу дає нам можливість інакше підійти до питання ефективності інвестиційного процесу на підприємстві, ніж склалася традиція у дослідженнях вітчизняних економістів.

В основному, праці вчених присвячені визначенню ефективності інвестицій в конкретні проекти, методам відбору найбільш ефективних проектів. Ми ж пропонуємо поглянути на проблему ефективності комплексно – з погляду досягнення стратегічної мети організації. Повинне бути оптимальне для підприємства поєднання проектів з точки зору майбутньої мети, і, поряд з цим, оптимальне співвідношення інвестиційних джерел з огляду на безпеку.

Отже, інвестиційний процес доцільно розглядати як процес вкладення інвестиційних ресурсів в реальні об'єкти з метою досягнення очікуваного рівня дохідності у вигляді матеріального прибутку або соціальних вигод. Системне вивчення інвестиційного процесу дає можливість визначити його суть як складної економічної категорії та виокремити його особливості. При цьому інвестиційний процес слід тлумачити з огляду на суб'єкти інвестування, які зацікавлені в досягненні певної інвестиційної мети.

Очевидно, що в умовах розвитку національної економіки інвестиції відіграють надзвичайно важливу роль, а інвестиційний процес є визначальним чинником економічного розвитку. Під інвестиційним процесом розуміють процес вкладення інвестиційних ресурсів в реальні об'єкти з метою досягнення

очікуваного рівня дохідності у вигляді матеріального прибутку або соціальних вигод.

Таким чином, інвестиції займають провідну роль у структурній перебудові національної економіки, забезпеченні технічного прогресу, збільшенні показників господарської діяльності. Інвестиції є джерелом капіталовкладень у формі сучасних засобів виробництва, підвищують добробут населення країни, сприяють розширенню інновацій, підвищують продуктивність праці. Життєздатність та конкурентоспроможність будь-якої соціальноекономічної системи значною мірою залежить від раціональної інвестиційної політики, що і буде предметом наших подальших дослідження

1.2. Особливості управління інвестиційними процесами на підприємстві

Механізм структурного і якісного оновлення виробництва і створення ринкової інфраструктури, відбуваються практично повністю шляхом інвестування. Чим інтенсивніше воно відбувається, тим швидше здійснюється процес оновлення, тим активніше йде процес ринкових перетворень.

Темпи економічного розвитку в значній мірі визначаються інтенсивністю інвестиційної діяльності в країні. Необхідність інвестиційних вкладень в економіку стало очевидним для всіх господарських суб'єктів з моменту вступу України на шлях ринкових перетворень. Подальший розвиток економіки держави неможливий без активної інвестиційної політики і ефективного використання інвестиційного потенціалу національної економіки.

За визначенням, яке дає закон України «Про інвестиційну діяльність» і якої дотримується більшість українських вчених «інвестиційна діяльність» — це сукупність практичних дій.

Інвестування являє собою сукупність економічних відносин між суб'єктами економіки, тобто її секторами (не фінансових та фінансових корпорацій, сектором загальнодержавного управління, сектором домашніх

господарств), що виникають на всіх стадіях виробничого відтворення, характеризуючи потоки інвестиційних ресурсів впродовж повного циклу їх кругообігу. При цьому інвестиційна діяльність як сукупність цілеспрямованих дій в реалізації окремих інвестиційних проектів є лише механізмом інвестування. Реалізація інвестування і складових його механізмів забезпечує відтворення економічного потенціалу країни на якісно новій технічній та технологічній основі.

Б.І. Гусаков вважає інвестування процесом трансформації ресурсів фірми у її капітал за схемою, поданою на рис. 1.1. Результатом такої трансформації є приріст капіталу.

Рис.1.2. Трансформація інвестиційних ресурсів

Взагалі, у більшості трактувань поняття «інвестиції» простежується взаємозв'язок двох сторін одного процесу: витрачання ресурсів і одержання результату. Результат повинен бути достатнім для відшкодування суб'єктові інвестування завданих витрат і забезпечення приросту капіталу, одержання інших благ чи вигод. До того ж процес вкладення капіталу і одержання результату від здійснених інвестицій відбувається з певним відставанням. В

економічній теорії це явище трактують як інвестиційний період - проміжок часу з моменту вкладення капіталу до моменту одержання результатів.

Тривалість інвестиційного періоду може бути різним залежно від форм інвестування, конкретних особливостей того чи іншого інвестиційного проекту.

Найкоротшим він у сфері короткострокового фінансового інвестування. Наприклад, відсотки на депозитні вкладення коштів у банк підприємство може одержувати щомісячно. Невеликою є тривалість інвестиційного періоду у сфері торгівлі. Водночас при великих довгострокових проектах період реального інвестування може становити п'ять, десять і більше років.

Взагалі, узагальнюючи різні визначення понять і сутності інвестицій, можна виділити специфічні риси інвестиційного процесу.

1. Інвестиції, як правило, потребують значних фінансових витрат.
2. Вигода, віддача від інвестицій може бути одержана тільки в майбутньому на стадії експлуатації об'єкта інвестування.
3. При очікуванні результатів від інвестицій виникають певні елементи ризику і невизначеності.
4. Вкладення, здійснювані в конкретне підприємство на будівництво, придбання основних засобів, розширення економічного потенціалу, розглядаються з позицій цього суб'єкта як капітальні інвестиції.

При чому джерела інвестицій можуть бути різноманітними (рис.1.3).

Незважаючи на неоднозначність трактування категорії «інвестиції» вітчизняними та іноземними економістами, більшість із них вважають інвестиції вкладенням капіталу з метою його збереження та отримання прибутку. Ми вважаємо за необхідне додати, що інвестиції — це не просто технічний прогрес, а широке коло економічних відносин, що охоплюють сфери виробництва та обміну.

Рис.1.3. Джерела інвестицій

Для чіткого встановлення мети та вибору довгострокових орієнтирів велике значення має питання про стадії інвестиційного процесу. Єдності поглядів з цього питання не досягнуто. Наприклад, під інвестиційним процесом об'єктів будівництва розуміється процес створення основних фондів і виробничих потужностей — від розробки їх техніко-економічних параметрів до повного досягнення проектних показників. У такому розумінні інвестиційний процес складається з трьох послідовних стадій: науково-проектної підготовки, будівництва і освоєння проектних потужностей. Кожна з них передбачає кілька етапів.

Так, після прийняття рішення про необхідність спорудження підприємства чи якогось іншого об'єкта як виробничого, так і невиробничого призначення,

починається стадія підготовки інвестиційного процесу, вихідним пунктом якої є можливі капітальні вкладення. Підготовка будівництва ведеться в таких основних напрямках, як дослідження та розробка технічних та технологічних параметрів і рішень, виконання проектно-пошукових робіт і розробка проекту як майбутньої моделі об'єкта, підготовка робочих кадрів, матеріально-технічна підготовка запланованого будівництва. На стадії наукових досліджень і проектно-пошукових робіт є найбільші резерви для підвищення ефективності не тільки інвестиційної діяльності, а й усього процесу розширеного відтворення.

До стадії будівництва входить інженерна підготовка будівельного виробництва, безпосередньо спорудження об'єкта, передпусковий і пусковий періоди. Завершує інвестиційний процес об'єктів будівництва стадія освоєння їх проектних потужностей.

Дуже важливою за значенням і впливом на якість та ефективність кінцевих результатів є стадія підготовки інвестиційного процесу, яка, проте, недостатньо висвітлена в наукових джерелах, особливо в Україні.

Інвестиційні процеси і цикли проходять через одні й ті самі стадії та етапи. Проте на відміну від інвестиційного процесу як безперервного процесу реалізації капітальних вкладень, що відображає суть розширеного відтворення основних фондів, інвестиційний цикл - це індивідуальний план капітальних вкладень (рис. 1.4).

Він є органічною клітинкою процесу розширеного відтворення основних фондів, і ця обставина найповніше характеризує економічну, організаційну й технологічну єдність інвестиційного циклу в будівництві. Динаміку інвестиційних процесів слід розглядати в різних аспектах — часовому, просторовому, матеріальному та вартісному. Кожний з цих аспектів розкриває певні особливості інвестиційного процесу, але спільними для всіх є послідовний рух вартості кругообігу капіталу, створення нової споживчої вартості внаслідок об'єднання та перетворення продуктів кожної стадії інвестиційного процесу.

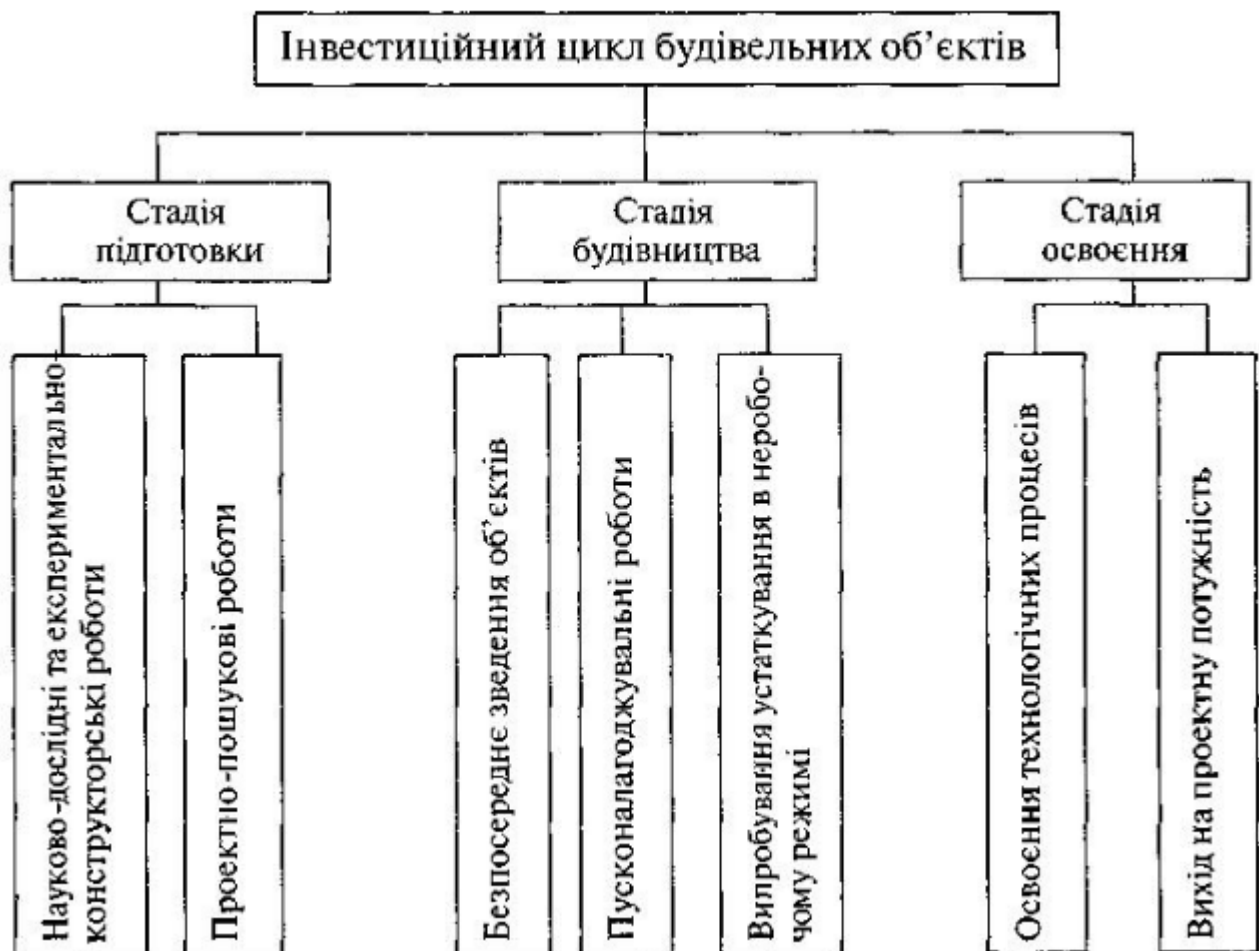

Рис.1.4. Стадії інвестиційного циклу будівельних об'єктів

Так, результати науково-дослідних і експериментально-конструкторських робіт поєднуються з архітектурними, технологічними, конструкторськими та іншими проектними рішеннями і втілюються у проектно-кошторисній документації. У свою чергу на стадії будівництва проект за участю будівельної техніки, конструкцій, матеріалів і виробів перетворюється на готовий об'єкт, який, пройшовши стадію освоєння, випускає потрібну народному господарству й населенню продукцію або задовольняє суспільні чи особисті потреби. При цьому результат лише однієї стадії сам по собі або неможливий без використання результатів інших стадій (проект без наукових розробок, зведення об'єкта без проекту, освоєння без спорудження), або не має споживчої вартості. Цей аргумент також підтверджує єдність усіх стадій інвестиційного процесу.

Складною, але нагальною проблемою для народногосподарської практики є забезпечення єдності матеріальної й вартісної сторін інвестиційного процесу. Від розв'язання цієї проблеми значною мірою залежить загальний стан економіки, оскільки вона безпосередньо пов'язана з інфляцією.

Завдяки комплексному характеру інвестиційний процес впливає не тільки на розвиток галузей народного господарства та промисловості, а й на регіональну економіку. Своєчасна та збалансована його реалізація в територіально-галузевому плані має стабілізуючий і стимулюючий вплив на розвиток і розміщення продуктивних сил країни. І навпаки, надто розтягнута в часі, розпорошена територіально і через це безсистемна реалізація інвестиційного процесу створює диспропорції в органічно взаємопов'язаному господарському комплексі.

Процес розширеного відтворення тісно пов'язаний із безперервним розширенням, оновленням і якісним поліпшенням матеріального виробництва, розподілом і споживанням вироблених продуктів. Цей процес об'єктивно необхідний, його дія поширюється на всі напрями суспільного життя. Основним напрямом розширеного відтворення та прискорення інвестиційних процесів є інтенсифікація. Досягти підвищення ефективності виробництва можна лише в умовах розширеного відтворення інтенсивного типу. Відтворення інтенсивного типу разом із підвищенням ефективності виробництва спрямоване також на поліпшення регулювання кругообігу основних фондів і скорочення тривалості використання виробничих ресурсів.

При цьому важливо досягати максимального скорочення розриву в часі між розробкою нової техніки та її впровадженням у проекти підприємств, початком реалізації капітальних вкладень та введенням в експлуатацію основних фондів і виробничих потужностей, а також їх повним освоєнням. Інтенсифікація інвестиційних процесів пов'язана зі скороченням часу між витрачанням ресурсів і одержанням бажаних результатів.

Періодична хвилеподібна зміна поколінь машин і устаткування, науково-технічних напрямів, організаційно-економічних систем відображає загальну

закономірність науково-технічного прогресу, неухильний розвиток продуктивних сил і підвищення ефективності суспільного виробництва.

Економічна наука пов'язує цей процес із такою багатоплановою категорією, як життєвий цикл, тобто період, що складається із стадій створення, освоєння, використання, модифікації, повторного використання та ліквідації, які безперервно змінюють одна одну. Це поняття охоплює окремі продукти або цілі системи в динаміці з урахуванням витрат і прибутків, складу ресурсів, що витрачаються на різних стадіях процесу.

Наукове обґрунтування життєвого циклу будь-якого процесу має велике значення щодо вибору найефективніших шляхів його реалізації. Сформувані механізм ефективної реалізації капітальних вкладень можна лише за наявності комплексного підходу до процесу створення й оновлення основних фондів. Такий підхід становить сутність інвестиційного циклу. Найважливішою його рисою є тісний зв'язок з науково-технічним прогресом. Створювані внаслідок реалізації інвестиційного процесу основні фонди є носіями нової техніки й технології, які, у свою чергу, є каталізаторами нової хвилі науково-технічного прогресу.

Тому інвестиційний цикл досягає найвищої ефективності тоді, коли реалізація капітальних вкладень і створення основних фондів збігаються з періодом створення та впровадження нової техніки та технології. У цьому зв'язку перед економічною наукою стоїть надзвичайно важливе завдання — розробити й постійно підтримувати в узгодженні з мінливими умовами механізм автоматичної реалізації досягнень науково-технічного прогресу через інвестиційний процес. Основне навантаження при цьому припадає на стадію науково-дослідних, експериментально-конструкторських і проектно-пошукових робіт.

На стадії науково-проектної підготовки потрібний комплексний підхід, який забезпечить поєднання мети науково-технічного прогресу з інвестиційними цілями та суміщення в часі періоду створення основних фондів з розробкою

нової техніки та технології. У плановому порядку цього досягти важко; мають працювати автоматичні регулятори: власність, інтерес, прибуток, податок та ін.

Результати наукових розробок про життєві цикли виробів, машин, окремих систем упроваджуються й використовуються в народногосподарському плануванні та прогнозуванні. Проте майже не існує досліджень щодо синхронізації планування суспільного виробництва з циклами науково-технічного прогресу. Спільна праця всіх учасників інвестиційного процесу перерозподіляється у сферу з вищим інтелектуальним потенціалом - науки та проектування. Посилення стадії підготовки інвестиційного циклу має сприяти підвищенню науково-технічного рівня всього процесу розширеного відтворення.

Інвестиційна привабливість галузей — інтегральна характеристика окремих галузей економіки з позиції перспективності розвитку, доходності інвестицій та рівня інвестиційних ризиків. Інвестиційна привабливість окремих галузей оцінюється під час розробки інвестиційної стратегії компанії (фірми) та галузевої диверсифікації її інвестиційного портфеля.

Таким чином, інвестиційна діяльність - це послідовна сукупність дій її суб'єктів (інвесторів і учасників) щодо здійснення інвестицій з метою одержання доходу або прибутку. Кожна держава як суб'єкт інвестиційної діяльності визначає правові, економічні і соціальні умови цієї діяльності в своєму законодавстві. У вужчому тлумаченні цього поняття застосовують термін «інвестиційний процес». Це поняття звичайно пов'язується з обґрунтуванням і реалізацією інвестиційних проектів.

Значні широкомасштабні проекти мають велику кількість стадій їх використання. Інвестиційні процеси в державі з ринковою економікою і при адміністративно-регулюючій системі господарювання суттєво розрізняються.

На нашу думку, найбільш характерними стадіями інвестиційного процесу є наступні: мотивація інвестиційної діяльності, прогнозування і програмування інвестицій, обґрунтування доцільності інвестицій, страхування інвестицій, державне регулювання інвестиційного процесу, планування інвестицій, фінансування інвестиційного процесу, проектування інвестиційного процесу,

проектування і ціноутворення, забезпечення інвестицій матеріально-технічними ресурсами, освоєння інвестицій, підготовка до виробництва продукції, попередня задача і приймання в експлуатацію, кінцева задача об'єкта в експлуатацію. Порівняльний аналіз стадій інвестиційного процесу дозволив виявити значні розбіжності.

Основним мотивом такої діяльності є надлишок певних коштів у суб'єкта господарювання або приватної особи, яких не влаштовують відсотки за банківськими депозитами. Інвестор, що є власником цих нагромаджень (збережень) прагне придбати на інвестиційному ринку фінансові активи або інвестиційні товари (реальні активи), тобто здійснити інвестиції.

Мотивів займатися інвестиційною діяльністю це замало, щоб опанувати якийсь певний інвестиційний проект, як правило, власникові нагромаджень дуже важко зупинитися на якомусь конкретному проекті, оскільки у нього немає впевненості в тому, що інвестиції принесуть прибуток, крім того вони взагалі можуть бути втрачені.

З метою забезпечення охорони інвестицій при виборі проекту проводиться ціла низка передінвестиційних досліджень: вивчаються всі інвестиційні ризики, проводяться маркетингові дослідження, оцінюються напрямки інвестування. Обґрунтування доцільності інвестицій потребує розгляду якомога більшої кількості інвестиційних проектів з метою вибору найкращого. Звичайно в цій справі інвестору допомагають інші учасники (посередники) інвестиційного процесу.

Як правило, для здійснення інвестиційного процесу, особливо великого, інвестору не вистачає власних коштів і він прагне одержати позичковий, або залучений капітал, тобто використати інші джерела фінансування, крім власних. Визначення джерел фінансування (інвестиційних ресурсів), обґрунтування їх структур і передує інвестуванню, воно необхідне для переконання і залучення до проекту інших учасників інвестиційного процесу.

Ресурсне забезпечення проекту здійснюється також за допомогою інших учасників діяльності, як правило, на конкретних засадах.

Освоєння інвестицій означає їх капіталізацію, тобто створення фінансових та реальних активів. Введенням в експлуатацію не закінчується реалізація інвестиційного проекту. В процесі експлуатації проект потребує нових інвестицій для підтримки виробництва і його розвитку.

1.3. Напрями удосконалення управління інвестиційними процесами на підприємстві

Аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду управління інвестиційним процесом дозволяє зробити висновок про те, що багато аспектів інвестиційної діяльності і оцінки її ефективності досить повно відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних учених. Її гносеологічними джерелами є положення економічної теорії, що розглядають взаємозв'язки ресурсних і результативних параметрів економічного розвитку: теорії накопичення, теорії відтворення, теорії економічної динаміки, теорії економічного зростання.

Недостатня теоретична опрацьованість цих проблем не дозволяє підприємствам ефективно вирішувати цілий ряд управлінських завдань. Тому проблеми зростання ефективності управління інвестиційним процесом необхідно розглядати і вирішувати в тісному взаємозв'язку між макро- і мікрорівнями, що вимагає створення ефективних механізмів управління інвестиційною діяльністю на транспортних підприємствах [6,с.87].

Сучасна система управління інвестиційною діяльністю в Україні, її функціонування вимагають моделювання як бізнес-процесів, так і бізнес-систем на основі досвіду практичної роботи по управлінню інвестиційною діяльністю, його наукового узагальнення, переходу від методу «проб і помилок» до стрункої методології аналізу і проектування процедур управління інвестиційною діяльністю.

Одним з основних напрямів підвищення ефективності управління інвестиційними процесами на мікрорівні є використання комплексного підходу

до інвестування. Комплексне інвестиційне проектування — системно інтегрований процес управління сукупністю інвестиційних проектів, які підпорядковані єдиному стратегічному задуму, орієнтованому на успішну реалізацію інвестиційної програми підприємства. Взаємодія елементних проектів в раціонально складеному комплексному проекті носить синергетичний характер.

В умовах обмежених власних фінансових ресурсів комплексне інвестиційне проектування може розглядатися як один з прийнятних підходів до управління інвестиційною діяльністю на транспортному підприємстві. Застосування даної концепції при реалізації інвестиційної програми підприємства може сприяти оптимізації управлінських рішень в інвестиційній сфері, ефективнішому використанню обмежених інвестиційних ресурсів підприємства, зниженню потреби в ресурсах, що залучаються, позитивній динаміці основних показників фінансово-господарської діяльності.

Сьогодні ефективність інвестиційної діяльності підприємства в значній мірі залежить від організації управління інвестиційною діяльністю в компанії. Ухвалення рішень про інвестиції є найбільш складним і важливим завданням управління, у зв'язку з чим виникає необхідність інтеграції діяльності всіх учасників процесу управління інвестиційною діяльністю компанії, яку можливо реалізувати тільки через єдину структуру управління інвестиціями в рамках існуючої організаційної структури управління.

Для забезпечення підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю підприємства на наш погляд необхідно сконцентрувати увагу на маркетинговій технології управління інвестиційною діяльністю, активізуючою внутрішні резерви підприємства і сприяючою ефективному залученню зовнішніх.

Мобілізацію внутрішніх ресурсів підприємства доцільно проводити по наступних напрямках:

- реструктуризація підприємства;
- вдосконалення структури акціонерного капіталу;

- амортизаційна політика;
- реалізація інвестиційних кадрових проектів і так далі

Одним з найважливіших внутрішніх ресурсів підприємства, тісно пов'язаних з реалізацією маркетингу, є реструктуризація, під якою нами розуміється оптимізація структури підприємства з метою підвищення ефективності і стійкості фінансово-господарської діяльності і інвестиційної привабливості.

Реструктуризація може полягати як в розділенні підприємства на юридично самостійні господарюючи суб'єкти, що пов'язані або не пов'язані між собою, так і в зміні внутрішньої структури підприємства у вигляді організації нових служб, підрозділів або впорядкуванні функцій тих, що діють.

Проведені дослідження на підприємствах показали необхідність в серйозному коректуванні існуючої амортизаційної політики.

По-перше, амортизаційна політика повинна бути пов'язана із загальною стратегією інвестиційної діяльності. Для цього необхідно з'єднати в єдину систему податкові відрахування від прибутку підприємства, прискорену амортизацію, пільги по інвестиційному кредиту і витрати на НІОКР. Тільки в цьому випадку амортизаційні відрахування дійсно стимулюватимуть модернізацію виробництва і сприятимуть підвищенню ефективності інвестиційних вкладень. [5, ст. 77]

По-друге, необхідно чітко визначити об'єкти, застосування прискореної амортизації. Доцільно застосовувати прискорену амортизацію тільки на високотехнологічне устаткування.

Підвищення ефективності інвестиційної діяльності на стадії розробки інвестиційного проекту може бути досягнуте за рахунок скорочення терміну проектування; закладення в проект прогресивних форм реалізації проекту; широкого застосування там, де це можливо і доцільно, хороших типових проектів, які вже виправдали себе на практиці, що дозволяє значною мірою понизити витрати на проектування, а також різко зменшити ризики; застосування в проекті самих передових технологій з урахуванням вітчизняних і зарубіжних

досягнень; оснащення проектного відділу компанії - системами автоматизованого проектування (САПР); підвищення загального технічного рівня проектування і ін.

Структурувати і оптимізувати процес управління дозволяє система бюджетування. При цьому основний акцент робиться на тому, що система бюджетування повинна будуватися за проектним принципом. Управління інвестиційною діяльністю на підприємстві, на думку автора, повинне бути побудоване на чіткому регламенті і корпоративному порядку.

Проведені дослідження показали, що господарська і інвестиційна діяльність на підприємствах України зараз протікає в умовах дії цілого ряду несприятливих чинників, 80 – 90 % яких мають інформаційну природу. У зв'язку з цим, на думку автора, найбільш ефективним способом управління інвестиційною діяльністю є впровадження заходів по зниженню негативної дії ризиків на діяльність підприємства, через впровадження сучасної системи фінансового планування. Якщо зовнішні ризики (політичні, економічні, правового регулювання і так далі) можуть піддаватися лише прогнозуванню, то боротьба з внутрішніми ризиками може бути дуже успішною за допомогою системи бюджетного планування діяльності підприємства. При цьому недопущення збитку основної діяльності підприємства можна розглядати як джерело додаткових доходів. [4,ст. 64]

У сучасній системі управління інвестиціями автором пропонується виділяти два основні компоненти – прогнозування для вироблення рішень і ухвалення рішень, при цьому, якщо прогнозування реалізується спеціальними алгоритмами: методами, методиками, регуляторами і процедурами на варіантній основі, то ухвалення рішень – це вольовий процес.

На нашу думку, внутрішньофірмове планування і саме управління інвестиційною діяльністю, в сучасних умовах через специфіку української дійсності зіткнулося з серйозними труднощами із-за наявного розриву в ієрархії управління, оскільки обґрунтувати різні варіанти господарювання, адекватні

відповідним прогностичним сценарієм розвитку, неможливо без планування своєчасних рішень.

В управлінні інвестиційною діяльністю підприємства сьогодні все частіше використовується інвестиційний бюджет, який включає доходи і витрати від інвестиційної діяльності, а також потреби в інвестиційних ресурсах по всіх вибраних напрямках і інвестиційним проектам. При цьому для управління окремим інвестиційним проектом використовується бюджет інвестиційного проекту, який включає як операційний, так і фінансовий бюджет і є детально розробленим фінансовим планом інвестиційного проекту, що охоплює всі сторони його реалізації.

Проходження всіх етапів бюджетування при розробці і ухваленні управлінських рішень забезпечує: по-перше, детальне опрацювання самих інвестиційних проектів, по-друге, комплексний розгляд інвестиційної діяльності в рамках всієї фінансово-господарської діяльності підприємства і аналіз її впливу на фінансовий стан підприємства, по-третє, організацію контролю над подальшою реалізацією кожного окремого проекту і виконанням інвестиційного бюджету в цілому.

На наш погляд, ще одним з методів підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю, є використання принципів крізного планування при формуванні і реалізації інвестиційних проектів. Це дозволить підвищити ефективність інвестиційної діяльності і забезпечити системний взаємозв'язок інвестиційної програми із стратегічною програмою інвестиційної політики, а так само прозорий контроль за ступенем досягнення цільових інвестиційних завдань.[3,ст.53]

Сьогодні ефективність інвестиційної діяльності підприємства в значній мірі залежить від організації управління інвестиційною діяльністю в компанії. Ухвалення рішень про інвестиції є найбільш складним і важливим завданням управління, у зв'язку з чим виникає необхідність інтеграції діяльності всіх учасників процесу управління інвестиційною діяльністю компанії, яку можливо реалізувати тільки через єдину структуру управління інвестиціями в рамках

існуючої організаційної структури управління. В умовах швидкоплинної кон'юнктури ринку, коли стоїть завдання нарощування конкурентних переваг, ефективніший, на наш погляд, дивізійний тип структури управління інвестиційною діяльністю, де здійснюється делегування частини управлінських функцій (ціноутворення, маркетинг, персонал, економіка, бізнес-планування) в нижчі структурні ланки що дозволяє підрозділам частково або повністю узяти відповідальність за реалізацію інвестиційної діяльності. В результаті управлінські ресурси верхнього ешелону організації вивільняються для вирішення стратегічних завдань.

Підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю з урахуванням чинника невизначеності залежить від:

- оптимального поєднання централізації і децентралізації управління інвестиційною діяльністю;
- науковості процесу організації аналітичного забезпечення управління інвестиційною діяльністю;
- вироблення нових цілей і завдань по вдосконаленню організації аналітичного забезпечення методичного апарату управління інвестиційною діяльністю;
- безперервне вдосконалення управління інвестиційною діяльністю;
- взаємодія і розумна регламентація;
- постійність аналітичного забезпечення і інформаційної достатності управління інвестиційною діяльністю;
- відповідність характеру роботи потенційним можливостям виконавця|;
- безперервність підвищення кваліфікації менеджерів по управлінню інвестиційною діяльністю.

Для підвищення якості роботи по управлінню інвестиційною діяльністю на транспортних підприємствах доцільно автоматизувати процеси інвестиційної діяльності.

Впровадження автоматизації здатне вирішити ряд проблем, пов'язаних із спрощенням системи управління фінансово-господарською діяльністю

підприємства в цілому, а також із спрощенням процесу управління інвестиційною діяльністю зокрема. Стратегічною метою проекту автоматизації є підвищення ефективності інвестиційної діяльності за рахунок вдосконалення системи управління і впровадження сучасних інформаційних технологій управління інвестиціями.

Впровадження в практику господарської діяльності підприємств України пропонованих рекомендацій дозволять підвищити їх конкурентноздатність і зайняти гідне місце в світовій економічній системі.

Сучасний стан української економіки після 18 років трансформаційного періоду свідчить про певні реформаційні перетворення й позитивні практичні зрушення. Дані результати ми маємо внаслідок суспільно-економічних змін в державі, а саме: лібералізації торгівлі, реформування власності, поступового розширення приватного сектора в економіці, деякого «потепління інвестиційного клімату».

Разом з тим розвитку української економіки значною мірою має сприяти ефективна інвестиційна діяльність усіх суб'єктів господарювання, оскільки за будь-яких умов вона створює матеріальну базу для суспільства і сприяє покращенню добробуту населення. [4,ст.46].

Отже, з розвитком ринкових відносин та посилення чинників ризику, управління та оцінка ефективності інвестиційних проектів значно ускладнилася. Розрахунки обсягів реалізації, доходу, прибутку на перспективу стали більш складними внаслідок лібералізації цін.

Розрахунки коефіцієнтів економічної ефективності інвестиційних проектів у разі відсутності нормативів для порівняння також втратили сенс. Тому на сьогоднішній день актуальність та необхідність поглиблення теоретичних і методичних основ управління інвестиційною діяльністю (інвестиційними проектами) на підприємстві, а також достовірна оцінка ефективності проектів посідають важливе місце в процесі обґрунтування вибору альтернативних варіантів вкладення коштів.

Існуючи підходи до оцінки ефективності інвестиційних проектів базуються на дисконтній методиці, усі показники якої розраховуються на основі грошових потоків, приведених до теперішньої вартості шляхом дисконтування. Дана методика реалізується через розрахунок широковідомих показників: чиста приведена вартість (NPV), внутрішня норма прибутковості (IRR), індекс рентабельності (PI). Проте підходи мають принциповий недолік: значна трудомісткість процесу оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів (значна кількість обчислень).

На сьогоднішній день оцінка економічної ефективності проектів є чи не найбільш трудомістким і відповідальним аспектом інвестиційного аналізу. У зв'язку з тим, що цей етап обов'язково пов'язаний із виконанням математичних розрахунків, особливу увагу слід приділяти не лише правильності і точності їх виконання, а й адекватності методів і критеріїв оцінки, що застосовуються при цьому. Тому, виходячи з цього, серед низки проблем, які існують при управлінні інвестиційною діяльністю на підприємстві є недосконалість та неефективність існуючих методик, а також відсутність застосування новітніх методологічних підходів до оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах розвитку ринкових перетворень в Україні [23,ст.452].

Також однією з проблем управління інвестиційною діяльністю є те, що сучасний фінансовий та інвестиційний менеджмент налічує істотну кількість традиційних показників і критеріїв для оцінки інвестиційних проектів (NPV, PP, IRR, PI тощо), яким властиві певні досить суттєві недоліки, а саме:

- 1) неоднозначність у визначенні строків для розрахунку показників (NPV, IRR, PI), внаслідок чого один і той самий проект може бути представлений в більш або менш привабливому вигляді;
- 2) відсутність врахування повного економічного ефекту від реалізації проекту, особливо в період, що виходить за рамки розрахункового;
- 3) не можливість враховувати вплив ринкових чинників на прибутковість проектів.

Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів – досить складне завдання, яке потребує комплексного проблемно-орієнтованого підходу до його рішення. Проблемно-орієнтований підхід управління інвестиціями вимагає вибір найбільш ефективних інвестиційних проектів і забезпечення реалізації окремих інвестиційних програм. Особлива увага при цьому має приділятися саме вибору інвестиційних проектів, що здійснюються на основі оцінки їх ефективності при забезпеченні послідовності проведення аналізу.

Головним критерієм оцінки інвестицій є їх окупність, тобто швидкість повернення інвестору вкладених коштів у формі грошових потоків, які генеруються втіленням у життя фінансових проектів.

Аналіз теоретико-економічної сутності поняття “інвестиційний процес”, проведений на основі узагальнення наявних його трактувань (табл.1.1), дозволяє виділити його основні змістовні елементи:

- 1) визначення розміру інвестованого капіталу на основі показника грошового потоку, який формується за рахунок сум чистого прибутку та амортизаційних відрахувань у процесі експлуатації інвестиційних проектів;
- 2) обов’язкове приведення до теперішньої вартості як інвестованого капіталу, так і сум грошового потоку;
- 3) вибір диференційованої ставки процента у процесі дисконтування грошового потоку для різних інвестиційних проектів.

Досліджуючи механізм оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів, слід звернути увагу на значну кількість показників і методів визначення ефекту та витрат за інвестиційними проектами різних видів.

Використання цих показників і методів передбачає, що в процесі розробки інвестиційного проекту вже проведено необхідні технологічні, маркетингові, організаційні та інші дослідження і складено капітальний бюджет за ними, який включає всі види необхідних інвестиційних витрат у кожному інтервалі часу.

Методи оцінки проектів, які використовуються в аналізі інвестиційної діяльності, можна поділити на дві групи:

- 1) методи, які засновані на дисконтованих оцінках (NPV, PI, IRR);

2) методи, що засновані на облікових оцінках (PP, ARR).

З огляду на те, що дисконтна методика оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів не завжди є адекватною реальності, автором підтримується принципово новий методологічний підхід до оцінки ефективності інвестиційних проектів, що ґрунтується на використанні альтернативного показника ефективності інвестування (IEI), який розраховується за наступною формулою:

$$IEI = \frac{\sum_{j=1}^p \frac{(T_j + R_j d_j) + MV_p d_p}{\sum_{j=1}^p I_j d_j}} \quad (1.1)$$

де T_j – фінансовий ефект (віддача) від об'єкта інвестицій у j -ий період часу, грош. од.;

R_j – вивільнення, повернення інвестованих коштів у j -ий період часу, грош. од.;

MV_p – ринкова (оцінна) вартість об'єкта інвестицій на кінець розрахункового періоду p , грош. од.;

I_j – сума інвестиційних вкладень в об'єкт інвестицій у j -ий період часу, грош. од.;

d_j – коефіцієнт дисконтування в j -ий період часу, %.

Під вивільненням, або поверненням, інвестованих коштів (R) може розумітися як повернення коштів у разі закінчення терміну вкладення, так і реалізація об'єкта інвестицій (цінних паперів, устаткування тощо).

Елемент MV_p є ринковою вартістю об'єкта інвестицій на кінець розрахункового періоду цього проекту. Даний показник матиме місце лише в тому разі, якщо об'єкт інвестицій, як і раніше, перебуває у власності підприємства, тобто якщо до моменту часу p не відбулося повного вибуття об'єкта інвестицій (R) з проекту.

Показник IEI є відношенням суми всіх можливих надходжень, пов'язаних з експлуатацією об'єкта інвестицій протягом розрахункового періоду, а також його ринкової вартості на кінець розрахункового періоду до суми інвестиційних

вкладень в нього з урахуванням графіка розподілу всіх фінансових потоків у часі [9, с.53].

Велике значення в ефективному функціонуванні та розвитку підприємства має інвестиційне забезпечення, що базується на реалізації інвестиційних програм. При цьому результати інвестиційної діяльності, впровадження окремих інвестиційних проектів доцільно розглядати з позицій отримання ефекту.

Глибокий спад в інвестиційній сфері, котрий серйозно перевищує зниження обсягів виробництва, обумовлений тим, що інвестиції в промислові підприємства не забезпечують простого відтворення капіталу. Інвестиційна діяльність на підприємстві повинна розглядатися як єдність процесів вкладення ресурсів і отримання доходів у майбутньому, що відбуваються в різній часовій послідовності. У трансформаційній економіці якісно змінився соціально-економічний механізм інвестування: економічний зміст категорії інвестиції наповнюється новими сучасними формами залучення і руху ресурсів, а також відносинами між учасниками інвестиційного процесу.

Оцінка ефективності інвестиційних проектів повинна ґрунтуватися на додержанні основних принципів, які включають розгляд усіх стадій життєвого циклу, моделювання грошових потоків, можливість порівняння умов реалізації різних проектів, позитивність і максимум ефекту, врахування фактора часу та найбільш істотних наслідків, а також врахування впливу інфляції, невизначеності й ризиків. Інвестиційна привабливість підприємства залежить від моделі його інвестиційної поведінки, що включає систему мотивації, яка спонукала б його до активізації інвестиційної діяльності.

Головною метою управління інвестиційною діяльністю підприємства є отримання можливого максимального прибутку не тільки в поточному, а й у перспективному періодах. Це вимагає розробки таких задач управління, які забезпечують реалізацію головної мети інноваційної діяльності, що полягає у забезпеченні: достатньої інвестиційної підтримки необхідних темпів розвитку поточної діяльності підприємства; балансу максимальної прибутковості з урахуванням прийнятного ступеня ризику; ліквідності інвестицій, можливостей

швидкого реінвестування капіталу при змінах факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ; можливості реалізації програм соціального розвитку колективу.

Одним із важливих напрямків стратегічного управління інвестиційною діяльністю на підприємстві є розробка стратегії з метою зайняття на ринку сильних позицій і розробки підходів до її успішної реалізації в умовах невизначеності зовнішнього середовища, сильної конкуренції та внутрішніх проблем. Розробка такої стратегії повинна базуватися на принципах системного підходу, врахуванні загальної базової стратегії розвитку підприємства тощо та сполученні зі стратегією соціального розвитку підприємства.

Трансформаційні перетворення характеризуються значним зростанням інвестицій у людський капітал, який включає знання, навички, мотивацію, що використовуються в процесі виробництва економічних благ. Людський капітал у сучасних умовах розглядається як джерело високого доходу в майбутньому. Вкладення в цей вид капіталу пов'язані як з економічною, так і з соціальною стороною діяльності підприємства, тому важливим є визначення соціально-економічної ефективності інвестиційної діяльності, пов'язаної з інтересами працівників підприємства і його власників. При цьому необхідно враховувати той факт, що в сучасних умовах пріоритетним є отримання соціальних результатів, а економічні результати розглядаються як засіб їх досягнення. Підвищення соціально-економічної ефективності інвестиційної діяльності передбачає необхідність розробки відповідної організаційно-економічної моделі, яка включає також розробку напрямків соціальної захищеності персоналу підприємства.

Висновки до розділу

В результаті проведених досліджень теоретичних можливостей удосконалення управління інвестиційними процесами розглянуто сутність таких

процесів, особливості управління ними, напрями удосконалення відповідного управління.

Уточнено поняття інвестиції, який на рівні мікроекономіки визначено як інвестиції у відтворення основного капіталу на підприємстві. Конкретизовано види та ознаки інвестицій. Інвестування – це лише один з етапів інвестиційного процесу. Сам інвестиційний процес є багато складнішим явищем, ніж власне інвестування. Виявлено різноманітні погляди вчених на суть терміну «інвестиційний процес».

Зазначимо, що інвестиційний процес не існує сам по собі, його роль та значення проявляється як в окремій сфері діяльності (інвестиційній сфері), так й в системі економічних відносин в цілому. Дослідження інвестиційного процесу як цілісної економічної системи можливе через відображення її складових елементів (суб'єкта, об'єкта інвестування), взаємодії між ними (інвестування з метою отримання інвестиційних вигод) і середовища, в якому ці елементи взаємодіють (інвестиційного середовища).

Враховуючи проведений аналіз підходів до визначення суті інвестиційного процесу і зауваження, пропонуємо наступне визначення суті інвестиційного процесу: інвестиційний процес – це неперервний в просторі і часі процес реалізації інвестиційних рішень спрямований на досягнення певної мети економічної системи, в ході якого постійно акумулюються інвестиційні ресурси і вкладаються в об'єкти інвестиційної сфери.

Інвестиційний процес доцільно розглядати як процес вкладення інвестиційних ресурсів в реальні об'єкти з метою досягнення очікуваного рівня дохідності у вигляді матеріального прибутку або соціальних вигод. Системне вивчення інвестиційного процесу дає можливість визначити його суть як складної економічної категорії та виокремити його особливості. При цьому інвестиційний процес слід тлумачити з огляду на суб'єкти інвестування, які зацікавлені в досягненні певної інвестиційної мети.

Визначено особливості та напрями удосконалення управління інвестиційними процесами на підприємстві.

Визначено, що одним з основних напрямів підвищення ефективності управління інвестиційними процесами на мікрорівні є використання комплексного підходу до інвестування. Комплексне інвестиційне проектування — системно інтегрований процес управління сукупністю інвестиційних проектів, які підпорядковані єдиному стратегічному задуму, орієнтованому на успішну реалізацію інвестиційної програми підприємства. Взаємодія елементних проектів в раціонально складеному комплексному проекті носить синергетичний характер.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «МАРІУПОЛЬСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ ІМЕНІ ІЛЛІЧА» ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Характеристика ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» та аналіз діяльності товариства

ММК імені Ілліча входить до Групи Метінвест і є стабільно працюючим високотехнологічним підприємством.

До складу металургійного комбінату входять: аглофабрика, що має 12 агломашин, доменний цех із чотирьох доменних печей, вапняно-випалювальний цех, конвертерний цех, прокатний переділ у складі листопрокатного цеху – 1700, цеху холодної прокатки, ЛПЦ-3000, трубоелектрозварювального цеху.

Виробничі потужності комбінату дозволяють виробляти близько 3,7 млн тонн конвертерної сталі, 12 млн тонн агломерату, понад 4,3 млн тонн чавуну та більше 5 млн тонн готового прокату на рік.

ММК імені Ілліча спеціалізується на виробництві агломерату, вапна, чавуну та чавунних виробів, сталевих злитків, катаної і литої заготовки, високоякісного сталевого листа для відповідальних металоконструкцій, суднобудування, нафтопровідних, газо- й водопровідних труб.

Основною продукцією комбінату є плоский прокат з вуглецевих, низьколегованих і легованих сталей різного призначення, в тому числі:

- 1) товсті листи, призначені для виготовлення труб магістральних трубопроводів, морських суден, посудин, що працюють під тиском, мостових конструкцій, інших металоконструкцій відповідального призначення;
- 2) гарячекатані товсті й тонкі листи та смуги, в т. ч. травлені;
- 3) холоднокатані, в т. ч. оцинковані тонкі стрічки, листи та смуги, в т. ч. для холодного штампування, виготовлення профнастилу тощо;

- 4) труби водо- й газопровідні електрозварні тонкостінні круглого перетину й профілі квадратного та прямокутного перетину.

Комбінат також має технічну можливість виробляти напівфабрикати:

- агломерат, що виготовляється із залізорудної сировини для виробництва чавуну;
- литі заготовки й катані сляби;
- інші види напівфабрикатів, які за погодженням можуть реалізовуватися як товарна продукція.

ПрАТ «ММК ім. Ілліча » – єдине в Україні підприємство з виробництва оцинкованого холоднокатаного листа.

Висока якість продукції комбінату підтверджується 17 сертифікатами якості, отриманими від дев'яти провідних зарубіжних сертифікаційних центрів на металопродукцію з понад 200 марок сталі, а також від вітчизняних сертифікаційних центрів.

Розширення асортименту й покращення споживчих властивостей продукції – постійний і безперервний процес, що дозволяє компанії успішно конкурувати на світовому ринку металопродукції.

Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча заснований у 1897 році.

Комбінат має давню історію розвитку.

У 1993 році відбулося введення в експлуатацію двох машин безперервного литва заготівель в киснево-конвертерному цеху.

У 1995 році введений в експлуатацію трубоелектрозварювальний цех.

У 1996 році на комбінаті введений в експлуатацію агрегат доведення сталі в киснево-конвертерному цеху.

1996 рік - до комбінату імені Ілліча приєднана хіміко-металургійна фабрика.

2000 рік - на комбінаті імені Ілліча введений в експлуатацію вапняно-випалювальний цех, оснащений двома печами "Мерц".

2001 рік - введення в експлуатацію сучасного енергокорпусу ККЦ.

2002 рік - на ХМФ введені в експлуатацію потужності по виробництву алюмінію, вторинного цинку, електродів, порошкового дроту та ін.

У 2003 році за видатні заслуги в розвитку вітчизняної металургії, вагомий внесок в економіку країни голові правління ВАТ "ММК імені Ілліча", народному депутатові України В. С. Бойко напередодні Дня металурга присвоєно звання Героя України. Здійснено реконструкцію доменної печі № 3 зі збільшенням корисного об'єму до 2002 куб.м.

2004 рік - у доменному цеху реалізується програма модернізації доменних печей зі збільшенням їх об'єму, оновлення комунікацій і промислової електроніки. У киснево-конвертерному цеху проведена капітальна реконструкція комплексу устаткування конвертерів №№ 1 і 2.

2005 рік - із пуском третього конвертера завершена реконструкція агрегатів в ККЦ.

2006 рік - у конвертерному цеху введена в експлуатацію машина безперервного литва заготівель №3.

У 2008 році Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча став переможцем всеукраїнської рейтингової програми "Гвардія" в номінації "Лідер гірничо-металургійного комплексу".

2009 рік - голова правління і генеральний директор ВАТ "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча" Володимир Бойко визнаний "Кращим антикризовим менеджером" у рамках традиційного конкурсу "Топ - 100. Кращі менеджери України".

2010 рік - Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча увійшов до складу Групи Метінвест.

У звітному періоді – 1998 – 2020 роки підприємство здійснювало діяльність згідно Статуту.

Виробничі потужності комбінату дозволяють виробляти близько 3,6 млн.тонн конвертерної сталі, 12 млн.тонн агломерату, більше 4,5 млн.тонн чавуну і більше 5 млн.тонн готового прокату на рік.

Підприємство розташоване в Донецькій області в місті Маріуполь.

До складу підприємства входить три основних виробничих комплексів: аглодоменний, сталеливарний і прокатний.

В аглодоменному комплексі виробнича потужність дванадцяті агломашин площею спікання 85 квадратних метри кожна. Аглофабрика повністю забезпечує підготовленою сировиною доменний цех, а також дозволяє реалізовувати продукцію іншим металургійним підприємствам групи Метінвест. У складі доменного цеху – чотири доменних печей обсягом 7600 м³, чотири розливні машини і відділення десульфурації чавуну, а також комплекс із вдування пиловугільного палива.

Сталеливарний комплекс містить конвертерний цех у складі трьох конвертерів по 160 тонн кожний, що спеціалізується на виплавці різних марок сталі. Вся сталь відповідного призначення розливається на чотирьох слябових машинах безперервного лиття заготовок.

Прокатний комплекс у своєму складі має: листопрокатний цех «3000» (далі ЛПЦ – 3000), листопрокатний цех «1700» (далі – ЛПЦ – 1700), та цех холодного прокату (далі – ЦХП). Основною продукцією підприємства є плоский прокат з вуглецевих, низьколегованих і легованих сталей різного призначення.

ПРАТ «ММК ІМ.ІЛЛПЧА» щорічно освоює нові види продукції:

- конвертерний цех – у зв'язку з пуском нового сталеливарного комплексу освоєно виробництво нових типорозмірів слябів безперервнолитих, в т.ч. з додатковими вимогами за хімічним складом та допусками по ширині, клиноподібно, площинності.

- ЛПЦ – 3000 – освоєно виробництво товстолистого прокату з масою листа до 9,4 тонн, виробництво прокату із марок сталей з додатковими вимогами за механічними властивостями.

- цех холодного прокату – освоєно виробництво холоднокатаного рулонного прокату з високою межею плинності, оцинкованого рулонного прокату для будівництва та конструювання зі сталі S350 GD.

- ЛПЦ – 1700 – у зв'язку з пуском нового широкоштабового стану розпочато випуск важковагових рулонів масою до 27 тонн, знизилась мінімальна товщина прокату, розширився сортамент рулонів.

У березні 2019 року на ПРАТ «ММК ІМ.ІЛЛІЧА» пройшов зовнішній аудит системи енергоменеджменту на відповідність вимогам стандарту ISO 50 001: 2018 року, проведеного компанією Technical & Management Services LLC. Автори ухвалили рішення, що система енергоменеджменту підприємства повністю результативна і вимоги стандарту по підтримці і постійному поліпшенню менеджменту виконуються.

Основними конкурентами листопрокатного виробництва ПРАТ «ММК ІМ.ІЛЛІЧА» в Європі є металургійні комбінати Німеччини, Франції, Нідерландів, Італії, Словаччини, а на Сході – комбінати Японії, Китаю, Індії та Південної Кореї.

Продукція ПРАТ «ММК ІМ.ІЛЛІЧА» поставляється в усі регіони України та відвантажується на експорт. Інформацію щодо продажу продукції наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Продаж продукції підприємства за видами у 2019 – 2020 роках, тис.грн.

Період	Агломерат	Прокат	Сляби	Чавун	Інше	Всього
2020 р.	9323930	36771661	6463097	7859585	16735639	77153912
2019 р.	9207480	34679853	6490507	9247513	21295845	80921198

Як бачимо за даними табл. 2.1 у 2020 році відбулося зниження обсягу продаж внаслідок коронокризи 2020 року, коли знизився як попит, так і ціни на продукцію комбінату. Інформація щодо географії продаж продукції комбінату наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.2

Структура продаж продукції за напрямками, тис.грн.

Ринок збуту	2020 рік	2019 рік
Внутрішній ринок	39785346	46743037
Експорт	37368566	34178161
Всього	77153912	80921198

Згідно даних табл. 2.2 розподіл продукції між внутрішнім ринком та експортом майже однаковий, однак у 2020 році внаслідок коронакризи 2020 р. на зовнішньому ринку відбулося зменшення попиту, тому у 2020 році в структурі продаж домінує внутрішній ринок.

2.2. Аналіз техніко-економічних показників діяльності підприємства

Успішність діяльності будь-якого підприємства з економічної точки зору характеризує динаміка основних техніко-економічних показників діяльності: дохід, витрати, прибуток, рентабельність витрат, фондівдача, продуктивність праці. Ці показники показують як економічні результати, так і рівень ефективності використання ресурсів підприємства протягом року без врахування інфляції та дисконтування.

Важливим є аналіз динаміки цих показників, що показує тренд: позитивний чи негативний, або певні винятки з основного тренду, що зумовлені окремими чинниками. Такі чинники мають бути виділеними та дослідженими.

Динаміка основних техніко-економічних показників діяльності комбінату наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка основних техніко-економічних показників діяльності комбінату

Показник	Од. ви- міру	Значення показника за роками			Відхилення абсолютне			Відхилення відносне, %		
		2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019-2018	2020-2019	2020-2018
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Обсяг реалізації продукції без ПДВ	тис. грн.	79091084,0	80921198,0	77153912,0	1830114,0	-3767286,0	-1937172,0	2,31	-4,66	-2,45
Витрати на виробництво продукції	тис. грн.	75169407,0	82431790,0	75757568,0	7262383,0	-6674222,0	588161,0	9,66	-8,10	0,78
Витрати на 1 грн. вартості продукції	грн.	0,95	1,02	0,98	0,07	-0,04	0,03	7,37	-3,92	3,16
Прибуток	тис. грн.	3921677,0	-1510592,0	1396344,0	-5432269,0	2906936,0	-2525333,0	-138,5	-192,4	-64,4

Показник	Од. ви- міру	Значення показника за роками			Відхилення абсолютне			Відхилення відносне, %		
		2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019-2018	2020-2019	2020-2018
Рентабельність витрат	%	5,22	-1,83	1,84	-7,05	3,67	-3,38	-	-	-
Рентабельність реалізації робіт (послуг)	%	4,96	-1,87	1,81	-6,83	3,68	-3,15	-	-	-
Середньорічна вартість основних фондів	тис. грн.	30380428,5	34870956,5	41257190,0	4490528,0	6386233,5	10876761,5	14,78	18,31	35,80
Фондовіддача	грн./ грн.	2,6	2,32	1,87	-0,28	-0,45	-0,73	-10,77	-19,40	-28,08
Фондоємність	грн./ грн.	0,38	0,43	0,53	0,05	0,10	0,15	13,16	23,26	39,47
Середньооблікова чисельність персоналу	осіб	15269	14897	14032	-372,00	-865,00	-1237,00	-2,44	-5,81	-8,10
Продуктивність праці	тис. грн. / особу.	5179,85	5432,05	5498,43	252,20	66,38	318,58	4,87	1,22	6,15
Фонд заробітної плати	тис. грн.	2534405,0	3229384,0	3298433,0	694979,0	69049,0	764028,0	27,42	2,14	30,15
Середньомісячна зарплата	тис. грн. / особу	13,83	18,07	19,59	4,24	1,52	5,76	30,66	8,41	41,65

Дані наведеної табл. 2.3 свідчать, що в цілому діяльність підприємства була прибутковою, однак виключенням є 2019 рік. Збиткова діяльність у 2019 році зумовлено кон'юнктурним зростанням витрат та зниженням цін на продукцію підприємства. Оскільки підприємство експортує свою продукцію на зовнішній ринок, то доходи в значній мірі залежать від цін на зовнішньому ринку. Такі ціни коливаються в залежності від багатьох чинників, в той час як підприємству необхідно виконувати контрактні зобов'язання. До того ж, навіть при сприятливій кон'юктурі цін рентабельність витрат є незначною. Отже при зниженні цін на продукцію та зростанні вартості сировини та енерговитрат у підприємства майже немає економічних резервів для нейтралізації таких впливів і прибуток уходить у від'ємне значення.

Підприємство працює в середньому на низькому рівні рентабельності витрат, оскільки ринок продукції є конкурентним. В періодах, коли збігається вплив декількох негативних чинників, рентабельність переходить у від'ємну зону, однак ненадовго. При чому у 2019 році від'ємне значення рентабельності

витрат відбулося на фоні зростання обсягів збуту, однак при цьому темпи зростання витрат були більш значними (рис.2.1):

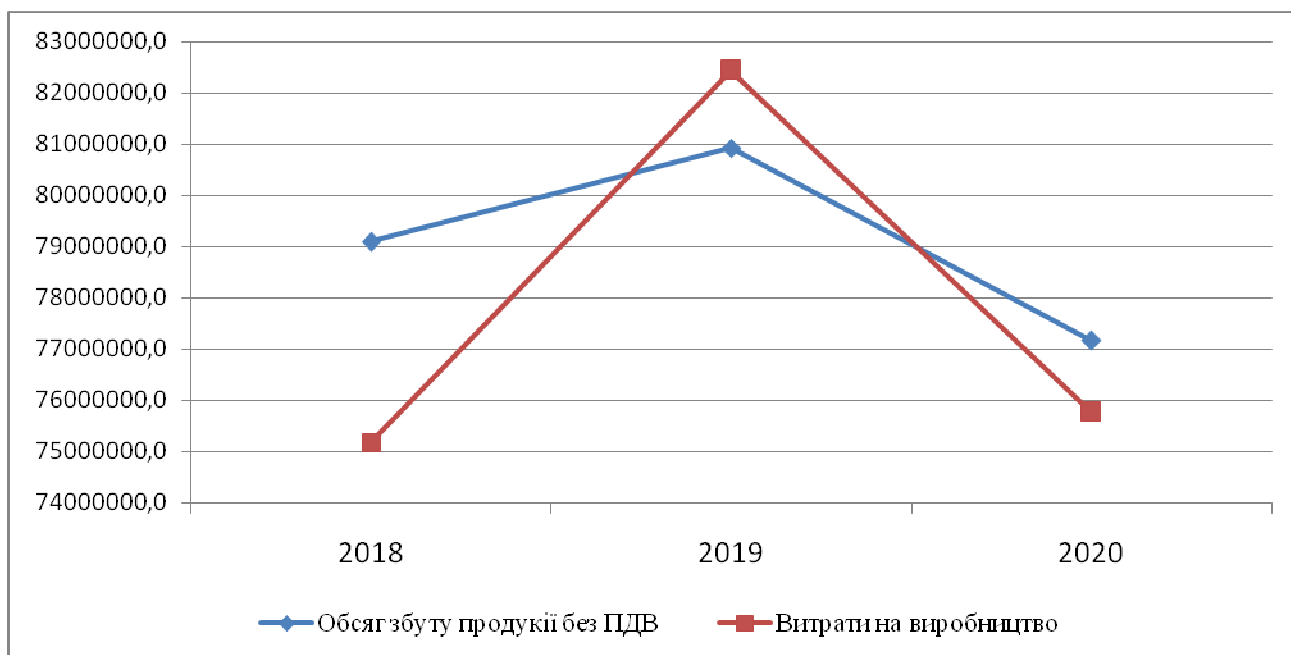

Рис.2.1. Динаміка обсягу збуту та витрат підприємства, тис.грн.

Якщо у 2019 році витрати зросли більш суттєвими темпами в порівнянні зі зростанням обсягів збуту, то у 2020 році підприємство зіткнулося із наслідками коронакризи, що зумовило падіння цін на замовлень. Однак при цьому рентабельність витрат була хоч і позитивною, але із мінімальними значеннями (рис.2.2):

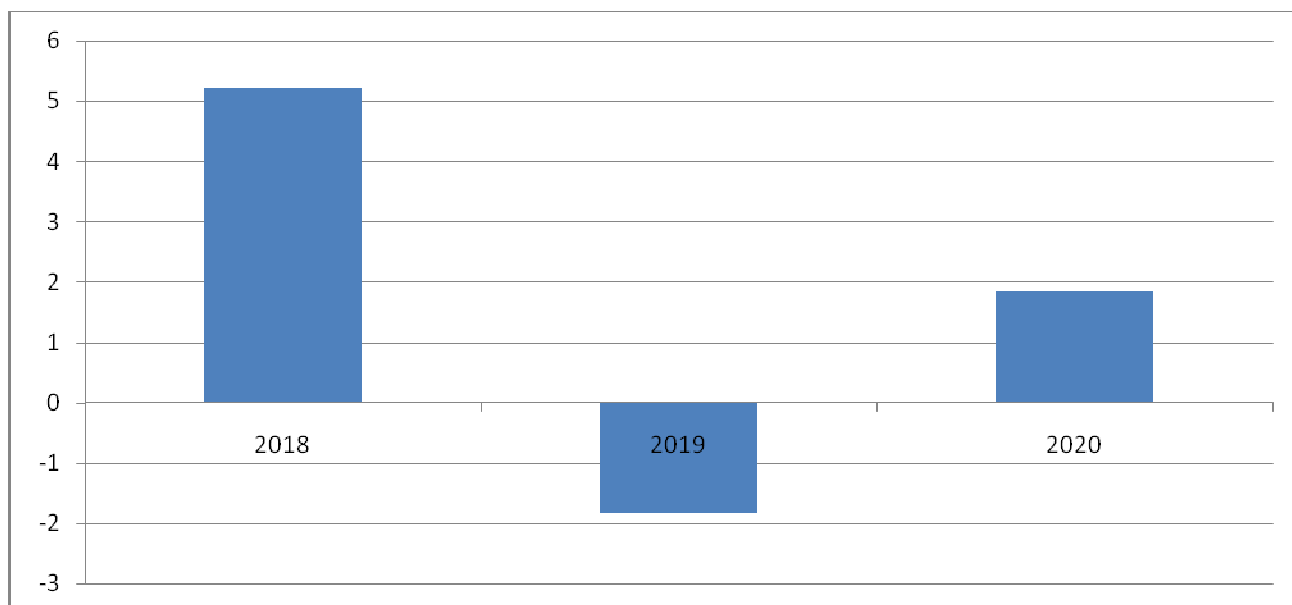

Рис.2.2. Динаміка рентабельності витрат, %

В безкризовий період діяльність підприємства планується виходячи із 5 % рівня рентабельності витрат.

Низькорентабельна діяльність корелює із значенням витрат на 1 грн. вартості продукції (рис. 2.3), розмір яких в без кризовий період планується в розмірі 0,95 грн/грн.:

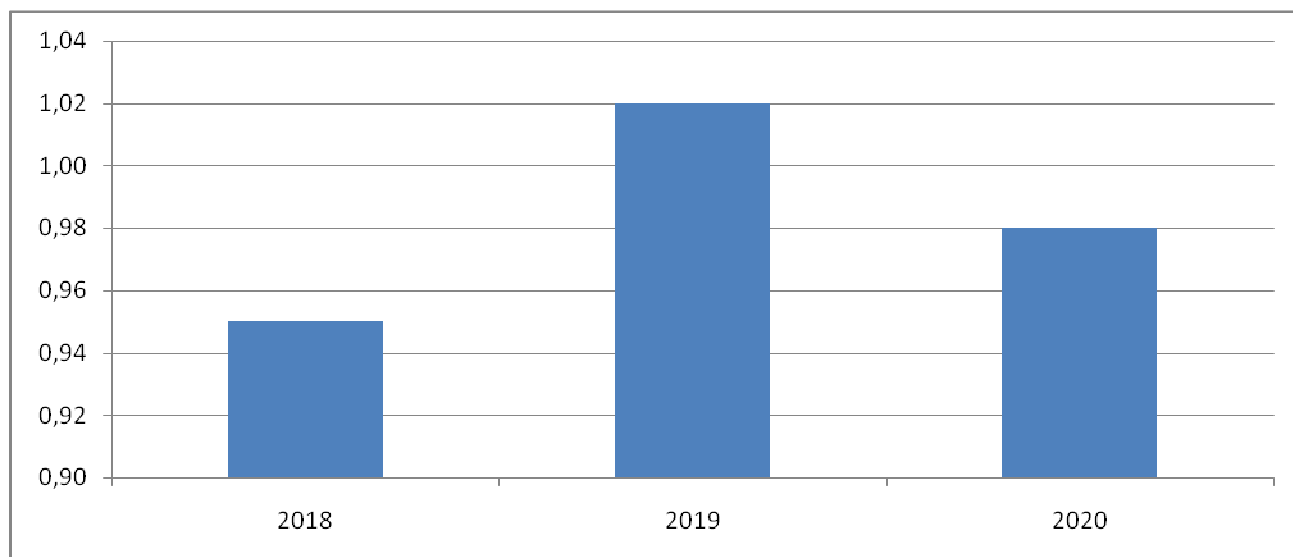

Рис.2.3. Динаміка витрат на 1 грн. вартості продукції

Розгляд динаміки показника фондівдачі свідчить про негативну тенденцію зменшення цього показника як внаслідок зменшення збуту у 2020 році, так і внаслідок зростання вартості основних засобів.

Також негативною була порівняльна динамка продуктивності праці та середньої заробітної плати, коли темпи росту заробітної плати перевищував темп росту продуктивності праці. Таке явище зумовлено більш стрімким зростанням мінімальної заробітної плати в порівнянні зі зростанням обсягу збуту продукції.

Виробничу сутність підприємства характеризують його витрати: динаміка та структура.

Динаміка витрат підприємства за елементами наведено в табл. 2.4. Як бачимо з даних табл. 2.4 у 2020 році відбулося зниження матеріальних витрат в порівнянні з попередніми роками, що стало наслідком зниження обсягів виробництва через падіння попиту в період коронакризи 2020р.

Таблиця 2.4

Динаміка витрат підприємства за елементами, тис.грн.

Елемент витрат	Значення показника за роками			Відхилення абсолютне			Відхилення відносне, %		
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019-2018	2020-2019	2020-2018
Матеріальні витрати	59864594,0	64793524,0	52755838,0	4928930,0	-12037686,0	-7108756,0	8,23	-18,58	-11,87
Витрати на оплату праці	2534405,0	3229384,0	3298433,0	694979,0	69049,0	764028,0	27,42	2,14	30,15
Відрахування на соцстрах	546425,0	689760,0	722776,0	143335,0	33016,0	176351,0	26,23	4,79	32,27
Амортизація	3510046,0	3892310,0	4626986,0	382264,0	734676,0	1116940,0	10,89	18,88	31,82
Інші витрати	8713937,0	9826812,0	14353535,0	1112875,0	4526723,0	5639598,0	12,77	46,07	64,72
Разом	75169407,0	82431790,0	75757568,0	7262383,0	-6674222,0	588161,0	85,54	53,28	147,09

Натомість витрати на оплату праці зростали кожного року разом із відрахуваннями на соцстрах. Зростання витрат на оплату праці зумовлено загальною тенденцією в країні зростання вартості праці та мінімальної заробітної плати незалежно від фізичних обсягів діяльності.

Слід також відмітити зростання амортизації та інших витрат, що напряду не корелює з виробничою активністю, а такі зміни є скоріш кон'юнктурними та пов'язані із загальним розвитком підприємства та його інвестиційною діяльністю. Динаміка структури витрат підприємства наведена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка структури витрат підприємства

Елемент витрат	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Зміна структури, %		
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	2019-2018	2020-2019	2020-2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Матеріальні витрати	59864594,0	79,64	64793524,0	78,60	52755838,0	69,65	-1,04	-8,95	-9,99
Витрати на оплату праці	2534405,0	3,37	3229384,0	3,92	3298433,0	4,35	0,55	0,43	0,98
Відрахування на соцстрах	546425,0	0,73	689760,0	0,84	722776,0	0,95	0,11	0,11	0,22
Амортизація	3510046,0	4,67	3892310,0	4,72	4626986,0	6,11	0,05	1,39	1,44
Інші витрати	8713937,0	11,59	9826812,0	11,92	14353535,0	18,95	0,33	7,02	7,35

Разом	75169407,0	100,00	82431790,0	100,00	75757568,0	100,01	0,0	0,0	0,0
-------	------------	--------	------------	--------	------------	--------	-----	-----	-----

За даними табл.2.5 можна констатувати загальне зниження питомої ваги матеріальних витрат в структурі і, особливо у 2020 році внаслідок зменшення фізичних обсягів виробництва. Натомість суттєво зросла вага інших витрат. Вага амортизації та витрат на оплату праці зросла не суттєво.

В цілому незважаючи на зменшення питомої ваги матеріальних витрат підприємство залишається явно матеріально витратним, коли вага матеріальних витрат досягає майже 80 % в структурі.

Середня структура витрат протягом аналізованого періоду наведена на рис. 2.4.

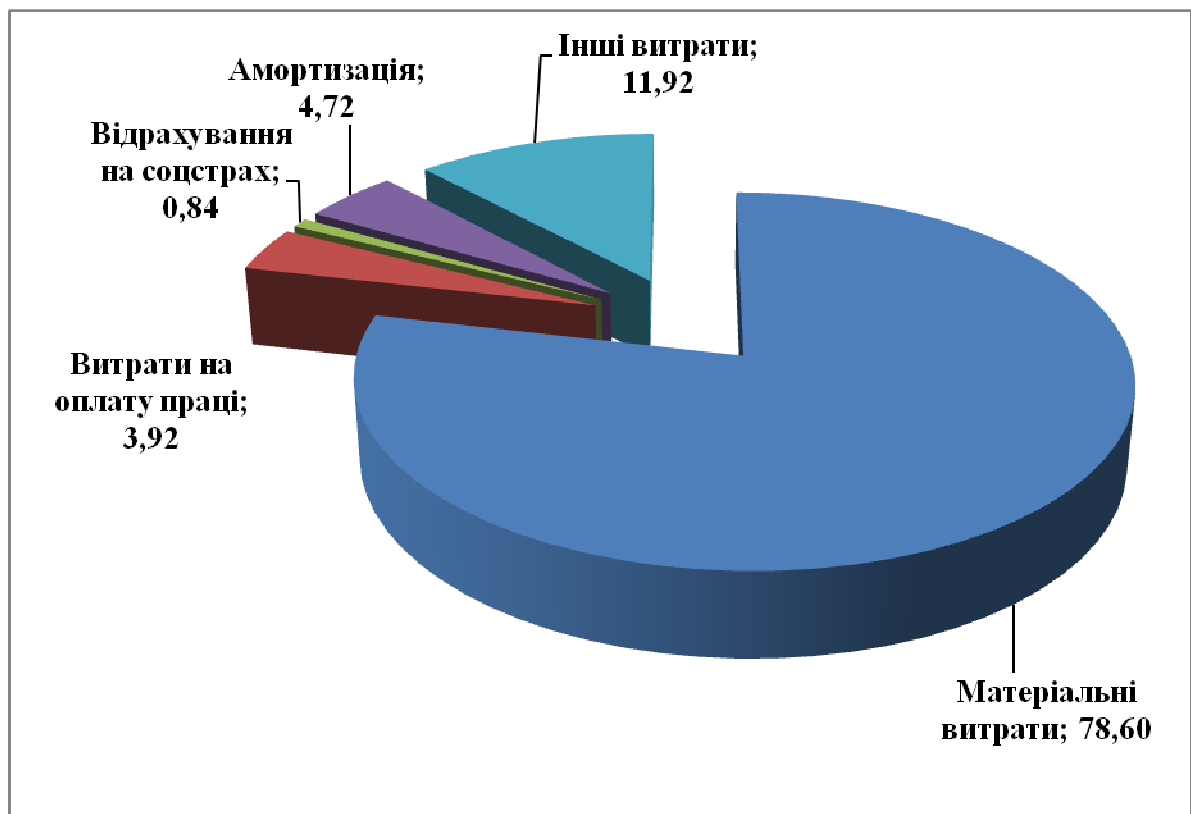

Рис.2.4. Середня структура витрат підприємства

Матеріалоємний характер виробництва на підприємстві зумовлює необхідність здійснення інвестицій в нове обладнання та технології, що дозволяють досягати більш економного витрачання сировини, енергії та інших матеріальних витрат.

Результати господарської діяльності так чи інакше позначаються на фінансовому стану підприємстві та його фінансових результатах. З іншого боку, рівень цього стану свідчить про можливості фінансувати інвестиційні процеси. Саме тому аналіз фінансового стану підприємства є вельми актуальним. В основі відповідного аналізу покладено розгляд динаміки та структури активів та пасивів підприємства. Динаміки основних показників спрощеного балансу підприємства наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка основних показників спрощеного балансу підприємства

Показники	Середнє значення за роками, тис.грн.			Відхилення абсолютне, тис.грн.			Відхилення відносне, %		
	2018	2019	2020	2019- 2018	2020 - 2019	2020 - 2018	2019- 2018	2020- 2019	2020- 2018
Актив балансу									
Необоротні активи	31447579,0	37444102,5	42366950,5	5996523,5	4922848,0	10919371,5	19,07	13,15	34,72
Оборотні активи, в тому числі:	36597833,0	44642366,0	46906169,5	8044533,0	2263803,5	10308336,5	21,98	5,07	28,17
- Запаси	7995628,0	8968623,5	7868373,5	972995,5	-1100250,0	-127254,5	12,17	-12,27	-1,59
- Дебіторська заборгованість	27702180,5	34257389,5	37378451,0	6555209,0	3121061,5	9676270,5	23,66	9,11	34,93
- Грошові кошти	900024,5	1416353,0	1659345,0	516328,5	242992,0	759320,5	57,37	17,16	84,37
Витрати майбутніх періодів	1448679,0	880464,0	828869,5	-568215,0	-51594,5	-619809,5	-39,22	-5,86	-42,78
Разом	69494091,0	82966932,5	90101989,5	13472841,5	7135057,0	20607898,5	19,39	8,60	29,65
Пасив балансу									
Власний капітал	25249733,00	25767690,50	24428101,00	517957,5	-1339589,5	-821632,0	2,05	-5,20	-3,25
Довгострокові зобов'язання	6534080,50	7414050,50	8917797,00	879970,0	1503746,5	2383716,5	13,47	20,28	36,48
Поточні зобов'язання	37710277,50	49785191,50	56756091,50	12074914,0	6970900,0	19045814,0	32,02	14,00	50,51
Разом	69494091,00	82966932,50	90101989,50	13472841,5	7135057,0	20607898,5	19,39	8,60	29,65

Розгляд балансу підприємства свідчить про його розвиток, оскільки зростає валюта балансу (рис. 2.5). При чому відповідне зростання було рівномірним незважаючи на коливання цін та попиту на продукцію підприємства.

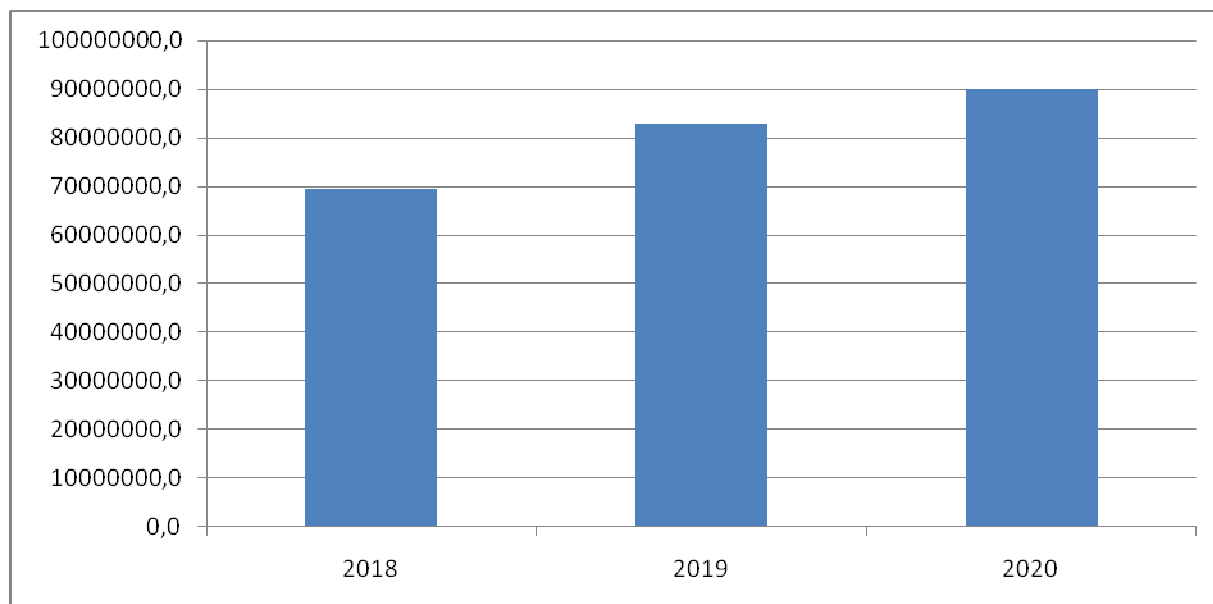

Рис.2.5. Динаміка валюти балансу підприємства

За окремими позиціями балансу все ж динаміка була різноманітною. Так, зросла вартість необоротних активів, та оборотних (за рахунок зростання дебіторської заборгованості та залишку грошових коштів). В той же час зменшилася вартість запасів та витрат майбутніх періодів, що в цілому підвищило рівень ліквідності підприємства. Відповідне зростання активів було забезпечено за рахунок зобов'язань, в основному поточних. Довгострокові зобов'язання також зросли, однак лише на 36 % протягом аналізованого періоду, в той час, як поточні зобов'язання зросли на 50,5 %. При цьому власний капітал зменшився на 3 %, що в підсумку призвело до збільшення кредитного ризику підприємства.

Зростання вартості необоротних активів в свою чергу свідчить про наявність інтенсивних інвестиційних процесів на підприємстві, а зростання зобов'язань, що ці процеси фінансуються в основному за рахунок позикового капіталу. Низькорентабельна діяльність зумовлює дефіцит власного капіталу для фінансування інвестиційної діяльності.

Динаміка структури балансу підприємства наведена в табл. 2.7:

Динаміка структури балансу підприємства

Показники	Питома вага за роками, %			Зміна структури, %		
	2018	2019	2020	2019- 2018	2020- 2019	2020- 2018
Актив балансу						
Необоротні активи	45,25	45,13	47,02	-0,12	1,89	1,77
Оборотні активи, в тому числі:	52,66	53,81	52,06	1,15	-1,75	-0,60
- Запаси	11,51	10,81	8,73	-0,70	-2,08	-2,78
- Дебіторська заборгованість	39,86	41,29	41,48	1,43	0,19	1,62
- Грошові кошти	1,30	1,71	1,84	0,41	0,13	0,54
Витрати майбутніх періодів	2,09	1,06	0,92	-1,03	-0,14	-1,17
Разом	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Пасив балансу						
Власний капітал	36,33	31,06	27,11	-5,27	-3,95	-9,22
Довгострокові зобов'язання	9,40	8,94	9,90	-0,46	0,96	0,50
Поточні зобов'язання	54,27	60,00	62,99	5,73	2,99	8,72
Разом	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00

Згідно даних табл. 2.7 протягом аналізованого періоду в структурі активів домінували оборотні активи, однак з незнаною перевагою: якщо питома вага необоротних активів становила 45 – 47 %, то оборотних – 52 %. В свою чергу в структурі оборотних активів найбільшу вагу займала дебіторська заборгованість. Питома вага цього активу в загальній їх структурі становила 39 – 41 %, що є суттєвою величиною і свідчить про специфічність розрахунків з основними покупцями, які в свою чергу є великими підприємствами, що не працюють на умовах авансових розрахунків.

Великий обсяг та вага дебіторської заборгованості свідчить про наявність недоліків в забезпеченні ідеального рівня платоспроможності та ліквідності підприємства та зумовлює наявність майже такого ж розміру поточних зобов'язань.

Середня структура активів підприємства наведена на рис.2.8.:

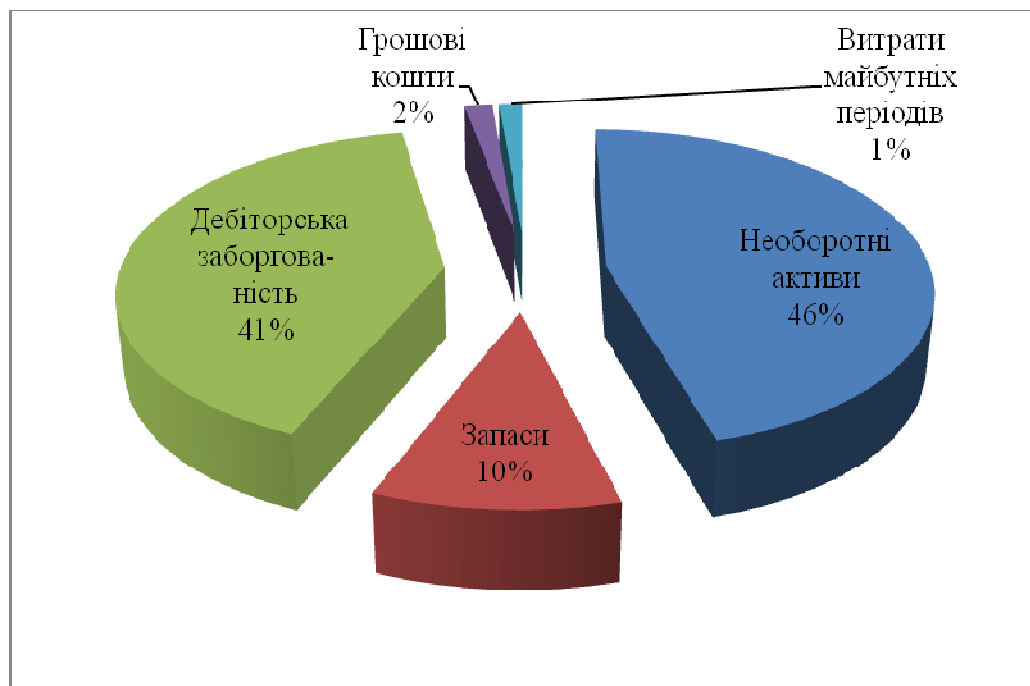

Рис.2.8. Середня структура активів підприємства

Середня структура пасивів підприємства наведена на рис.2.9:

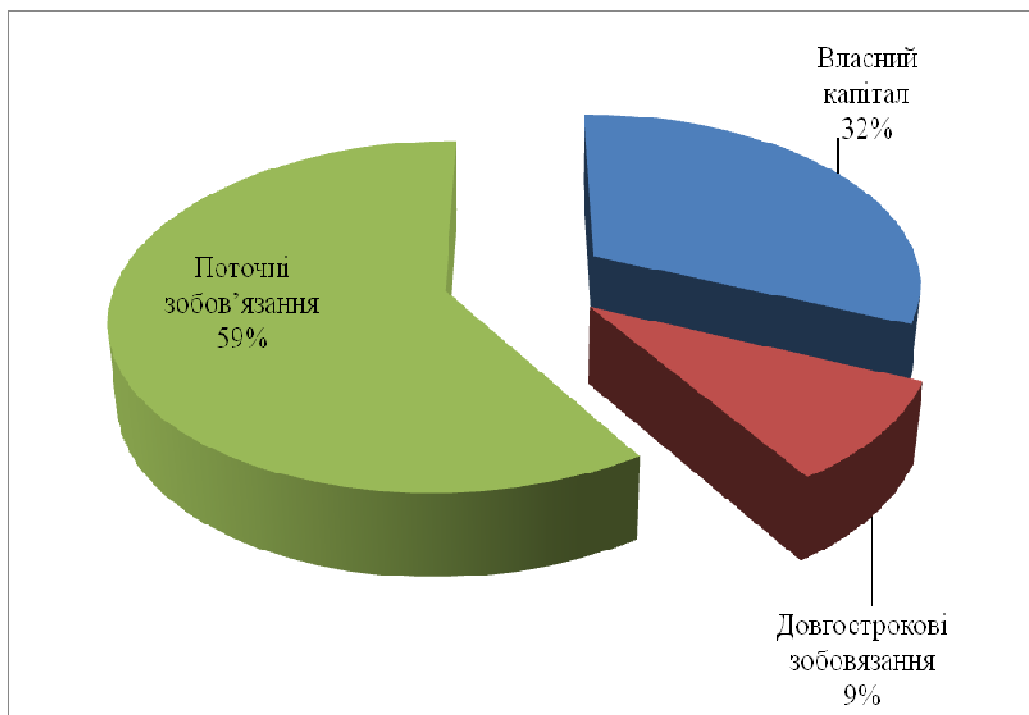

Рис.2.9. Середня структура пасивів підприємства

Протягом аналізованого періоду структура активів майже не змінилася. В структурі пасивів зміни відбулися більш суттєві: питома вага поточних зобов'язань зросла майже на 9 %, а власного капіталу – зменшилася на 9 %.

цілому в структурі пасивів вага поточних зобов'язань на кінець періоду становила 63 %, що також є відносно значною величиною, та суттєво негативно впливає на платоспроможність і ліквідність підприємства.

Незважаючи на погіршення структури активів та пасивів залишок готівкових коштів на рахунках підприємства зріс, що покращило показник миттєвої ліквідності.

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності підприємства наведена в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності підприємства

Показник	Алгоритм визначення	Значення			Відхилення абсолютне, тис.грн.			Відхилення відносне, %		
		2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019-2018	2020-2019	2020-2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Показники ліквідності:										
Коефіцієнт загальної ліквідності	ПА/ПЗ	0,97	0,90	0,83	-0,07	-0,07	-0,14	-7,21	-7,81	-14,43
Коефіцієнт термінової ліквідності	(ПА-Зап)/ПЗ	0,76	0,72	0,69	-0,04	-0,03	-0,07	-5,27	-4,19	-9,23
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	ГК/ ПЗ	0,02	0,03	0,03	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	41,90
Показники платоспроможності:										
Власні оборотні кошти, тис.грн.	ПА-ПЗ	-1112445	-5142826	-9849922	-4030381	-4707097	-8737478	-	-	-
Нормальні джерела формування запасів	ВОК+КЗ+КБ	36597833	44642366	46906169,5	8044533	22638044	10308337	21,98	5,07	28,17
Коефіцієнт покриття запасів	ДФЗ/З	4,58	4,98	5,96	0,40	0,98	1,38	8,74	19,69	30,15

Як свідчать дані табл. 2.8 протягом аналізованого періоду погіршилися показники загальної та термінової ліквідності, однак покращився коефіцієнт миттєвої ліквідності внаслідок зростання залишку грошей на рахунках. До того

ж, власні оборотні кошти зменшувалися кожного року та значення їх було негативним.

2.3. Дослідження інвестиційних процесів на підприємстві

Дослідження інвестиційної діяльності на підприємстві можливо за кількісними показниками, що опосередковано характеризують рівень ефективності управління інвестиційними процесами.

Наявність цих процесів характеризує динаміка вартості основних засобів та амортизації.

Динаміка амортизації наведена на рис. 2.10.

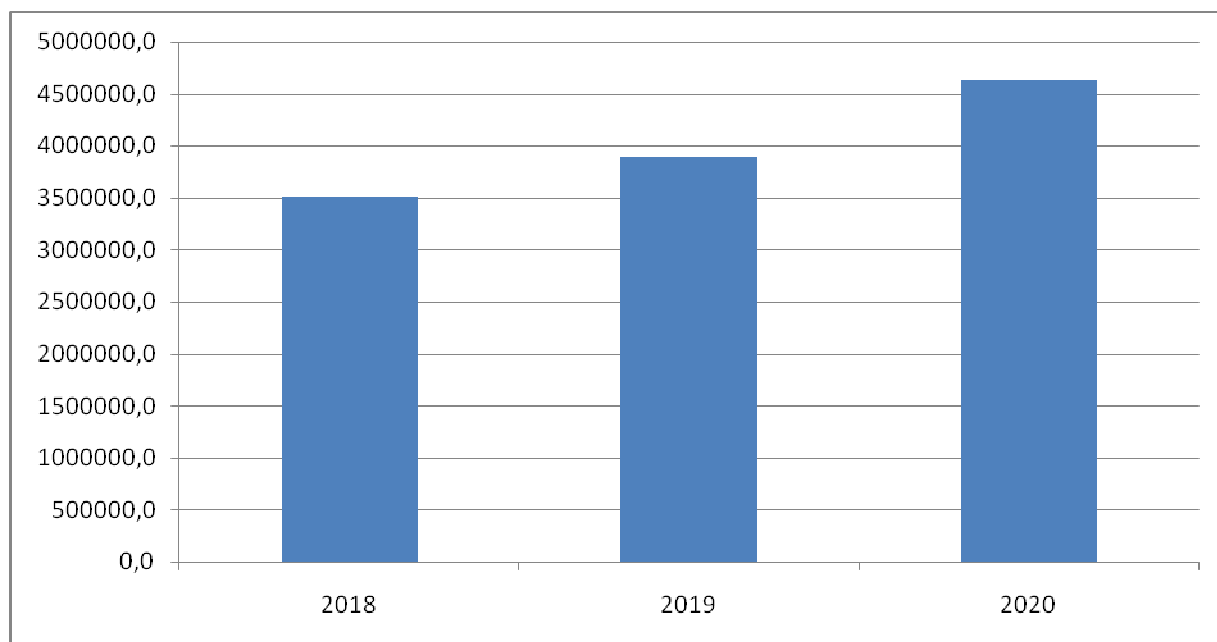

Рис. 2.10. Динаміка амортизації, тис.грн.

За даними рис.2.10 можна визначати сталу і позитивну динаміку амортизації основних засобів, що свідчить про збільшення їх первісної вартості внаслідок введення в дію нових та реконструкції старих. Як відомо, такий результат є наслідком саме інвестиційних процесів на підприємстві.

Динаміка балансової вартості необоротних активів наведена на рис.2.11.:

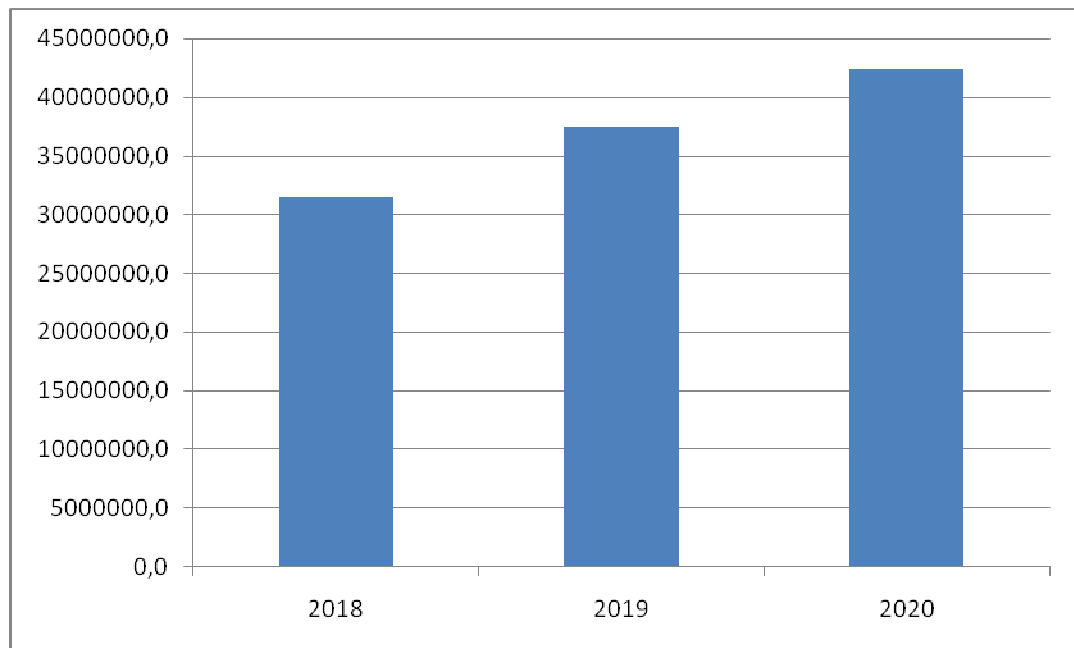

Рис.2.11. Динаміка балансової вартості необоротних активів, тис.грн.

Динаміка балансової вартості необоротних активів (рис.2.11) дозволяє отримати аналогічні результати, що і відносно динаміки амортизації.

Динаміка незавершених капітальних інвестицій та залишкової вартості основних засобів наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка незавершених капітальних інвестицій та залишкової вартості основних засобів підприємства

Показники	Середнє значення за роками			Відхилення абсолютне			Відхилення відносне, %		
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019-2018	2020-2019	2020-2018
Незавершені капітальні інвестиції	6045132	6567046	4692699	521914	-1874347	-1352433	8,63	-28,54	-22,37
Основні засоби (залишкова вартість)	25297842	30750577	37505874	5452735	6755298	12208033	21,55	21,97	48,26

Як бачимо з даних табл. 2.9 протягом аналізованого періоду вартість основних засобів зростала, а незавершених капітальних інвестицій – навпаки, зменшувалася. Таким чином зростання основних засобів протягом аналізованого періоду зростала внаслідок введення в дію капітальних інвестицій попередніх

періодів, а зменшення останнього показника свідчить про зменшення інтенсивності інвестиційних процесів саме в цьому періоді. Отже на перший погляд інтенсифікація інвестиційної діяльності є лише наслідком та результатом попередніх періодів.

Динаміка загальної вартості незавершених капітальних інвестицій та залишкової вартості основних засобів наведена на рис.2.12.

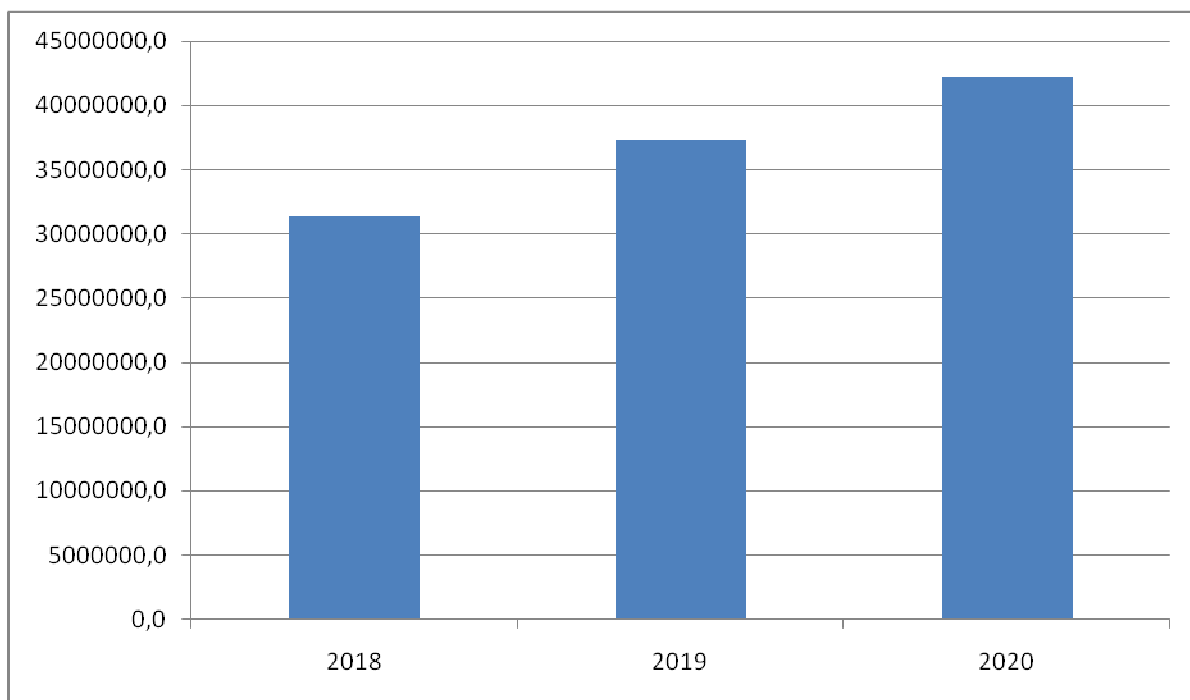

Рис.2.12. Динаміка загальної вартості незавершених капітальних інвестицій та залишкової вартості основних засобів, тис.грн.

В той же час, позитивна динаміка сукупної вартості незавершених капітальних інвестицій та залишкової вартості основних засобів (див.рис.2.12) свідчить про те, що підприємство не зупинило інвестиційну діяльність, змінилася лише структура інвестиційних проектів, які в аналізованому періоді стали більш короткотерміновими.

Погіршення фінансового стану підприємства зумовило поступову відмову від довгострокових проектів на користь короткострокових та менш коштовних.

З організаційного боку слід відмітити, що на підприємстві вже довгий період часу сформувалася система оцінки, підготовки та реалізації інвестиційних

проектів, яка, власне, і забезпечує реалізацію інвестиційних процесів на підприємстві.

В основному всі інвестиційні проекти є технологічними та націлені на покращення технологічного процесу, на економію енергії та інших матеріальних ресурсів. Тому основними суб'єктами системи управління інвестиційними процесами на підприємстві є головний інженер, головний технолог зі своїми службами технічної та організаційної підтримки. З економічного боку економічний аналіз та обґрунтування здійснює плановий та аналітичний відділ.

Отже з довгий час існування система управління інвестиційними процесами на підприємстві еволюціонувала та є добре налагодженою. Виявити певні недоліки в ній майже неможливо в частині її організації.

Досягнення очікуваного ефекту від інвестиційної діяльності можливо забезпечити за допомогою формування та реалізації відповідної системи управління інвестиційною діяльністю підприємства, котра повинна стати інструментом раціонального використання інвестицій, передусім доцільності визначення їх обсягів та структури, вибору пріоритетів інвестування та підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів. Впорядкована та налагоджена система управління є запорукою ефективної діяльності будь-якого підприємства. В свою чергу ефективне управління інвестиційною діяльністю сприяє стабільності та ліквідності підприємства, можливості отримувати прибуток, при цьому покриваючи всі свої витрати.

Управління інвестиційною діяльністю на підприємстві є складовою частиною управлінського процесу, що реалізується суб'єктом із метою підвищення інвестиційної привабливості об'єкта інвестування, оцінки й реалізації інвестиційних проектів та створення умов для найбільш ефективного протікання процесів інвестування. Саме завдяки ефективному управлінню інвестиційною діяльністю підприємство є стабільним, тобто має змогу отримувати прибуток, при цьому покриваючи усі свої видатки. Управління інвестиційною діяльністю досліджуваного підприємства – це складова частина

загальноекономічної системи управління підприємством, яка має свою мету, принципи побудови та виконує певні функції.

Оскільки інвестиційна діяльність спрямована на розвиток виробництва, його технологічне вдосконалення, отримання прибутку, нарощування капіталу, то управління інвестиційною діяльністю виступає підсистемою системи управління підприємством, яка спрямована на створення передумов для підвищення ефективності інвестиційних процесів та всієї діяльності підприємства загалом.

Управління інвестиційною діяльністю підприємства являє собою процес вибору, обґрунтування і залучення інвестиційних ресурсів з метою реалізації інвестиційної політики підприємства, спрямованої на збільшення доходів, зростання добробуту власників майна і членів трудового колективу, і сприяє підвищенню економічного потенціалу підприємства, конкурентоспроможності, вирішенню соціальних завдань.

Управління інвестиційною діяльністю підприємства спрямовується на вирішення таких завдань:

- визначення основних напрямів інвестиційної діяльності відповідно до фінансової та загальної стратегій розвитку підприємства (розроблення інвестиційної стратегії);
- дослідження інвестиційного клімату і кон'юнктури інвестиційного ринку;
- оцінка інвестиційної привабливості об'єкта інвестування;
- визначення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів та оптимізація їх структури;
- оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів;
- формування інвестиційного портфеля враховуючи прийнятні ризики і рівень прибутковості;
- контроль інвестиційної діяльності в цілому і кожного проекту зокрема.

Схематично система управління інвестиційними процесами на підприємстві наведена на рис. 2.13.

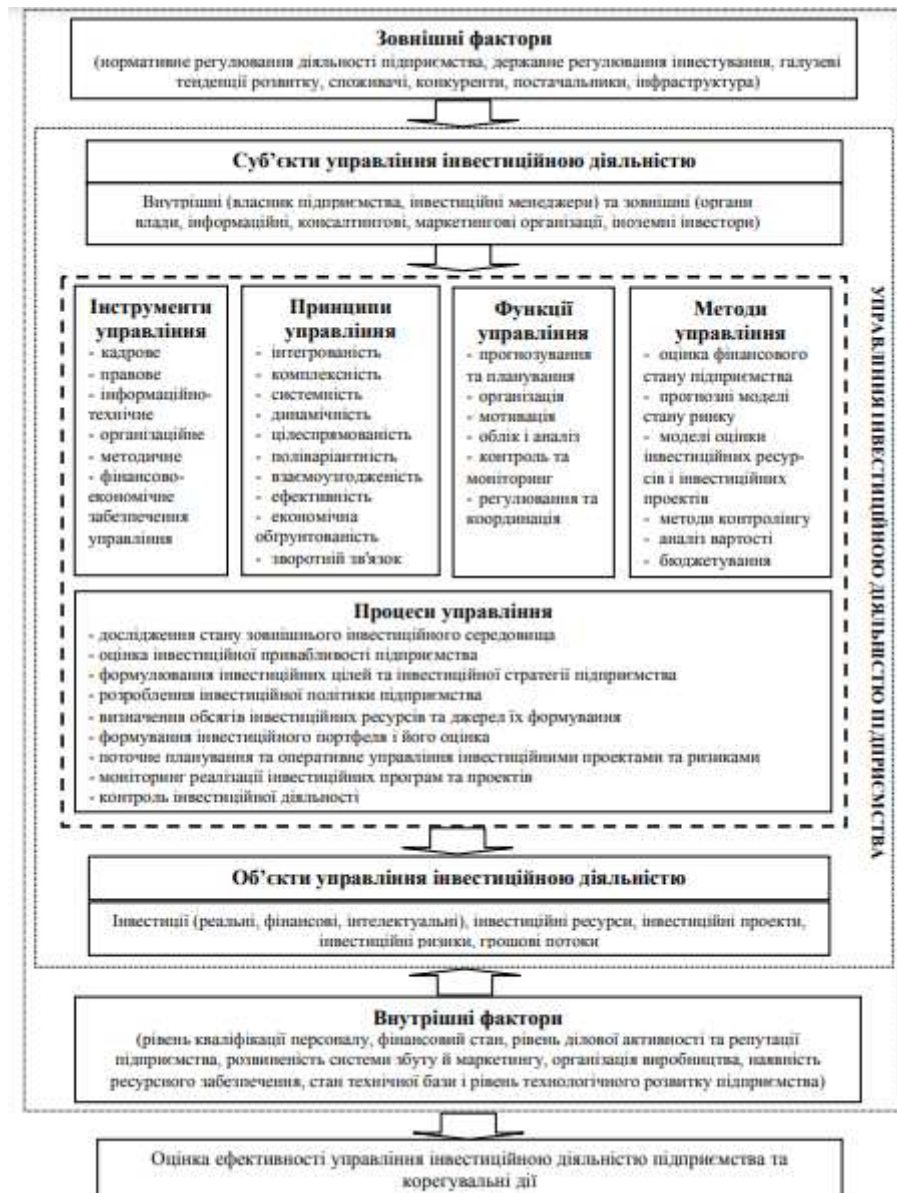

Рис.2.13. Система управління інвестиційними процесами на досліджуваному підприємстві

Отже як елементи досліджуваної системи виступають не тільки суб'єкти управління.

Комплексна система управління інвестиційною діяльністю визначає принципи, порядок, послідовність і регламентацію дій щодо впливу суб'єктів управління інвестиційною діяльністю на об'єкти за допомогою реалізації функцій управління через елементи управлінського процесу, використовуючи набір інструментів і методів управління інвестиційною діяльністю, спрямованих на досягнення головної мети підприємства – одержання прибутку, враховуючи

постійні зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі діяльності підприємства.

До інструментів управління інвестиційною діяльністю належить кадрове, правове, інформаційно-технічне, організаційне, методичне, фінансово-економічне забезпечення управління інвестиційною діяльністю підприємства. Кадрове забезпечення управління інвестиційною діяльністю передбачає регулювання взаємовідносин управлінських і виробничих служб підприємства в процесі управління інвестиційною діяльністю, їх права і обов'язки, розподіл відповідальності між виконавцями, а також підготовка відповідних фахівців, формування мотиваційного механізму забезпечення належного виконання персоналом управлінських функцій.

Правове забезпечення передбачає нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності підприємства (законодавчі та нормативні акти держави), створення бази даних нормативної документації, яка регламентує господарську та інвестиційну діяльність підприємства; розвиток юридичної підтримки інвестиційної діяльності.

Інформаційно-технічне забезпечення управління інвестиційною діяльністю включає сукупність технічних засобів та збір необхідної інформації, її обробку, оптимізацію інформаційних потоків підприємства, дослідження інформаційних показників, які необхідні для проведення аналізу, планування, прийняття управлінських рішень тощо, а також підготовку різних сценаріїв управління інвестиційною діяльністю.

Організаційне забезпечення управління інвестиційною діяльністю включає взаємопов'язану сукупність структурних підрозділів підприємства, які забезпечують розробку та прийняття рішень щодо управління інвестиційною діяльністю й несуть повну відповідальність за реалізацію цих рішень.

Методичне забезпечення управління інвестиційною діяльністю включає сукупність методик, правил, рекомендацій та передбачає формування облікової політики підприємства для цілей управління інвестиційною діяльністю, посадових інструкцій інвестиційних менеджерів, форм управлінської звітності.

Фінансово-економічне забезпечення управління інвестиційною діяльністю підприємства включає систему заходів, спрямованих на оптимізацію фінансових потоків підприємства (амортизаційні відрахування, ставки податків, валютні курси, ціна, відсоткові ставки, фінансові санкції та ін.).

Ефективність управління інвестиційною діяльністю підприємства забезпечується за рахунок реалізації наступних принципів:

- інтегрованість із загальною системою управління підприємством;
- комплексний та системний підхід до формування управлінських рішень;
- динамізм управління, що враховує зміну факторів зовнішнього середовища підприємства, темпів економічного розвитку, фінансового стану підприємства, форм організації виробництва і фінансової діяльності тощо;
- поліваріантність підходів до розробки управлінських рішень, тобто облік альтернативних можливостей дій;
- ефективність та економічна обґрунтованість управлінських рішень;
- орієнтованість управління інвестиційною діяльністю на стратегічні цілі розвитку підприємства, а також узгодженість із ними;
- наявність зворотного зв'язку.

Також система управління інвестиційною діяльністю підприємства пов'язана з реалізацією певного комплексу функцій:

- прогнозування та планування - передбачає визначення перспектив та майбутнього стану діяльності підприємства за допомогою реалізації інвестицій, формування мети і завдань управління інвестиційною діяльністю підприємства, формування його інвестиційної стратегії розвитку;
- організація - передбачає процес створення структури управління інвестиційною діяльністю у загальній структурі управління, розробку інвестиційних проектів, формування інвестиційного портфеля, визначення необхідних обсягів інвестиційних ресурсів та джерел їх формування;
- мотивація - передбачає спонукання усіх працівників до ефективної діяльності для досягнення цілей організації.

Правильна мотивація спонукає працівників до об'єднання зусиль, чіткого розподілу обов'язків, активізації творчого потенціалу, що сприятиме досягненню поставлених цілей;

- облік і аналіз - ведення обліку фінансових і капітальних інвестицій, інвестиційних надходжень і витрат, аналіз інвестиційного клімату та галузі досліджуваного підприємства, показників його господарської діяльності, аналіз плану капітальних вкладень, джерел фінансування інвестиційних проектів, ефективності довгострокових вкладень, оцінка ефективності інвестицій та інвестиційних проектів;

- контроль та моніторинг - визначення ефективності управлінських рішень і в разі необхідності внесення необхідних коректив, проведення постійного нагляду та контролю за процесом освоєння інвестицій, управління інвестиційними процесами.

Мета контролю – сприяти відповідності фактичних результатів запланованим. Основними видами контролю інвестиційної діяльності є стратегічний, поточний та оперативний. Існує 3 види моніторингу: фінансовий, маркетинговий, технічний; - регулювання та координація - розробка і реалізація управлінських рішень, оперативне управління інвестиційними проектами, коригування інвестиційної діяльності.

До методів управління інвестиційною діяльністю підприємства можна віднести оцінку його фінансового стану, прогностичні моделі стану ринку, моделі оцінки інвестиційних ресурсів або інвестиційних проектів, методи контролінгу, бюджетування тощо. Система управління інвестиційною діяльністю підприємства характеризується впливом суб'єктів управління на об'єкти управління.

Розрізняють внутрішніх і зовнішніх суб'єктів управління інвестиційною діяльністю підприємства. Внутрішніми суб'єктами інвестиційної діяльності підприємства є власники підприємства (самостійно здійснюють функції інвестиційного менеджменту, характерно, як правило, для малих підприємств); інвестиційний менеджер широкого профілю (є найманим працівником, який

здійснює практично всі функції управління інвестиційною діяльністю підприємства); функціональний інвестиційний менеджер (є найманим працівником, який здійснює спеціалізовані функції управління в одній зі сфер інвестиційної діяльності підприємства, наприклад менеджер з управління інвестиційними ризиками, менеджер з управління фінансовими інвестиціями, менеджер з управління реальними інвестиціями, менеджер з управління грошовими потоками, менеджер з управління інтелектуальними інвестиціями тощо). Зовнішніми суб'єктами інвестиційної діяльності підприємства є фізичні і юридичні особи, котрі перебувають за межами підприємства, але впливають на ефективність його інвестиційної діяльності. До них відносяться державні (центральні і регіональні органи державної влади, державні інститути) і недержавні (інформаційні, консалтингові, маркетингові організації; іноземні інвестори; інші недержавні підприємства й організації) суб'єкти.

Основні показники діяльності підприємства, наприклад, рентабельність активів, опосередковано свідчать про фінансові та економічні проблеми як досліджуваної системи, так і всього підприємства, однак ці проблеми є об'єктивними та не залежать від окремих суб'єктів системи управління.

Динаміка рентабельності активів наведена на рис. 2.14.

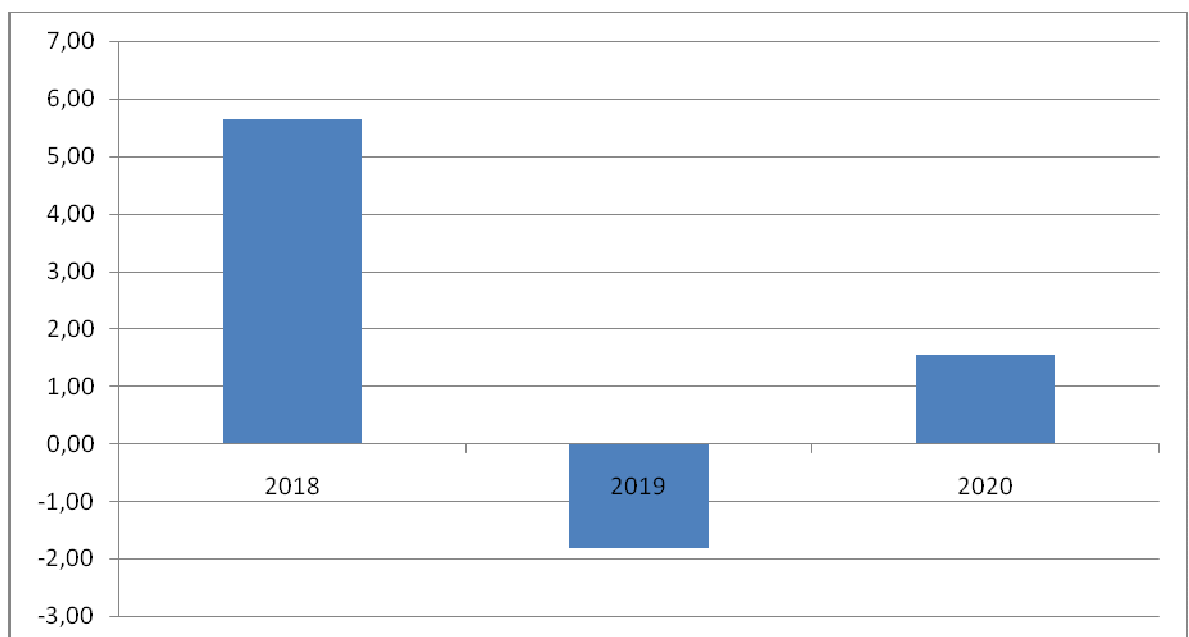

Рис.2.14. Динаміка рентабельності активів підприємства

Як бачимо на рис.2.14 показник рентабельності активів в середньому має дуже невелике значення, що не дозволяє взагалі використовувати позикові кошти для реалізації інвестиційних процесів на підприємстві.

Єдиним джерелом залишається власний капітал, невикористаний прибуток.

Динаміка власного капіталу підприємства (рис.2.15) мала в цілому негативне значення, що свідчить про сталу тенденцію погіршення фінансових можливостей фінансування інвестиційних процесів.

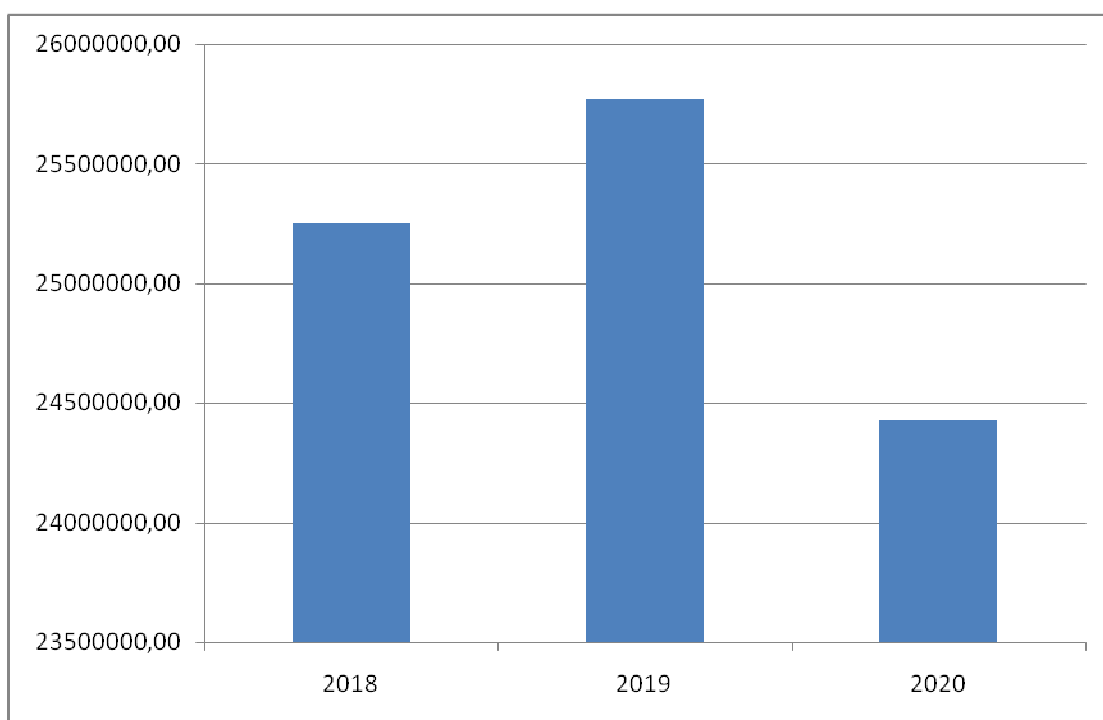

Рис.2.15. Динаміка власного капіталу підприємства

Зменшення власних фінансових можливостей та низьке значення рентабельності активів, що унеможливорює ефективне використання зобов'язань, зумовлює зменшення інтенсивності інвестиційних процесів на підприємстві та переорієнтацію інвестиційних проектів на короткострокові та низькобюджетні.

Для оцінки інвестиційних проектів на підприємстві використовуються загальновідомі методи оцінки, що передбачають дисконтування майбутніх грошових потоків.

Як методологічний недолік існуючої на підприємстві системи управління інвестиційними процесами можна виділити той, що значення норми дисконту (ставки процента) для цілей дисконтування використовується в розмірі інфляції. Це явищу зумовлено тим, що значення такого показника законодавчо не врегульовано. Самостійно приймати рішення суб'єкти управління системи не наважуються через складність та бюрократизованість відповідної системи, а також відсутності обґрунтування альтернативних значень.

Недоліком такого явища є те, що оцінка ефективності інвестицій враховує лише знецінення грошей внаслідок інфляції, однак не враховує альтернативні втрати, тобто втрати від альтернативного інвестування капіталу.

Висновки до розділу

З метою аналізу діяльності підприємства розглянуто характеристику та основні види його продукції. Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча спеціалізується на виробництві агломерату, вапна, чавуну та чавунних виробів, сталевих злитків, катаної і литої заготовки, високоякісного сталевого листа для відповідальних металоконструкцій, суднобудування, нафтопровідних, газо- й водопровідних труб. Основною продукцією комбінату є плоский прокат з вуглецевих, низьколегованих і легованих сталей різного призначення, в тому числі. Комбінат - єдине в Україні підприємство з виробництва оцинкованого холоднокатаного листа. Уточнено виробничу структуру та конкурентів підприємства.

Основними конкурентами листопрокатного виробництва комбінату в Європі є металургійні комбінати Німеччини, Франції, Нідерландів, Італії, Словаччини, а на Сході – комбінати Японії, Китаю, Індії та Південної Кореї. Отже ринок продукції є конкурентним.

Здійснено аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства. В цілому діяльність підприємства була прибутковою, однак виключенням є 2019 рік. Збиткова діяльність у 2019 році зумовлено

кон'юнктурним зростанням витрат та зниженням цін на продукцію підприємства. Оскільки підприємство експортує свою продукцію на зовнішній ринок, то доходи в значній мірі залежать від цін на зовнішньому ринку. Підприємство працює в середньому на низькому рівні рентабельності витрат, оскільки ринок продукції є конкурентним. В періодах, коли збігається вплив декількох негативних чинників, рентабельність переходить у від'ємну зону, однак ненадовго.

В цілому незважаючи на зменшення питомої ваги матеріальних витрат підприємство залишається явно матеріально витратним, коли вага матеріальних витрат досягає майже 80 % в структурі. Матеріалоємний характер виробництва на підприємстві зумовлює необхідність здійснення інвестицій в нове обладнання та технології, що дозволяють досягати більш економного витрачання сировини, енергії та інших матеріальних витрат.

Розгляд балансу підприємства свідчить про його розвиток, оскільки зростала валюта балансу. При чому відповідне зростання було рівномірним незважаючи на коливання цін та попиту на продукцію підприємства.

Виявлено зростання вартості необоротних активів, що свідчить про наявність інтенсивних інвестиційних процесів на підприємстві, а зростання зобов'язань, що ці процеси фінансуються в основному за рахунок позикового капіталу. Низькорентабельна діяльність зумовлювала дефіцит власного капіталу для фінансування інвестиційної діяльності.

Протягом аналізованого періоду в структурі активів домінували оборотні активи, однак з незнаною перевагою: якщо питома вага необоротних активів становила 45 – 47 %, то оборотних – 52 %. В свою чергу в структурі оборотних активів найбільшу вагу займала дебіторська заборгованість. Питома вага цього активу в загальній їх структурі становила 39 – 41 %, що є суттєвою величиною і свідчить про специфічність розрахунків з основними покупцями, які в свою чергу є великими підприємствами, що не працюють на умовах авансових розрахунків. Великий обсяг та вага дебіторської заборгованості свідчить про наявність недоліків в забезпеченні ідеального рівня платоспроможності та

ліквідності підприємства та зумовлює наявність майже такого ж розміру поточних зобов'язань.

Протягом аналізованого періоду структура активів майже не змінилася. В структурі пасивів зміни відбулися більш суттєві: питома вага поточних зобов'язань зросла майже на 9 %, а власного капіталу – зменшилася на 9 %. В цілому в структурі пасивів вага поточних зобов'язань на кінець періоду становила 63 %, що також є відносно значною величиною, та суттєво негативно впливає на платоспроможність і ліквідність підприємства. Незважаючи на погіршення структури активів та пасивів залишок готівкових коштів на рахунках підприємства зріс, що покращило показник миттєвої ліквідності.

Досліджено інвестиційні процеси на підприємстві, проблеми їх реалізації та системи управління відповідними процесами. Виявлена стала і позитивну динаміку амортизації основних засобів, що свідчить про збільшення їх первісної вартості внаслідок введення в дію нових та реконструкції старих.

Протягом аналізованого періоду вартість основних засобів зростала, а незавершених капітальних інвестицій – навпаки, зменшувалася. Таким чином зростання основних засобів протягом аналізованого періоду зростала внаслідок введення в дію капітальних інвестицій попередніх періодів, а зменшення останнього показника свідчить про зменшення інтенсивності інвестиційних процесів саме в цьому періоді. Отже інтенсифікація інвестиційної діяльності є лише наслідком та результатом попередніх періодів.

Позитивна динаміка сукупної вартості незавершених капітальних інвестицій та залишкової вартості основних засобів свідчить про те, що підприємство не зупинило інвестиційну діяльність, змінилася лише структура інвестиційних проектів, які в аналізованому періоді стали більш короткотерміновими. Погіршення фінансового стану підприємства зумовило поступову відмову від довгострокових проектів на користь короткострокових та менш коштовних.

Основні показники діяльності підприємства, наприклад, рентабельність активів, опосередковано свідчать про фінансові та економічні проблеми як

досліджуваної системи, так і всього підприємства, однак ці проблеми є об'єктивними та не залежать від окремих суб'єктів системи управління.

Показник рентабельності активів в середньому мав дуже невелике значення, що не дозволяє взагалі використовувати позикові кошти для реалізації інвестиційних процесів на підприємстві. Єдиним джерелом залишався власний капітал, невикористаний прибуток. Динаміка власного капіталу підприємства мала в цілому негативне значення, що свідчить про сталу тенденцію погіршення фінансових можливостей фінансування інвестиційних процесів.

Зменшення власних фінансових можливостей та низьке значення рентабельності активів, що унеможлиблює ефективне використання зобов'язань, зумовлює зменшення інтенсивності інвестиційних процесів на підприємстві та переорієнтацію інвестиційних проектів на короткострокові та низькобюджетні.

Як методологічний недолік існуючої на підприємстві системи управління інвестиційними процесами виділено той, що значення норми дисконту (ставки процента) для цілей дисконтування використовується в розмірі інфляції. Недоліком такого явища є те, що оцінка ефективності інвестицій враховує лише знецінення грошей внаслідок інфляції, однак не враховує альтернативні втрати, тобто втрати від альтернативного інвестування капіталу.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями вдосконалення інвестиційних процесів на підприємстві

Стратегія інвестиційної діяльності будь якого підприємства є складовою частиною його загальної економічної стратегії і передбачає ефективне використання різних форм інвестування задля забезпечення високої ринкової вартості підприємства та сталих темпів його розвитку. Формування такої стратегії вимагає її чіткого узгодження з фінансовою стратегією підприємства, адже саме вона визначає напрями розвитку підприємства у довгостроковому періоді.

Така політика є базою розвитку будь якого підприємства, адже за наявності неповноцінної та неефективної інвестиційної політики, це ставить під загрозу як виконання у майбутньому стратегічних цілей підприємства, так і забезпечення його повноцінної діяльності у короткостроковому періоді.

Інвестиційна стратегія — це комплексна система довгострокових цілей інвестиційної діяльності, які визначені, виходячи із загальних завдань розвитку господарюючого суб'єкта, а також обрання найбільш ефективних шляхів їх досягнення.

Потрібно зазначити, що інвестиційна стратегія неодмінно має враховувати місію та цілі суб'єкта господарювання, зовнішні та внутрішні чинники впливу і спиратися на стратегічні пріоритети конкретної національної економічної системи. Розробка інвестиційної стратегії підприємства передбачає складний та комплексний аналіз усіх елементів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, а також узгодження вказаних цілей та заходів їх досягнення з загальною стратегією підприємства.

В процесі розробки інвестиційної політики підприємством, можна виділити такі кроки:

по-перше, аналіз інвестиційної діяльності підприємства в минулому періоді;

по друге, ґрунтовне дослідження зовнішнього інвестиційного середовища та кон'юнктури ринку;

по третє, визначення стратегічних напрямів розвитку підприємства, котрі мають забезпечуватися майбутньою інвестиційною діяльністю;

по четверте, обґрунтування типу інвестиційної політики підприємства відповідно до цілей вкладання грошових коштів та міри ризику;

по п'яте, формування інвестиційної політики підприємства у відповідності до основних напрямів інвестування;

по шосте, формування інвестиційної політики підприємства у галузевому та регіональному розрізі;

по сьоме, узгодження основних напрямків інвестиційної політики підприємства.

Початковим етапом має бути, насамперед, аналіз інвестиційної діяльності підприємства або організації разом із комплексним дослідженням зовнішнього середовища, включаючи усі можливі фактори впливу на ефективність вкладених інвестицій. Проведення такого дослідження дозволяє найбільш повно оцінити інвестиційний потенціал підприємства, його ступінь привабливості для інвесторів, а також ефективність самої економічної діяльності організації.

Об'єктом дослідження в цьому випадку мають виступати загальна динаміка інвестиційної діяльності підприємства та її обсяг. Також визначається питома вага вкладених коштів відповідно до кожного напрямку інвестування, тобто досліджується сама структура інвестиційного процесу організації, а на її основі робиться висновок про загальну ефективність такого роду діяльності підприємства в окремому періоді.

У процесі такого дослідження ґрунтовно аналізується правове поле в якому функціонує дане підприємство, зокрема велика увага приділяється характерним особливостям правового регулювання окремих форм інвестування, наприклад, використання державно приватного партнерства.

Окремо здійснюється детальний аналіз ринкового середовища та головних чинників впливу на його функціонування. При цьому врахування потребують

довгострокові цілі діяльності підприємства, відображені у його загальній економічній стратегії діяльності, тобто узгоджуватись мають усі параметри економічної діяльності.

Така стратегія має передбачати оптимальну структуру обігових коштів разом із реальним джерелами їх формування, передбачати систему отримання позикових коштів підприємством у разі виникнення такої потреби, передбачати заходи антикризового управління фінансами, які забезпечили б стабільний розвиток підприємства. Стабільне й ефективне функціонування сучасного підприємства в ринкових умовах неможливе без взаємоузгодження основних напрямів та цілей його діяльності з відповідними положеннями інвестиційної стратегії.

У процесі провадження інвестиційної діяльності слід також приділити належну увагу такому поняттю, як "інвестиційний ризик" та провести його оцінку. Інвестиційний ризик представляє собою різницю між реальним та ймовірним обсягом отриманого доходу внаслідок вкладання грошових коштів, тобто чим більша різниця, тим ризикованими є відповідний проект.

Сам по собі "ризик" є мірою ймовірності відхилення бажаного (або очікуваного) результату від реального, яке виявляється внаслідок комплексної дії факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Під бажаним результатом мається на увазі досягнення певного соціального, економічного, інформаційного або будь якого іншого наслідку.

Поняття інвестиційного ризику включає в себе багато компонентів та має розлогу класифікацію. Основними формами ризику з якими ми може зіштовхнутися підприємство в процесі здійснення інвестиційної діяльності є:

- кредитний ризик, полягає у загрозі наявності фінансових проблем у державного органу або організації, котра емітувала цінні папери, пов'язаних з неможливістю виплати відсотків або погашення самої позики;
- реінвестиційний ризик, передбачає ймовірність втрати частини інвестованих коштів в процесі реінвестування;

— концентраційний ризик — ймовірність втрати усього обсягу вкладених коштів у одну форму інвестицій. Наявність концентраційного ризику змушує диверсифікувати існуючі інвестиції, з метою зменшення ризику;

— ризик ліквідності, полягає у неспроможності реалізувати власні інвестиції за бажаною ціною, що змушує утримувача цих інвестицій знизити їх ціну, що в свою чергу веде до втрати власного доходу;

— інфляційний ризик, пов'язаний з падінням купівельної спроможності грошей, що є прямим наслідком інфляції. Тобто вартість інвестицій відмінна від існуючого рівня інфляції.

Сьогодні на вітчизняних підприємствах склалася парадоксальна ситуація. З одного боку, керівники підприємств усвідомлюють необхідність управління інвестиційними ризиками. Хоча на практиці, реалізуючи певний інвестиційний проект, самому ризику, його оцінці та мінімізації приділяється вкрай мало уваги.

У більшості випадків усе закінчується простим переліченням ризиків — "карти ризиків", позбавлених будь якої оцінки та врахування при реалізації проекту, у той же час керівники фокусують увагу на мінімізації витрат. Слід також врахувати, що повне уникнення ризиків неможливе, внаслідок окремих особливостей, котрі впливають на загальну ефективність діяльності підприємства.

Одним із напрямів оптимізації інвестиційної діяльності підприємства є належний аналіз ефективності окремих інвестиційних проектів. Цей аналіз має ґрунтуватися на сукупності показників щодо ефективності проекту і є джерелом необхідної інформації для ухвалення того чи іншого управлінського рішення пов'язаного з вкладанням коштів у цей проект. Такий аналіз проводиться на основі дослідження усіх можливих аспектів зовнішнього та внутрішнього середовища проекту, що можуть проявитися у ході його практичного втілення, що включає в себе інформаційні, технологічні, маркетингові, фінансові та виробничі елементи його забезпечення.

Наукове обґрунтування ухвалених управлінських рішень щодо інвестування грошових коштів забезпечується, практичним використанням

оптимізаційних методів та моделей економіко математичного моделювання, завдяки відповідному програмному забезпеченню. Це дає можливість з наукової точки зору оцінити ефективність інвестиційного проекту, виявити відношення між позитивними та негативними наслідками і ухвалити правильне рішення.

Сьогодні у процесі оцінки інвестиційної привабливості проекту, підприємствами застосовується дві групи показників: статистичні та динамічні. Перші засновані на облікових оцінках, другі — на дисконтованих. Недоліками статистичних є нехтування рівнем інфляції та можливим отриманням доходу від реінвестування. Саме тому більш показовими є динамічні оцінки. Тим не менш, розумне застосування обох видів оцінок, в процесі аналізу інвестиційного проекту дозволить адекватно оцінити можливі ризики і ухвалити економічно виважене рішення щодо наявного проекту.

Зазначимо, що ступінь ефективності інвестиційного проекту залежить від злагодженої роботи фінансового відділу підприємству, що виявляється у створенні чіткого механізму з отримання і використання інвестицій, що дозволяє визначити вартість їх джерел. Одним із ефективних інструментів оптимізації існуючого інвестиційного проекту є впровадження системи моніторингу та контролю реалізації інвестиційних проектів. Одним із головних чинників провадження успішної інвестиційної політики підприємства є наявність сприятливого інвестиційного клімату в державі, що обумовлюється рядом макроекономічних факторів впливу.

Передумовою створення сприятливого інвестиційного клімату в державі є створення належних умов роботи бізнесу та формування нового ефективного механізму правового регулювання інвестиційної діяльності задля забезпечення системи пільг та гарантій іноземним вкладникам капіталу. Окремо слід зазначити необхідність у підсиленні наукової та освітньої сфери, підтримці науково дослідницьких розробок, паралельно з побудовою нових та відновленням старих об'єктів інфраструктури для забезпечення умов для реалізації інвестиційних проектів вітчизняними та іноземними підприємствами.

Першочерговими заходами щодо поліпшення рівня інвестиційної привабливості можна назвати наступні:

- реформування вітчизняного інвестиційного законодавства для створення системи взаємоузгоджених правових норм, що стимулюють інвестиційну активність вітчизняних підприємств;
- використання основних інструментів регуляторної політики для забезпечення розширення бази інвестиційних ресурсів;
- стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки;
- мотивація до здійснення інвестиційної діяльності населенням через підвищення довіри до вітчизняного банківського сектору;
- надання державних гарантій інвесторам щодо захисту їх прав.

Таким чином, активна позиція держави у розробці належних правових норм та забезпечення умов для сприяння інвестиційній діяльності разом із професійними діями керівництва вітчизняних підприємств дозволить Україні реалізувати свій інвестиційний та інноваційний потенціал.

Одним з основних напрямів, що стосуватиметься підвищення ефективності управління інвестиційними процесами на рівні підприємства є використання комплексного підходу до інвестування. Під комплексним інвестиційним проектуванням варто розуміти системно інтегрований процес управління сукупністю інвестиційних проектів, які підпорядковані єдиному стратегічному задуму, орієнтованому на успішну реалізацію інвестиційної програми підприємства.

Взаємодія елементних проектів в раціонально складеному комплексному проекті носить синергетичний характер. В умовах обмежених власних фінансових ресурсів комплексне інвестиційне проектування може розглядатися як один з прийнятних підходів до управління інвестиційною діяльністю акціонерного товариства. Застосування цієї концепції при реалізації інвестиційної програми підприємства здатне сприяти оптимізації управлінських рішень в інвестиційній сфері, ефективнішому використанню обмежених інвестиційних ресурсів підприємства, зниженню потреби в ресурсах, що

залучаються, позитивній динаміці основних показників господарсько-економічної діяльності.

Щоб забезпечити підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю варто сконцентрувати увагу на маркетинговій технології управління інвестиційною діяльністю, використовуючи при цьому внутрішні резерви підприємства і сприяти ефективному залученню зовнішніх.

Активізацію внутрішніх ресурсів підприємства варто проводити за наступних напрямках:

- реструктуризація підприємства;
- вдосконалення структури акціонерного капіталу;
- амортизаційна політика;
- реалізація інвестиційних кадрових проектів і так далі

Одним з найважливіших внутрішніх ресурсів підприємства, тісно пов'язаних з реалізацією маркетингу, є реструктуризація, під якою розуміється оптимізація структури підприємства з метою підвищення ефективності і стійкості фінансово-господарської діяльності і інвестиційної привабливості. Реструктуризація підприємства може полягати як в розділенні підприємства на юридично самостійні господарюючи суб'єкти, що пов'язані або не пов'язані між собою, так і в зміні внутрішньої структури підприємства у вигляді організації нових служб, підрозділів або впорядкуванні функцій тих, що діють.

Що стосується амортизаційної політики, тут, варто зазначити наступне: по-перше, амортизаційна політика має бути пов'язана із загальною стратегією інвестиційної діяльності. Для цього необхідно з'єднати в єдину систему податкові відрахування від прибутку підприємства, прискорену амортизацію, пільги по інвестиційному кредиту і витрати на НДДКР. Тільки в цьому випадку амортизаційні відрахування дійсно стимулюватимуть модернізацію виробництва і сприятимуть підвищенню ефективності інвестиційних вкладень.

По-друге, варто чітко визначити об'єкти, для застосування прискореної амортизації. Цей спосіб найбільш доцільно застосовувати тільки на високотехнологічне устаткування. Підвищення ефективності інвестиційної

діяльності на стадії розробки інвестиційного проекту може бути досягнуте за рахунок скорочення терміну проектування; закладення в проект прогресивних форм реалізації проекту; широкого застосування там, де це можливо і доцільно, типових проектів, які вже виправдали себе на практиці, що дозволяє значною мірою понизити витрати на проектування, а також різко зменшити ризики; застосування в проекті самих передових технологій з урахуванням вітчизняних і зарубіжних досягнень; оснащення проектного відділу компанії - системами автоматизованого проектування (САПР); підвищення загального технічного рівня проектування і ін.

Структурувати і оптимізувати процес управління дозволяє система бюджетування. Основний акцент робиться на тому, що система бюджетування повинна будуватися за проектним принципом. Таким чином, управління інвестиційною діяльністю на підприємстві повинне бути побудоване на чіткому регламенті і корпоративному порядку.

У сучасній системі управління інвестиціями необхідно виділяти дві основних складові – прогнозування для вироблення рішень і ухвалення рішень, при цьому, якщо прогнозування реалізується за спеціальними алгоритмами: методами, методиками, регуляторами і процедурами на варіантній основі, то ухвалення рішень – це вольовий процес.

Внутрішньофірмове планування і саме управління інвестиційною діяльністю, в сучасних умовах через специфіку української дійсності зіткнулося з серйозними труднощами із-за наявного розриву в ієрархії управління, оскільки обґрунтувати різні варіанти господарювання, адекватні відповідним прогнозним сценаріям розвитку, неможливо без планування своєчасних рішень. В управлінні інвестиційною діяльністю підприємства сьогодні все частіше використовується інвестиційний бюджет, який включає доходи і витрати від інвестиційної діяльності, а також потребі в інвестиційних ресурсах по всіх вибраних напрямках і інвестиційним проектам.

При цьому для управління окремим інвестиційним проектом використовується бюджет інвестиційного проекту, який включає як операційний,

так і фінансовий бюджет і є детально розробленим фінансовим планом інвестиційного проекту, що охоплює всі сторони його реалізації. Проходження всіх етапів бюджетування при розробці і ухваленні управлінських рішень забезпечує: по-перше, детальне опрацювання самих інвестиційних проектів, по-друге, комплексний розгляд інвестиційної діяльності в рамках всієї фінансово-господарської діяльності підприємства і аналіз її впливу на фінансовий стан підприємства, по-третє, організацію контролю над подальшою реалізацією кожного окремого проекту і виконанням інвестиційного бюджету в цілому. Ще одним з методів підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю, є використання принципів кризового планування при формуванні і реалізації інвестиційних проектів.

Такий прийом дозволить підвищити ефективність інвестиційної діяльності та забезпечити системний взаємозв'язок інвестиційної програми із стратегічною програмою інвестиційної політики, а також прозорий контроль за ступенем досягнення цільових інвестиційних завдань.

На сьогоднішній день ефективність інвестиційної діяльності підприємства значною мірою залежить від організації управління інвестиційною діяльністю в компанії. Ухвалення рішень щодо інвестування є найбільш складним і важливим завданням управління, у зв'язку з чим виникає необхідність інтеграції діяльності всіх учасників процесу управління інвестиційною діяльністю компанії, яку можливо реалізувати тільки через єдину структуру управління інвестиціями в рамках існуючої організаційної структури управління.

В умовах кон'юнктури ринку, що швидко змінюється, коли стоїть завдання нарощування конкурентних переваг, ефективнішим, вбачається, дивізійний тип структури управління інвестиційною діяльністю, де здійснюється делегування частини управлінських функцій (ціноутворення, маркетинг, персонал, економіка, бізнес-планування) в нижчі структурні ланки що дозволяє підрозділам частково або повністю узяти відповідальність за реалізацію інвестиційної діяльності. Як результат, управлінські ресурси верхнього ешелону організації вивільняються для вирішення стратегічних завдань.

Таким чином, реалізація зазначених пропозицій здатна покращити ефективність використання інвестиційних ресурсів, що у свою чергу допоможе підприємству підвищити конкурентну позицію на ринку та демонструвати стабільні показники господарсько-економічної діяльності.

3.2. Удосконалення методології оцінювання інвестиційних проектів

Як вже було визначено в п.р.2.3 методологічним недоліком існуючої системи управління інвестиційними процесами на підприємстві є заниження ставки дисконту (ставки процента) для розрахунку класичних показників ефективності інвестиційних проектів, що враховують змінну цінностей грошей у часі.

Згідно даних минулих років така ставка процента враховувала в основному інфляцію. Темпи інфляції в країні наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Темпи інфляції в Україні

Рік	Темп інфляції, річний	Рік	Темп інфляції, річний	Рік	Темп інфляції, річний
2000	125,8	2007	116,6	2014	124,9
2001	106,1	2008	122,3	2015	143,3
2002	99,4	2009	112,3	2016	112,4
2003	108,2	2010	109,1	2017	113,7
2004	112,3	2011	104,6	2018	109,8
2005	110,3	2012	99,8	2019	104,1
2006	111,6	2013	100,5	2020	105,0

Як бачимо з наведеної табл. 3.1 темп інфляції за роками в країні був вельми нестабільним. Отже для оцінки інвестиційних проектів використовувалося

значення ставки процента і 4,6 % річних, і 13,7 %. В той час, як в деякі роки рівень інфляції становив 43,3% річних, однак така норма дисконту для оцінки інвестиційних проектів жодного разу не використовувалася.

В середньому протягом 21 року середньорічний темп інфляції становив 12% річних. Отже такий розмір ставки дисконту найчастіше використовувався для цілей розрахунку класичних показників доцільності інвестиційних проектів.

Нажаль даний розмір річної ставки процента враховував лише втрати капіталу від інфляції, однак не передбачав урахування альтернативних витрат, або втраченої вигоди від реалізації альтернативних проектів.

Альтернативні витрати (або альтернативна вартість) являють собою вартість, пов'язану з конкретним вибором, вимірювану з точки зору найкращою упущеної можливості. Іншими словами, альтернативні витрати – це вартість, якій економічні агенти знаходять найкращу альтернативу, ігноруючи її при здійсненні вибору.

Оскільки фахівці системи управління інвестиційними процесами на підприємстві спеціалізуються та знаються на питаннях свого виробництва, то для них альтернатив для вкладання та використання капіталу підприємства не так вже й багато: банківські депозити, облігації або інвестиції в широкий фондовий ринок США.

Банківські депозити та облігації як в Україні, так і в інших країнах за рівнем доходності ледве дотягують до рівня інфляції, і в даний час відповідна доходність не перевершує 12 % річних. Тому ці альтернативи не можна розглядати як суттєвих конкурентів від реальних інвестиційних проектів на підприємстві із нормою дисконту 12 % річних.

Як конкурентна альтернатива залишається інвестування в акції провідних американських корпорацій: створення диверсифікованого пакету цінних паперів із набору фондового індексу S&P-500, або купівля акцій ETF-фонду на цей індекс.

Американський фондовий ринок обрано тому, що цей ринок є стало зростаючим в порівнянні з ринками інших як розвинутих країн, так і тих, що

розвиваються. Порівняння середньорічних темпів зростання фондових ринків країн наведено в табл. 3.2.

Середньорічні темпи зростання розраховувалися за формулою (CAGR):

$$CAGR = \left(\left(\frac{V_N}{V_0} \right)^{\frac{1}{N}} - 1 \right) \cdot 100\% \quad (3.1)$$

де N – кількість років;

V_N – фінальне значення досліджуваного показника;

V_0 – початкове значення досліджуваного показника.

$$N = N_k - N_0 \quad (3.2)$$

де N_k – рік, що відповідає кінцевому значенню досліджуваного показника;

N_0 – рік, що відповідає початковому значенню досліджуваного показника.

Примітка: не розглядався Китай, оскільки центральний банк країни умисно девальвує національну валюту. З цих самих причин не розглядалися країни з нестабільною національною валютою.

Таблиця 3.2

Порівняння середньорічних темпів зростання фондових ринків за країнами

Країна	Фондовий індекс, що взято як маркер для оцінки	Період розрахунків, років	Середньорічний темپ росту, %
США	S&P-500	40	8,74
Німеччина	DAX	33	8,47
Японія	Nikkei	37	3,05
Франція	CFC 40	34	4,42
Італія	Invit 40	18	0
Іспанія	Ibex 35	30	3,95

За даними табл.3.1 саме США має фондовий ринок, що стало і майже стабільно зростає. Графічна динаміка американського фондового індексу наведена на рис. 3.1.

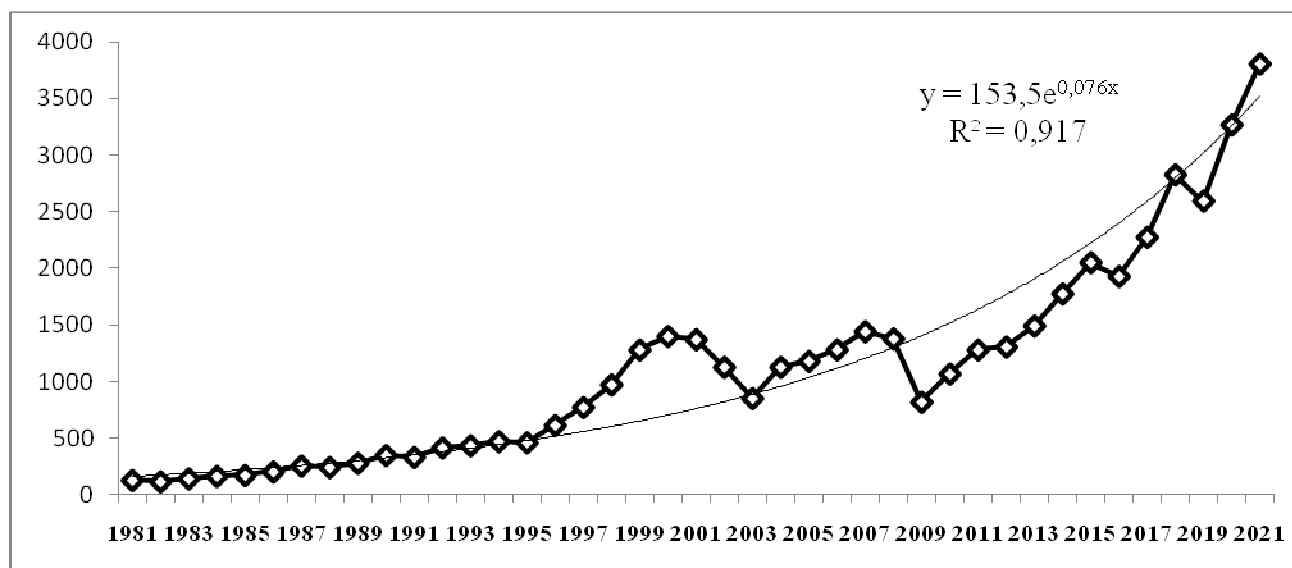

Рис. 3.1. Динаміка фондового індексу S&P-500

Таким чином, не роблячи аналіз та вибір за акціями окремих підприємств може купувати акції Vanguard S&P 500 ETF (VOO), що повністю повторює фондовий індекс S&P-500 з мінімальними комісіями.

За таких умов підприємство матиме в довгостроковій перспективі середньорічну дохідність на рівні 8,74 % річних, а також дивіденди в середньому 1,5 % річних. Однак при цьому виникнуть комісійні: банківські та брокерські, тому розмір дивідендів як раз піде на покриття цих комісійних. Саме тому пропонується дивіденди не враховувати.

Значення середньорічної дохідності в розмірі 8,74 % річних визначено в доларах США. Оскільки досліджуване підприємство має резиденство України, то розрахунки показників ефективності інвестиційних проектів здійснюється у національній валюті. Оскільки для визначення значення норми дисконту пропонується використання не індексу інфляції, а значення середньої дохідності інвестицій у фондовий ринок США, то слід також враховувати середньорічний темп знецінення гривні по відношенню до долара США.

Динаміка курсу гривні по відношенню до долара США наведена на рис.3.2.

Рис.3.2. Динаміка курсу гривні по відношенню до долара США

Використовуючи формулу (3.1) можемо визначити середньорічну зміну національної валюти по відношенню до долара США.

$$CAGR = \left(\left(\frac{26,59}{0,43} \right)^{\frac{1}{27}} - 1 \right) \cdot 100\% = 16,50\%$$

де N – кількість років;

26,59 – фінальне значення досліджуваного показника;

0,43 – початкове значення досліджуваного показника.

$$27 = 2021 - 1994$$

де 2021 – рік, що відповідає кінцевому значенню досліджуваного показника;

1994 – рік, що відповідає початковому значенню досліджуваного показника.

Таким чином, національна валюта в середньому протягом 27 років зменшувалася в ціні по відношенню до долара США в розмірі 16,5 % річних.

В підсумку фінальна норма дисконту для цілей розрахунку класичних показників ефективності проєктів: чистий дисконтований дохід, індекс дохідності, дисконтований термін окупності – має відповідати значенню:

$8,74 \% + 16,5 \% = 25,24 \%$ річних у гривні.

В той час, як на практиці використовується ставка в розмірі 12 % річних.

Збільшення норми дисконту в порівнянні з той, що використовується зараз, зумовить явище, коли більше інвестиційних проектів згідно нової оцінки стануть недоцільними. Тобто зростання норми дисконту зменшує значення класичних показників ефективності інвестиційних проектів.

Таким чином, зараз реалізуються на підприємстві багато інвестиційних проектів, що за своєю економічною сутністю є неефективними, оскільки слід використовувати більше значення норми дисконту. Для приклада слід розглянути останній значний інвестиційний проект на підприємстві.

3.3. Оцінка втрат від реалізації збиткових інвестиційних проектів

У 2019 році на підприємстві розпочато інвестиційний проект з установки нової гідравлічної моталки в Листопрокатному цеху «1700». Для цього використано 9,84 млн.євро кредитних коштів для купівлі й установки устаткування австрійської фірми Primetals Technologies Austria.

Як результат очікується розширення асортименту продукції за рахунок збільшення максимальної ваги гарячекатаного рулону з нинішніх 27 до 32 тонн при одночасному поліпшенні таких якісних параметрів, як телескопічність та щільність намотування рулону.

Таким чином, очікується, що реалізація проекту зумовить збільшення доходів на 100 млн.грн. в перший рік, та з поступовим їх зростанням на 5 % на рік. До того ж, прийдеться збільшити кількість працівників, отже зросте і заробітна плата.

Планові показники реалізації інвестиційного проекту наведено в табл.3.3. Показники, що наведені в табл.3.3, є базовими для подальших розрахунків, оскільки вони не зміняться при зміні норми дисконту. На підставі результатів грошових потоків визначаються значення чистого дисконтованого доходу, індексу дохідності, приведенного терміну окупності інвестицій та внутрішньої

норми дохідності. Методика розрахунку цих показників є загальновідомою та міститься в багатьох навчальних посібниках.

Таблиця 3.3

Планові показники реалізації інвестиційного проекту з установки нової гідравлічної моталки в Листопрокатному цеху «1700»

Показник	Значення за роками					
	0	1	2	3	4	5
Збільшення доходу підприємства, тис.грн.	0	100000,00	105000,00	110250,00	115762,50	121550,63
Збільшення чисельності персоналу, осіб	2	5	5	5	5	5
Середньомісячна зарплата працівників, грн./міс.	19590,00	21549,00	23703,90	26074,29	28681,72	31549,89
Зростання фонду оплати праці, тис.грн.	470,16	1292,94	1422,23	1564,46	1720,90	1892,99
Зростання витрат на відрахування на соцстрах, тис.грн.	103,44	284,45	312,89	344,18	378,60	416,46
Зростання амортизації, тис.грн.	52480,00	52480,00	52480,00	52480,00	52480,00	52480,00
Зростання інших витрат, тис.грн.	94,03	258,59	284,45	312,89	344,18	378,60
Загальне зростання витрат, тис.грн.	53147,63	54315,98	54499,57	54701,53	54923,68	55168,05
Маржинальний прибуток, тис.грн.	-53147,63	45684,02	50500,43	55548,47	60838,82	66382,57
Грошовий приток, тис.грн.	0,00	100000,00	105000,00	110250,00	115762,50	121550,63
Грошовий відтік, тис.грн.	315547,63	1835,98	2019,57	2221,53	2443,68	2688,05
Результат грошових потоків, тис.грн.	-315547,63	98164,02	102980,43	108028,47	113318,82	118862,57

На підприємстві вже були розраховані значення цих показників при нормі дисконту, що дорівнює 12 % річних. Окрім внутрішньої норми дохідності, оскільки цей показник, навпаки, саме і визначає таку ставку процента, за якою інвестиційний проект буде збитковим.

Розрахунок чистого дисконтованого доходу наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок чистого дисконтованого доходу (при нормі дисконту 12 % річних)

Показник	Значення за роками					
	0	1	2	3	4	5
Коефіцієнт дисконтування	1,0000	0,8929	0,7972	0,7118	0,6355	0,5674
ЧДД, тис.грн.	-315547,63	87646,45	82095,37	76892,53	72016,16	67445,82
ЧДД	-315547,63	-227901,18	-145805,82	-68913,28	3102,87	70548,69

накопичений, тис.грн.						
--------------------------	--	--	--	--	--	--

Примітка: використано нульовий рік з метою відмови від дисконтування витрат коштів на закупівлю обладнання.

За даними табл.3.4. можна робити висновок, що інвестиції в проект є доцільними, оскільки в цілому за аналізований період досягається позитивне значення досліджуваного показника.

За даними накопиченого ЧДД визначається дисконтований термін окупності, графічне зображення якого наведено на рис.3.3.

За даними рис.3.3 термін окупності інвестиційного проекту становить 4 роки.

Значення індексу дохідності становить 1,22.

Значення ВНД = 20,3755 % річних.

Як бачимо, при нормі дисконту 20,3755 % річних інвестиційний проект стає збитковим.

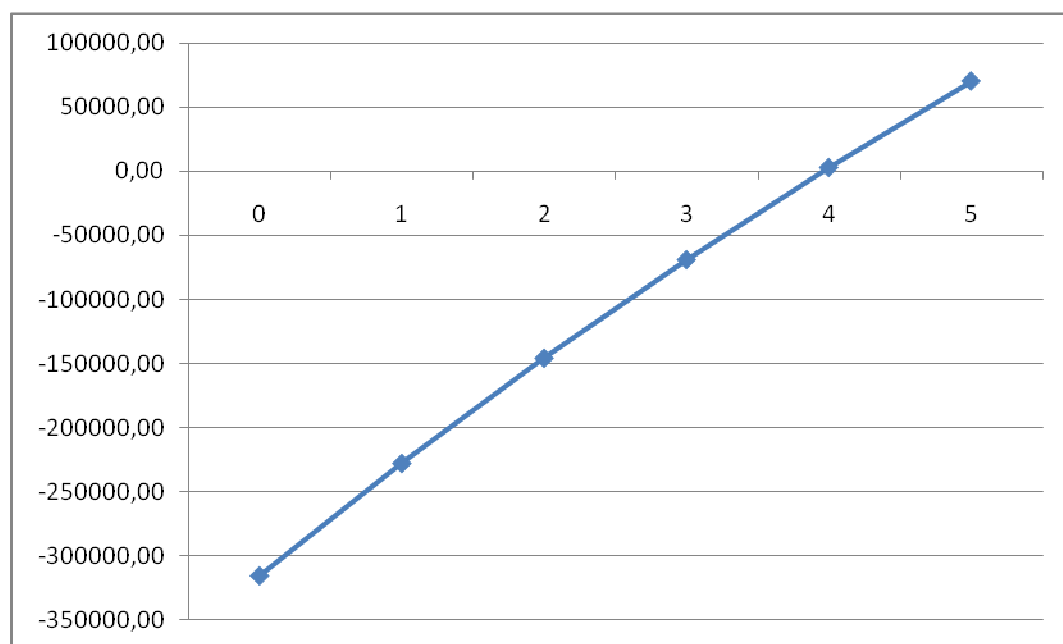

Рис.3.3. Динаміка ЧДД накопиченого

В той час, як економічно обґрунтованою нормою дисконту є значення 25,24 % річних.

Розрахунок ЧДД та інших показників при нормі дисконту 25,24 % річних наведено нижче.

Таблиця 3.5

Розрахунок чистого дисконтованого доходу (при нормі дисконту 25,24 % річних)

Показник	Значення за роками					
	0	1	2	3	4	5
Коефіцієнт дисконтування	1,0000	0,7985	0,6375	0,5091	0,4065	0,3246
ЧДД, тис.грн.	-315547,63	78380,73	65655,12	54993,21	46060,62	38577,12
ЧДД накопичений, тис.грн.	-315547,63	-237166,91	-171511,79	-116518,58	-70457,96	-31880,84

Графічне зображення ЧДД накопиченого при нормі дисконту 25,24 % річних наведено на рис.3.4.

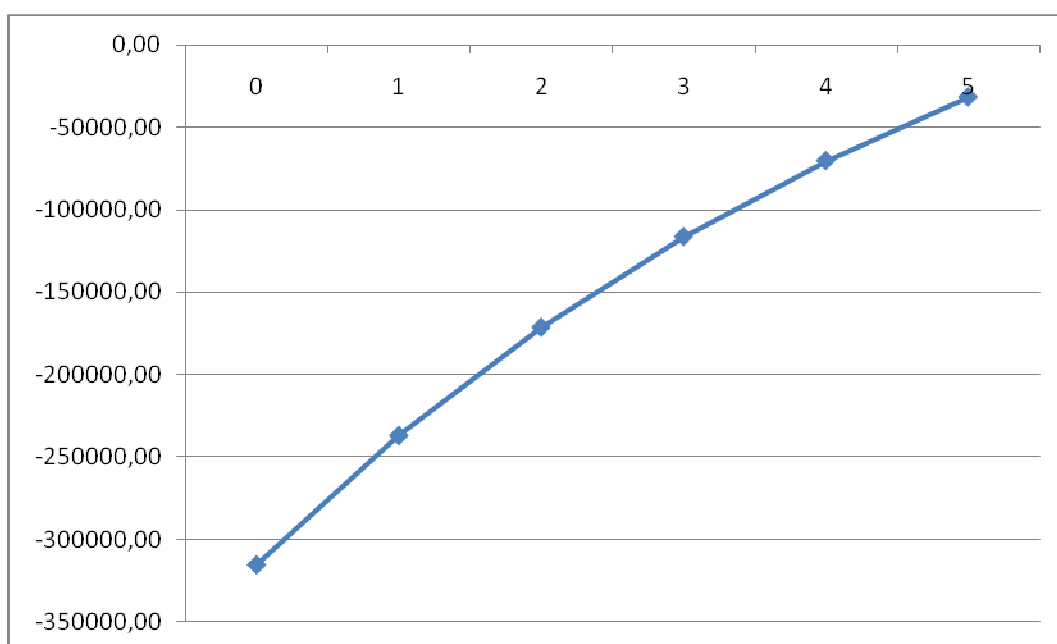

Рис.3.3. Динаміка ЧДД накопиченого при $E = 25,24 \%$

Як бачимо з даних табл. 3.4 та рис.3.3 маємо від'ємне значення ЧДД, тобто при збільшенні норми дисконту до економічно обґрунтованого рівня робіть

багато інвестиційних проектів, що реалізуються на підприємстві, економічно недоцільними.

3.4. Оцінка економічної ефективності реалізації комплексу запропонованих заходів

Основною пропозицією роботи є використання економічно обґрунтованої норми дисконту для розрахунку класичних показників ефективності інвестиційних проектів в значенні 25,24 % річних.

При чому економічна обґрунтованість такої норми дисконту визначена за умов можливості реалізації інвестування в акції американських корпорацій, зокрема Vanguard S&P 500 ETF (VOO).

Поява такої альтернативи має призвести до відмови від багатьох інвестиційних проектів, що могли би реалізовуватися на підприємстві, та інвестування в поточні активи – акції через американського брокера.

Слід також враховувати, що багато інвестиційних проектів на підприємстві реалізується за рахунок кредитних коштів, коли рентабельність активів не перевищує 6 %, а вартість кредитів становить близько 25 % річних. В таких умовах як ефект можна очікувати зниження витрат на сплату банківських процентів та зростання ліквідності внаслідок зростання залишків коштів на рахунках, однак при цьому і зменшиться дохід (зменшаться також матеріальні та інші прямі витрати пропорційно зменшенню обсягу виробництва). Зменшення інтенсивності інвестиційних проектів в реальні технологічні проекти на підприємстві призведе до зниження амортизації.

В свою чергу інвестування залишків коштів, що не йдуть на реалізацію неефективних проектів, в поточні фінансові інвестиції призведе до поступового зростання вартості активів та власного капіталу.

В цілому підприємство можна оцінити як «дійну корову» яку слід лише тримати на плаву для забезпечення грошового притоку. Як показує значення

показника рентабельності активів та власного капіталу – будь-яка інвестиційна активність в розвиток – є неефективною. В свою чергу грошовий потік з підприємства слід перенаправити на альтернативні та більш ефективні фінансові інвестиції.

Планові значення основних техніко-економічних показників за умов відмови від неефективних інвестиційних проектів наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Оцінка економічної ефективності комплексу заходів з удосконалення управління інвестиційними процесами

Показник	Од. ви-міру	Значення показника		Відхилення	
		базовий варіант	план	абсолютне	відносне, %
Обсяг реалізації продукції без ПДВ	тис. грн.	77153912,00	75610833,76	-1543078,2	-2,00
Витрати на виробництво	тис. грн.	75757568,00	73974831,31	-1782736,7	-2,35
Витрати на 1 грн. вартості продукції	грн.	0,98	0,98	0,00	0,00
Прибуток	тис. грн.	1396344,00	1636002,45	239658,45	17,16
Рентабельність витрат	%	1,84	2,21	0,37	-
Рентабельність реалізації	%	1,81	2,16	0,35	-
Середньорічна вартість основних фондів	тис. грн.	41257190,00	37131471,00	-4125719,0	-10,00
Фондовіддача	грн./грн.	1,87	2,04	0,17	9,09
Фондомісткість	грн./грн.	0,53	0,49	-0,04	-7,55
Середньооблікова чисельність персоналу	осіб	14032	14002	-30,00	-0,21
Продуктивність праці	тис. грн. / особу.	5498,43	5400,00	-98,43	-1,79
Фонд заробітної плати	тис. грн.	3298433,00	3264860,97	-33572,03	-1,02
Середньомісячна зарплата	тис. грн. / особу	19,59	19,43	-0,16	-0,82

Як бачимо з даних табл. 3.6 зниження інтенсивності інвестиційних процесів за рахунок відмови від частини з них, що є неефективними за умов

використання нової норми дисконту, призводить до зростання прибутку внаслідок зменшення витрат більш суттєвими темпами в порівнянні зі зменшенням доходів. Як базовий рік для порівняння використано дані 2020 року.

Суттєве зростання прибутку – на 17 % пов'язано з відносно невеликою базою, оскільки показники рентабельності знаходяться майже на нульовому рівні.

Зміни базових показників: доходів та витрат, середньорічної вартості основних засобів, чисельності працівників – зумовлюють зміни показників ефективності. Якщо показники рентабельності зростають, то продуктивності праці зменшуються, оскільки швидко оптимізувати чисельність персоналу під зміни обсягу виробництва є проблематично саме в короткостроковому періоду часу. Однак в довгостроковій перспективі і цей параметр оптимізується.

Зміна політики реалізації інвестиційних процесів безперечно вплине на основні техніко-економічні показники діяльності підприємства, однак основні ці зміни відбудуться в довгостроковій перспективі. До того ж, основні зміни відбудуться в балансі, табл.3.7.

Таблиця 3.7

Зміна балансових показників внаслідок зміни політики реалізації
інвестиційних процесів на підприємстві

Показники	Середнє значення за роками		Відхилення	
	базисний рік	план	абсолютне	відносне
Актив балансу				
Необоротні активи	42366950,5	37351817,4	-5015133,1	-11,8
Оборотні активи, в тому числі:	46906169,5	47072104,0	165934,5	0,4
- Запаси	7868373,5	7868373,5	0,0	0,0
- Дебіторська заборгованість	37378451,0	37378451,0	0,0	0,0
- Грошові кошти	1659345,0	1825279,5	165934,5	10,0
Витрати майбутніх періодів	828869,5	828869,5	0,0	0,0
Разом	90101989,5	85252790,9	-4849198,6	-5,4
Пасив балансу				

Власний капітал	24428101,00	28092316,15	3664215,2	15,0
Довгострокові зобов'язання	8917797,00	8917797,00	0,0	0,0
Поточні зобов'язання	56756091,50	48242677,78	-8513413,7	-15,0
Разом	90101989,50	85252790,9	-4849198,6	-5,4

Як вже відмічалось раніше і як свідчать дані табл. 3.7 внаслідок зміни політики реалізації інвестиційних процесів на підприємстві зменшиться вартість необоротних активів та зростуть залишки коштів на рахунках, а в пасивах – зросте власний капітал та зменшаться поточні зобов'язання.

Такі зміни призведуть до зростання рівня ліквідності та платоспроможності підприємства. Планові значення показників фінансового стану підприємства внаслідок зміни політики реалізації інвестиційних процесів на підприємстві наведено в табл.3.8.

Таблица 3.8

Планова зміна показників фінансового стану підприємства

Показник	Значення за роками		Відхилення	
	базисний рік	план	абсолютне	відносне
Показники ліквідності:				
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,83	0,98	0,15	18,06
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,69	0,81	0,12	18,15
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,03	0,04	0,01	29,41
Показники платоспроможності:				
Власні оборотні кошти, тис.грн.	-9849922,0	-1170573,8	8679348,23	88,12
Нормальні джерела формування запасів	46906169,5	47072104,0	165934,50	0,35
Коефіцієнт покриття запасів	5,96	5,98	0,02	0,35
Показники структури капіталу				
Коефіцієнт автономії	0,27	0,3295	0,06	-
Коефіцієнт залучених коштів	0,63	0,5659	-0,06	-
Коефіцієнт фінансової залежності	2,32	1,717290861	-0,61	-
Коефіцієнт капіталізації	3,69	3,0347	-0,65	-
Коефіцієнт маневреності ВОК	-0,17	-1,5593	-1,39	-
Коефіцієнт маневреності ВК	-0,40	-0,0417	0,36	-
Показники рентабельності:				
Рентабельність продаж, %	1,81	2,16	0,35	-
Рентабельність основних фондів, %	3,38	5,39	2,01	-
Рентабельність оборотних фондів, %	2,98	3,48	0,50	-
Рентабельність активів, %	1,55	1,92	0,37	-

Показник	Значення за роками		Відхилення	
	базисний рік	план	абсолютне	відносне
Рентабельність власного капіталу, %	5,72	5,82	0,11	-
Показники ділової активності:				
Коефіцієнт обертання власного капіталу, об./рік	3,16	2,69	-0,47	-14,87
Коефіцієнт обертання активів, об./рік	0,86	0,89	0,03	3,57
Коефіцієнт обертання запасів, об./рік	9,81	9,61	-0,20	-2,00
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості, об./рік	2,06	2,02	-0,04	-2,00
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості, об./рік	1,36	1,57	0,21	15,29
Період обертання власного капіталу, доби.	115,51	135,69	20,18	17,47
Період обертання активів, доби.	426,25	411,55	-14,70	-3,45
Період обертання запасів, доби.	37,22	37,98	0,76	2,04
Період обертання дебіторської заборгованості, доби.	176,83	180,44	3,61	2,04
Період обертання кредиторської заборгованості, доби.	268,50	232,88	-35,62	-13,27
Тривалість операційного циклу, доби	214,05	218,42	4,37	2,04
Тривалість фінансового циклу	-54,45	-14,46	39,99	-73,44

Суттєве відносне зростання показників ліквідності та платоспроможності підприємства внаслідок реалізації пропозицій також зумовлено низькою базою.

Як негативний чинник слід виділити, що незважаючи на представлені пропозиції показник рентабельності активів хоч і зростає, однак не досягне позначки в 25 %, що робить недоцільним використання банківських позик взагалі.

Значення показника рентабельності власного капіталу не перевищить позначки 6 %, що робить доцільним взагалі для власників підприємства вивід коштів з цього підприємства та спрямування на більш ефективні напрями.

З іншого боку в попередніх таблицях зроблено аналіз економічного ефекту в короткостроковому періоді часу. В цілому ці зміни навіть на річному інтервалі часу є економічно виправданими. Стале та довгострокове реформування політики реалізації інвестиційних процесів призведе до більш суттєвих економічних результатів.

Висновки до розділу

З метою удосконалення управління інвестиційними процесами на підприємстві уточнено напрями вдосконалення відповідних процесів. Визначено важливі кроки та етапи інвестиційної політики підприємства. Початковим етапом має бути, насамперед, аналіз інвестиційної діяльності підприємства або організації разом із комплексним дослідженням зовнішнього середовища, включаючи усі можливі фактори впливу на ефективність вкладених інвестицій. Проведення такого дослідження дозволяє найбільш повно оцінити інвестиційний потенціал підприємства, його ступінь привабливості для інвесторів, а також ефективність самої економічної діяльності організації.

Інвестиційна стратегія підприємства має передбачати оптимальну структуру обігових коштів разом із реальним джерелами їх формування, передбачати систему отримання позикових коштів підприємством у разі виникнення такої потреби, передбачати заходи антикризового управління фінансами, які забезпечили б стабільний розвиток підприємства. Стабільне й ефективне функціонування сучасного підприємства в ринкових умовах неможливе без взаємоузгодження основних напрямів та цілей його діяльності з відповідними положеннями інвестиційної стратегії.

У процесі провадження інвестиційної діяльності слід також приділити належну увагу такому поняттю, як "інвестиційний ризик" та провести його оцінку. Інвестиційний ризик представляє собою різницю між реальним та ймовірним обсягом отриманого доходу внаслідок вкладання грошових коштів, тобто чим більша різниця, тим ризикованими є відповідний проект.

Одним із напрямів оптимізації інвестиційної діяльності підприємства є належний аналіз ефективності окремих інвестиційних проектів. Цей аналіз має ґрунтуватися на сукупності показників щодо ефективності проекту і є джерелом необхідної інформації для ухвалення того чи іншого управлінського рішення пов'язаного з вкладанням коштів у цей проект.

Ефективність інвестиційної діяльності підприємства в значній мірі залежить від організації управління інвестиційною діяльністю в компанії. Ухвалення рішень про інвестиції є найбільш складним і важливим завданням управління, у зв'язку з чим виникає необхідність інтеграції діяльності всіх учасників процесу управління інвестиційною діяльністю компанії, яку можливо реалізувати тільки через єдину структуру управління інвестиціями в рамках існуючої організаційної структури управління.

Оскільки методологічним недоліком існуючої системи управління інвестиційними процесами на підприємстві визначено заниження ставки дисконту (ставки процента) для розрахунку класичних показників ефективності інвестиційних проектів, що враховують змінну цінностей грошей у часі, обгрунтовано пропозиції щодо визначення економічно ефективної норми дисконту. На підприємстві згідно даних минулих років така ставка процента враховувала в основному інфляцію і становила 12 % річних.

За умов врахування альтернативності запропоновано використовувати норму дисконту в розмірі 25,24 % річних, що враховує альтернативу інвестування у фондовий ринок США. Таке значення норми дисконту визначено виходячи із середньорічних темпів росту фондового індексу S&P-500 та знецінення національної валюти в порівнянні із доларом США.

Збільшення норми дисконту в порівнянні з той, що використовується зараз, зумовить явище, коли більше інвестиційних проектів згідно нової оцінки стануть недоцільними. Тобто зростання норми дисконту зменшує значення класичних показників ефективності інвестиційних проектів. Таким чином, зараз реалізуються на підприємстві багато інвестиційних проектів, що за своєю економічною сутністю є неефективними, оскільки слід використовувати більше значення норми дисконту.

На прикладі інвестиційного проекту з установки нової гідравлічної моталки в Листопрокатному цеху «1700» показано втрати підприємства від використання заниженої норми дисконту.

Здійснено оцінку економічної доцільності пропозицій роботи шляхом порівняння зміни значень техніко-економічних та балансових показників діяльності підприємства в межах одного року. Враховувалося, що багато інвестиційних проектів на підприємстві реалізується за рахунок кредитних коштів, коли рентабельність активів не перевищує 6 %, а вартість кредитів становить близько 25 % річних. В таких умовах як ефект очікувалось зниження витрат на сплату банківських процентів та зростання ліквідності внаслідок зростання залишків коштів на рахунках, однак при цьому і зменшиться дохід (зменшаться також матеріальні та інші прямі витрати пропорційно зменшенню обсягу виробництва). Зменшення інтенсивності інвестиційних проектів в реальні технологічні проекти на підприємстві призведе і до зниження амортизації.

Підприємство оцінено як «дійну корову» яку слід лише тримати на плаву для забезпечення грошового притоку. Як показує значення показника рентабельності активів та власного капіталу – будь-яка інвестиційна активність в розвиток – є неефективною. Визначено, що грошовий потік з підприємства слід перенаправити на альтернативні та більш ефективні фінансові інвестиції.

Визначено, що внаслідок зміни політики реалізації інвестиційних процесів на підприємстві зменшиться вартість необоротних активів та зростуть залишки коштів на рахунках, а в пасивах – зросте власний капітал та зменшаться поточні зобов'язання. Такі зміни призведуть до зростання рівня ліквідності та платоспроможності підприємства. В цілому ці зміни навіть на річному інтервалі часу є економічно виправданими. Стале та довгострокове реформування політики реалізації інвестиційних процесів призведе до більш суттєвих економічних результатів.

ВИСНОВКИ

В результаті проведених досліджень теоретичних можливостей удосконалення управління інвестиційними процесами розглянуто сутність таких процесів, особливості управління ними, напрями удосконалення відповідного управління.

Уточнено поняття інвестиції, який на рівні мікроекономіки визначено як інвестиції у відтворення основного капіталу на підприємстві. Конкретизовано види та ознаки інвестицій. Інвестування – це лише один з етапів інвестиційного процесу. Сам інвестиційний процес є багато складнішим явищем, ніж власне інвестування. Виявлено різноманітні погляди вчених на суть терміну «інвестиційний процес».

Інвестиційний процес доцільно розглядати як процес вкладення інвестиційних ресурсів в реальні об'єкти з метою досягнення очікуваного рівня доходності у вигляді матеріального прибутку або соціальних вигод. Системне вивчення інвестиційного процесу дає можливість визначити його суть як складної економічної категорії та виокремити його особливості. При цьому інвестиційний процес слід тлумачити з огляду на суб'єкти інвестування, які зацікавлені в досягненні певної інвестиційної мети. Визначено особливості та напрями удосконалення управління інвестиційними процесами на підприємстві.

З метою аналізу діяльності підприємства розглянуто характеристику та основні види його продукції. Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча спеціалізується на виробництві агломерату, вапна, чавуну та чавунних виробів, сталевих злитків, катаної і литої заготовки, високоякісного сталевих листа для відповідальних металоконструкцій, суднобудування, нафтопровідних, газо- й водопровідних труб. Основною продукцією комбінату є плоский прокат з вуглецевих, низьколегованих і легованих сталей різного призначення, в тому числі. Комбінат - єдине в Україні підприємство з виробництва оцинкованого холоднокатаного листа. Уточнено виробничу структуру та конкурентів

підприємства. Основними конкурентами листопрокатного виробництва комбінату в Європі є металургійні комбінати Німеччини, Франції, Нідерландів, Італії, Словаччини, а на Сході – комбінати Японії, Китаю, Індії та Південної Кореї. Отже ринок продукції є конкурентним.

Здійснено аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства. В цілому діяльність підприємства була прибутковою, однак виключенням є 2019 рік. Збиткова діяльність у 2019 році зумовлено кон'юнктурним зростанням витрат та зниженням цін на продукцію підприємства. Оскільки підприємство експортує свою продукцію на зовнішній ринок, то доходи в значній мірі залежать від цін на зовнішньому ринку. Підприємство працює в середньому на низькому рівні рентабельності витрат, оскільки ринок продукції є конкурентним. В періодах, коли збігається вплив декількох негативних чинників, рентабельність переходить у від'ємну зону, однак ненадовго.

В цілому незважаючи на зменшення питомої ваги матеріальних витрат підприємство залишається явно матеріально витратним, коли вага матеріальних витрат досягає майже 80 % в структурі. Матеріалоємний характер виробництва на підприємстві зумовлює необхідність здійснення інвестицій в нове обладнання та технології, що дозволяють досягати більш економного витрачання сировини, енергії та інших матеріальних витрат.

Розгляд балансу підприємства свідчить про його розвиток, оскільки зростала валюта балансу. При чому відповідне зростання було рівномірним незважаючи на коливання цін та попиту на продукцію підприємства.

Виявлено зростання вартості необоротних активів, що свідчить про наявність інтенсивних інвестиційних процесів на підприємстві, а зростання зобов'язань, що ці процеси фінансуються в основному за рахунок позикового капіталу. Низькорентабельна діяльність зумовлювала дефіцит власного капіталу для фінансування інвестиційної діяльності.

Протягом аналізованого періоду в структурі активів домінували оборотні активи, однак з незнаною перевагою: якщо питома вага необоротних активів

становила 45 – 47 %, то оборотних – 52 %. В свою чергу в структурі оборотних активів найбільшу вагу займала дебіторська заборгованість. Питома вага цього активу в загальній їх структурі становила 39 – 41 %, що є суттєвою величиною і свідчить про специфічність розрахунків з основними покупцями, які в свою чергу є великими підприємствами, що не працюють на умовах авансових розрахунків. Великий обсяг та вага дебіторської заборгованості свідчить про наявність недоліків в забезпеченні ідеального рівня платоспроможності та ліквідності підприємства та зумовлює наявність майже такого ж розміру поточних зобов'язань.

Протягом аналізованого періоду структура активів майже не змінилася. В структурі пасивів зміни відбулися більш суттєві: питома вага поточних зобов'язань зросла майже на 9 %, а власного капіталу – зменшилася на 9 %. В цілому в структурі пасивів вага поточних зобов'язань на кінець періоду становила 63 %, що також є відносно значною величиною, та суттєво негативно впливає на платоспроможність і ліквідність підприємства. Незважаючи на погіршення структури активів та пасивів залишок готівкових коштів на рахунках підприємства зріс, що покращило показник миттєвої ліквідності.

Досліджено інвестиційні процеси на підприємстві, проблеми їх реалізації та систему управління відповідними процесами. Виявлено стали і позитивну динаміку амортизації основних засобів, що свідчить про збільшення їх первісної вартості внаслідок введення в дію нових та реконструкції старих.

Протягом аналізованого періоду вартість основних засобів зростала, а незавершених капітальних інвестицій – навпаки, зменшувалася. Таким чином зростання основних засобів протягом аналізованого періоду зростала внаслідок введення в дію капітальних інвестицій попередніх періодів, а зменшення останнього показника свідчить про зменшення інтенсивності інвестиційних процесів саме в цьому періоді. Отже інтенсифікація інвестиційної діяльності є лише наслідком та результатом попередніх періодів.

Позитивна динаміка сукупної вартості незавершених капітальних інвестицій та залишкової вартості основних засобів свідчить про те, що

підприємство не зупинило інвестиційну діяльність, змінилася лише структура інвестиційних проектів, які в аналізованому періоді стали більш короткотерміновими. Погіршення фінансового стану підприємства зумовило поступову відмову від довгострокових проектів на користь короткострокових та менш коштовних.

Основні показники діяльності підприємства, наприклад, рентабельність активів, опосередковано свідчать про фінансові та економічні проблеми як досліджуваної системи, так і всього підприємства, однак ці проблеми є об'єктивними та не залежать від окремих суб'єктів системи управління.

Показник рентабельності активів в середньому мав дуже невелике значення, що не дозволяє взагалі використовувати позикові кошти для реалізації інвестиційних процесів на підприємстві. Єдиним джерелом залишався власний капітал, невикористаний прибуток. Динаміка власного капіталу підприємства мала в цілому негативне значення, що свідчить про сталу тенденцію погіршення фінансових можливостей фінансування інвестиційних процесів.

Зменшення власних фінансових можливостей та низьке значення рентабельності активів, що унеможлиблює ефективне використання зобов'язань, зумовлювала зменшення інтенсивності інвестиційних процесів на підприємстві та переорієнтацію інвестиційних проектів на короткострокові та низькобюджетні.

Як методологічний недолік існуючої на підприємстві системи управління інвестиційними процесами виділено той, що значення норми дисконту (ставки процента) для цілей дисконтування використовується в розмірі інфляції. Недоліком такого явища є те, що оцінка ефективності інвестицій враховує лише знецінення грошей внаслідок інфляції, однак не враховує альтернативні втрати, тобто втрати від альтернативного інвестування капіталу.

З метою удосконалення управління інвестиційними процесами на підприємстві уточнено напрями вдосконалення відповідних процесів. Визначено важливі кроки та етапи інвестиційної політики підприємства.

Оскільки методологічним недоліком існуючої системи управління інвестиційними процесами на підприємстві визначено заниження ставки дисконту (ставки процента) для розрахунку класичних показників ефективності інвестиційних проектів, що враховують змінну цінностей грошей у часі, обгрунтовано пропозиції щодо визначення економічно ефективної норми дисконту. На підприємстві згідно даних минулих років така ставка процента враховувала в основному інфляцію і становила 12 % річних.

За умов врахування альтернативності запропоновано використовувати норму дисконту в розмірі 25,24 % річних, що враховує альтернативу інвестування у фондовий ринок США. Таке значення норми дисконту визначено виходячи із середньорічних темпів росту фондового індексу S&P-500 та знецінення національної валюти в порівнянні до долару США.

Збільшення норми дисконту в порівнянні з той, що використовується зараз, зумовить явище, коли більше інвестиційних проектів згідно нової оцінки стануть недоцільними. Тобто зростання норми дисконту зменшує значення класичних показників ефективності інвестиційних проектів. Таким чином, зараз реалізуються на підприємстві багато інвестиційних проектів, що за своєю економічною сутністю є неефективними, оскільки слід використовувати більше значення норми дисконту. На прикладі інвестиційного проекту з установки нової гідравлічної моталки в Листопрокатному цеху «1700» показано втрати підприємства від використання заниженої норми дисконту.

Здійснено оцінку економічної доцільності пропозицій роботи шляхом порівняння зміни значень техніко-економічних та балансових показників діяльності підприємства в межах одного року. Враховувалося, що багато інвестиційних проектів на підприємстві реалізується за рахунок кредитних коштів, коли рентабельність активів не перевищує 6 %, а вартість кредитів становить близько 25 % річних. В таких умовах як ефект очікувалось зниження витрат на сплату банківських процентів та зростання ліквідності внаслідок зростання залишків коштів на рахунках, однак при цьому і зменшиться дохід (зменшаться також матеріальні та інші прямі витрати пропорційно зменшенню

обсягу виробництва). Зменшення інтенсивності інвестиційних проектів в реальні технологічні проекти на підприємстві призведе і до зниження амортизації.

Підприємство оцінено як «дійну корову» яку слід лише тримати на плаву для забезпечення грошового притоку. Як показує значення показника рентабельності активів та власного капіталу – будь-яка інвестиційна активність в розвиток – є неефективною. Визначено, що грошовий потік з підприємства слід перенаправити на альтернативні та більш ефективні фінансові інвестиції.

Визначено, що внаслідок зміни політики реалізації інвестиційних процесів на підприємстві зменшиться вартість необоротних активів та зростуть залишки коштів на рахунках, а в пасивах – зросте власний капітал та зменшаться поточні зобов'язання. Такі зміни призведуть до зростання рівня ліквідності та платоспроможності підприємства. В цілому ці зміни навіть на річному інтервалі часу є економічно виправданими. Стале та довгострокове реформування політики реалізації інвестиційних процесів призведе до більш суттєвих економічних результатів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-ХІІ / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2694-12>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" з наступними змінами і доповненнями. / Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000р. №92. [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-00>
3. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы: [Учебно-методическое пособие]. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 248 с.
4. Алехин М.Ю. Управление инвестиционными проектами: [учебн. пособие]. – СПб.: МГТУ, 2007. – 114с.
5. Аналіз інвестиційних проектів: Конспект лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 28с.
6. Бельтюков Е.А. Планирование деятельности предприятия: [учебн.пособие] / [Е.А. Бельтюков, А.А. Бревнов, В.Н. Парсяк]. – Харьков: Одиссей, 2009. – 384 с.
7. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер.с англ./Гл.ред.серии Я.В. Соколов. – М.:Финансы и статистика, 2005. – 800 с.: ил. – (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту).
8. Верба В.А., Гребешкова О.М., Востряков О.В. Проектний аналіз: [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / [В.А. Верба, О.М. Гребешкова, Востряков О.В.] – К.: КНЕУ, 2002. – 297с.
9. Герасимчук В. Управління підприємством як соціально-економічною системою: функціональний підхід / В. Герасимчук // Економіка України. - 2009, №4. - с.12-18, с.17.
- 10.Грідасов В. М. Інвестування: [навчальний посібник] / [В.М. Грідасов, С.В. Кравченко, О.Є. Ісаєва]. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 164с.

11. Давідов М. В. Шляхи організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу на підприємствах України // Актуальні Проблеми Економіки. – 2008. – № 4. – С. 130-134.
12. Дайле А. Практика контролінга: [Пер. с нем./Под ред. М. И. Лукашевича]. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 336 с.
13. Егоров Ю.Н. Планирование на предприятии: [учебн.пособ.] / [Ю.Н. Егоров, С.А. Варакута]. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 176с.
14. Економічна енциклопедія: У 3 томах. Т.1 / Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр «Акадія», 2010. — 840 с.
15. Зимин И. А. Реальные инвестиции: [учебн. пособие]. – М.: Ассоциация авторов и издателей "ТАНДЕМ". " ЭКМОС" 2005. – 304с.
16. Зінь Е.А. Планування діяльності підприємства: [Підручник] / [Е.А. Зінь, М.О. Турченко]. – К.: ВД "Професіонал", 2009. – 320 с.
17. Ильин А.И. Планирование на предприятии: [Учебник]. – Мн.: Новое знание, 2008. - 405 с.
18. Ильин А.И., Планирование на предприятии: [Учеб. пособие В2ч. Ч.2. Тактическое планирование] / [А.И. Ильин, Л.М. Сеница, под общей ред. А.И. Ильина]. – Мн.: ООО «Новое знание», 2009. – 262 с.
19. Инновационный менеджмент: Учебное пособие / Под ред. д.э.н., проф. Л.Н.Оголевой – М.: ИНФРА-М, 2005. –238с.
20. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: [навчальний посібник]. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. – 278с.
21. Кобиляцький Л.С. Управління проектами: [навчальний посібник]. – К.: МАУП, 2002. – 312с.
22. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: [учебн.]. – М.: ПБОЮЛ М.А. Захаров, 2008, - 424с.
23. Кузьмін О.Є. Інвестиційна та інноваційна діяльність: [монографія] / [О.Є. Кузьмін, С.В. Князь, Н.В. Тувакова, А.Я. Кузнецова. За наук. ред. проф., д-ра екон. наук О.Є.Кузьміна]. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 233с.

24. Кучеренко В.Р. Управління діловими проектами: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 280с.
25. Любанова Т.П. Стратегическое планирование на предприятии: [учебн.пособ.] / [Т.П. Любанова, Л.В. Мясоедова, Ю.А. Олейникова]. – М.: «Изд-во ПРИОР», 2011. – 272с.
26. Малый экономический словарь / Под.ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 2010. – 1088с.
27. Марченко О. В. Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства // Актуальні Проблеми Економіки. – 2008. – № 6. – С. 158-164.
28. Мескон М.Х. Основы менеджмента. / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Перев. с англ. – М.: Дело, 2009г. – 604с.
29. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. [Підручник]. – К.: Скарби, 2010. – 336 с.
30. Планирование на предприятии: Учебник / А.И. Ильин. – Мн.: Новое знание, 2001.-405 с.
31. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: [учебник]. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 336с. (Серия «Высшее образование»).
32. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. / гл.4 «Разработка и анализ инвестиционных проектов». – К.: «Максимум», 2001. – 600С.
33. Смоляр Л. Г. Розвиток інноваційного потенціалу як фактор забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств // Економіка & Держава. – 2007. – № 4. – С. 24-26.
34. Справочник по технике безопасности и производственной санитарии для предприятия машиностроения – М.: Машгиз, 2010 г.
35. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: [Навч. посіб. 2-е вид.] / [Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб] – К.: Каравела, 2009. – 312 с.
36. Тарасюк Г.М. Управління проектами: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Каравела, 2004. – 215с.

- 37.Тян Р.Б. Управління проектами: [підручник] / [Р.Б. Тян, Б.І. Холод, В.А.Ткаченко]. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 345с.
- 38.Управление организацией: Учебник / под ред. А.Г. Поршнева, З.П. Румянцева, Н.А. Саломатина. – 2е изд., перераб. И доп. – М.: ИНФРА – М, 2010. – 543с.
- 39.Управление проектами: [практич. Пособие] / [П.С. Гейзлер, О.В. Завьялова; под ред. П.С. Гейзера]. – Мн.: Книжный Дом; Мисанта, 2005. – С.8-12; 25-40.
- 40.Управление проектами: [учебник для вузов] / [Под ред. Шапиро В.Д.]. – М., Спб «ДваТри», 2006. – 215с.
- 41.Чабанова Н.В. Фінансовий облік: Підручник. / Чабанова Н.В., Єфименко Т.І. - К.: ВЦ «Академія», 2009. - 704 с.
- 42.Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: [навч.посібн.]. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2009. – 268 с.
43. Голубенко А.А. Инвестиционная поддержка инновационной деятельности предприятия / А. А. Голубенко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2002. -№5 (51). – с. 38-45.
44. Онишко О.С. Економічна сутність інноваційної діяльності торговельних підприємств // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2007. – Вип. 17.5. – с. 167-171.
45. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и цикла конъюнктуры) : пер. с нем. – М. : Изд-во «Прогресс», 1982. – с. 453.
46. Голубенко А.А. Инвестиционная деятельность в сфере инноваций / А.А. Голубенко //Зб. наук.праць Східноукраїнського державного університету «Економіка. Менеджмент. Підприємництво». – Луганськ : СУДУ. 2000. №1 (1). с. 77-80.
47. Голубенко А.А. Анализ возможностей инновационного развития в процессе формирования стратегических направлений инновационной

деятельности предприятия / А.А. Голубенко // Економіка промисловості. 2002. №2 (16). с. 80-84.

48. Овчаренко Т.С. Проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств / Т.С. Овчаренко // Вісник Київського національного університету. Сер. «Економіка». - 2002. - Вип. 58. - с.63-69.

49. Камишніков Р.В. Конкурентоспроможність підприємства в системі маркетингу: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 — економіка, організація і управління підприємствами / Р.В. Камишніков; Київ. нац. екон. унт ім. В.Гетьмана. — Київ, 2006. — 18 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://avtoreferat.net/content/view/13884/46/>

50. Бондаренко Т.Ю. Аналіз виробничої діяльності в управлінні машинобудівним підприємством / Т.Ю. Бондаренко // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. — 2013. — Том. 18; Вип. № 4/1. — С. 49—52.

51. Алексеев С.Б. Теоретические аспекты конкурентоспособности предприятий / С.Б. Алексеев // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наук. пр. — Дніпропетровськ: ДНУ. — 2004. — Том. 2; Вип. № 191. — С. 614—619.

52. Семенова В.Г. Інноваційно інвестиційний розвиток як основа конкурентоспроможності промислових підприємств / В.Г. Семенова, М.В. Обертайло // Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія / За заг. ред. О.Г. Янкового. — Одеса: Атлант, 2013. — С. 211—235.

53. Овчаренко Т. Методика комплексної оцінки інноваційно інвестиційної діяльності промислових підприємств / Т. Овчаренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2008. — № 100. — С. 82—85.

54. Крейдич І.М. Діагностика впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на процес інноваційно інвестиційного забезпечення стійкого розвитку промислових підприємств / І.М. Крейдич, О.С. Наконечна, К.М. Швець //

Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. — 2013. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www.economy.nayka.com.ua/](http://www.economy.nayka.com.ua/)

55. Нечаєва І.А. Визначення факторів інвестиційного розвитку металургійних підприємств у кризових умовах. / І.А.Нечаєва // Економічний аналіз: зб. наук. праць каф. екон. аналізу Тернопільського національного екон. ун. — Тернопіль: Економічна думка, 2010. — С. 299— 304.

56. Дем'яненко Т.І. Механізм взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів стратегічного управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства / Т.І. Дем'яненко // Экономика и управление — 2012. — № 5. — С. 133— 136.

57. Сахацький М.П. Наукові основи формування системи маркетингу в сільськогосподарських підприємствах / М.П. Сахацький, Г.М. Запша, О.А. Белевят // Економіка харчової промисловості. 2009. № 1. С. 31—34 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/echp_2009_1_10.pdf

58. Норіцина Н.І. Маркетингове забезпечення інноваційного розвитку підприємства / Н.І. Норіцина // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць. К.: Видавничо поліграфічний центр "Київський університет", 2010. Вип. № 23. С. 94—100 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2010_23/Zb23_12.pdf

59. Забродська Л. Інноваційні пріоритети науково-технологічного розвитку: міжнародний та регіональний аспекти / Л. Забродська // Theory and methods of educational management. – 2015. - №2(16) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: umo.edu.ua/images/content/nashi...upr.../Забродская%20ЛМ-в%20журнал.pdf

60. Підкамінний І.М. Системні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємства / І.М. Підкамінний, В.С. Ціпуринда // Ефективна економіка. – 2011. - №3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=480>

61. Соменкова Н.С. Формирование стратегии инновационного развития промышленного предприятия / Н.С. Соменкова // Экономика и финансы.

Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2008. - №1. – С. 160-162.

62. Антіпов О.В. Формування інноваційної стратегії підприємства / О.В. Антіпов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_8_1/Antipov.pdf.

63. Топоровська Л.Й. Сутність інноваційної програми та її місце в інноваційному процесі машинобудівного підприємства / Л.Й. Топоровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuuv.gov.ua/portal/natural/VNULP/Logistyka/2008_633/102.pdf

64. Сай Л.П. Зміст та часові виміри інноваційного розвитку підприємства на етапі науково-технічної підготовки виробництва / Л.П. Сай // Вісник Державного університету “Львівська політехніка”. – 2004. – № 494. – С. 221–226.

65. Активізування інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств: Монографія / За наук. ред. проф., д-ра екон. наук О.Є. Кузьміна. – Стрий: ТЗОВ “Укрпол”, 2005. – 250 с.

66. Білик В. В. Сутність інвестицій та наукові підходи до інвестиційної діяльності / В. В. Білик // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 2(2). – С. 112-115.

67. Москаль І. І. Інвестиційний процес в Україні як визначальний чинник економічного розвитку / І. І. Москаль // Наука й економіка. – 2013. – Вип. 4(2). – С. 299-303.

68. Світлична Ю. О. Правова сутність поняття інвестицій та інвестиційної діяльності / Ю. О. Світлична // Форум права. – 2017. – № 2. – С. 112-116.

69. Сорока Л. М. Економічна сутність інвестицій та теоретичні основи інвестування / Л. М. Сорока // Ефективна економіка. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_78.3

70. Харук В. А. Теоретична сутність інвестиції та її значення як економічної категорії / В. А. Харук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3(2). – С. 115-117.

71. Инвестиционно-финансовый портфель (книга инвестиционного менеджера. Книга финансового менеджера. Книга финансового посредника). / Отв.ред. Рубин Ю.Б., Солдаткин В.И. – М., «Соминтэк», 1993. – 752с.
72. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Т-во “знання”, КОО, 1999. – 514с.
73. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності. – К.: Генеза, 1997. – 384с.
74. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования: Пер. с англ.- М.: Дело, 1997. – 120с.
75. Реверчук С.К., Реверчук Н.Й., Скоморович І.Г. та ін. Інвестологія: наука про інвестування: Навчальний посібник/ За ред. д.е.н., проф. С.К. Реверчука. – К.: АТІКА, 2001. – 264с.
76. Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона : Теория. Проблемы, Практика. – М., «Экономика», 1999. – 272с.
77. Федоренко Г.В. Інвестиційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1999. – 184 с.
78. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. Монографія. – К.: Наукова думка, 1998. – 390с.
79. Инвестиции в Украине / Под. ред. С.И. Вакарина. – К.: Конкорд, 1996. 10. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні. –К.: “Лібра”, 1998. – 392с.
80. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений: Пер. с англ. под.ред. А.Н. Шохина. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 247с.
81. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. Инвестиции: Пер. с англ. – М.: Инфра, 1998.
82. Лупенко О. Ю. Інвестування розвитку сільського господарства / Ю. О. Лупенко, Є. І. Лупенко // Економіка АПК. – 2007. – №2. – С.3–10.

83. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – №12. – С.59–62.
84. Абрамович І. В. Інвестування в аграрний сектор економіки України: проблеми та напрями їх вирішення / І. В. Абрамович // Держава та регіони. – 2007. - №1. – С. 7–9.
85. Захарін С. В. Стратегія підвищення інвестиційної привабливості економіки України для іноземного капіталу / С. В. Захарін // Фінанси України. – 2000. – № 12. – С. 87–94.
86. Пісьмаченко Л. М. Інвестиції у галузі сільського господарства як шлях до демократичного економічного зростання / Л. М. Пісьмаченко, С. В. Юрченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/04.pdf
87. Гайдуцький А. П. Підвищення інвестиційної привабливості інфраструктури аграрного сектора / А. П. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2004. – № 10. – С. 99–105.
88. Кучмій І. Г. Активізація інвестиційних процесів, як фактор підвищення прибутковості аграрних підприємств / І. Г. Кучмій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile/2646.pdf>
89. Алексєрова Ю. В. Шляхи залучення інвестицій в розвиток сільського господарства / Ю. В. Алексєрова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_NNP_2011/Economics/4_91977.doc.htm